సరస్వతీ గ్రంథమండలి

C

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్న కథలు

2

ఇల్లుపట్టిన వెధవాడబడుచు

శ్రీ

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు

రెండవ సంపుటం

కథ

ఇల్లుపట్టిన వెధవాడబడుచు

పబ్లిషర్సు: ఆద్దేపల్లి అండ్ కో
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము

మొదటి కూర్పు ౧౯౩౯
రెండవ కూర్పు ౧౯౫౮

హెచ్చరిక

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి

చిన్న కథలు

పబ్లిషర్లు: అడ్డేపల్లి అండ్ కో

Printed by Addepally Nageswara Rao
at Saraswathi Power Press
and Published for Addepally & Co., Rajahmundry
order No. 984/1958

[illegible]

[illegible]

[illegible]

— [illegible]

28-9-78

ఇల్లుపట్టిన వెధవాడబడుచు

N

1

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు

ఇల్లుపట్టిన వెధవాడబడుచు

"వాఁరేయ్ తమ్ముఁడూ"

సాయంత్రం నాలుగున్నర దాటాక, నూతిపెరట్లో కూచో పెట్టి, చలపతిరావు నెత్తిమీద చమురుపెడుతూ యిలా ప్రారంభించింది బుచ్చమ్మ.

"పదిమాట్లు చెబుతుం దేమి టీపిచ్చిముండ అనుకోకేం? నువ్వు చిన్నవాడవు. ఆటలూ పాటలూ తప్ప, సంసారం అంటే యేమిటో యిప్పటికీ యెరగవు నువ్వు. నేను పెద్దదాన్ని. పిల్లా పీచూ నాకు? మొగుడి మొగమే యెరగ నయితి నసలు. ంచేత, నాకు, తమ్ముఁడి వయినా నువ్వే, కొడుకు వయినా నువ్వే, కూతురి వయినా నువ్వే. నలుసంత చెల్లెలయినా లేదు కదా? కనక, నాముద్దుముచ్చ ట్లన్నీ నీమూలంగానే తీరాలి. అందుకోసం చెబుతున్నా నిదంతా బాగా వింటున్నావా?"

"........."

"కానయితే, పంచశిఖలతో వుండగానే నీకు పెళ్ళికావడం బాగానే వుంది. అయితే, జోగమ్మ యింత త్వరగా కాపరానికి వస్తుం దని మేమెవళ్ళమూ అనుకో లేదు. మొన్నమొన్నటి పిల్ల కాదుట్రా అదీ? తల్లివైపు సంప్రదాయంపట్టి అలా

బొబ్బిల్లావుంది; గాని మొన్ననే రా నిండాయి పదహారేళ్ళు దానికి?"

"........."

"ఇంతకీ, — కోడలు కాపరానికి రావడం కళ్ళతో చూసు కుందమ్మ. ఒక్కగా నొక్క కొడుకు వయినందుకు ముచ్చట్లు బాగానే తీరా యమ్మకి."

"........."

"ముప్పయ్యెకరాల పల్లబ్భూమీ, పదెకరాల కొబ్బరి తోటా, ఇనప్పెట్టిలాంటి యిల్లూ — చదువు లేకపోతే లేక పోయింది, నీకేం లోటూ? కాలిమీద కాలు వేసుకుక్కూ చున్నా — దమ్మిడీ అయినా సంపాదించకపోయినా — పదితరాల దాకా సరిపోతుంది నీకూ నీవాళ్ళకిని, తెలుసా?"

"........."

"గతిలేనివాడివా యేమిటి నువ్వు, ఎండా వానా అన కుండా, గాడిదలాగ పుస్తకాలు మోసుకుంటూ ఇస్కూళ్ళ వెంట తిరగడానికి?"

"........."

"బతికివుండినంతకాలమూ నిన్ను కనిపెట్టుకుని వుంటాను కదా నేను?"

"........."

"అమ్మ లేనిలోటు తీర్చలేను; గాని కింద నడవనిస్తానా నిన్ను నేను?"

"........."

"చూడు తమ్ముడూ, నేనిల్లు పట్టాను. నాకు నువ్వే దిక్కు. నీకూ నేనే దిక్కుసుమా. నువ్వు నిస్సాకారంగా చూశా వంటే — అబ్బే, వూరికే అన్నాను. నేనంటే నీకు భయభక్తు లున్నాయి నాకు బాగా తెలుసు"

"........."

"కాని రోజులు మంచివి కావు. అంచేత, ఎప్పటి కేమిటో అని — అందుకోసం చెబుతున్నా నిదంతా"

"........."

"అనుమానం పెనుభూతం అన్నారు పెద్ద లెరుగుదువా? ఎందుకు చెప్పవచ్చా నంటే? మన యింటి మొగవాళ్ళు పెళ్ళాలమాట వినడం యెప్పుడూ లేదు"

"........."

"ఛా, అదేం బతుకు తమ్ముడూ? ఎక్కడో పుట్టి యెక్కడో పెరిగి, గుప్పెడు మెతుకులకోసం చేరిన పెళ్ళామా యింటో పెత్తనం చెయ్యడం? మొగజన్మ యెత్తినవాడి కది యెంత పరువుతక్కువ పని?"

"........."

"ఇంటో పుట్టి, యింటికోసమే బతుకుతూ, యిల్లే కని పెట్టుకుని వుండిన ఆడబడుచులు మట్టికొట్టుకుపోవలసిందేనా?"

"........."

"మన తాతకిద్ద రుండేవారుట తోడబుట్టిన పడుచులు. ఇద్దరూ యిల్లుపట్టారుట వొకర్తి రెండేళ్ళు కాపరంచేసీ, మరొకర్తి సమర్తే ఆడకుండాను. చాకిరీ చెయ్యడం తప్పిం

చింటో యెప్పుడూ పెత్తనం లేదుట నాయనమ్మకి. భోజనం చెయ్యడమూ, నిద్రపోయినంతసేపు నిద్రపోయి స్వాముల వారి వుపదేశాలు వింటూ మార్కండేయస్వామివారి గుళ్ళో కూచోడమేట యెప్పుడూను, తాతయ్య. ఇంటి సంగతి యెరగనే యెరగడుట, కాస్త కూడా."

"........."

"సరే, నాన్న సంగతి నువ్వే యెరుగుదువు"

"........."

"మన అమ్మ, చాకిరీ కూడా చేసెరగ దెప్పుడూ, అదీ నువ్వే యెరుగుదువు. అమ్మకి చీర కావా లన్నా రైక కావా లన్నా అత్తయ్య కొనిపట్టుకు రావలసిందే బజారుకి వెళ్ళి"

"........."

"కిక్కురుమన్నాడా నాన్న యెప్పుడైనా? ఎందుకూ? నానా బాధలూ పడేవాళ్ళింటోవున్నప్పుడు నిశ్చింతగా కూచోక మొగరాజుకి?"

"........"

"కన్నకూతు రన్నట్టు చూసుకుంది అత్తయ్య నన్నెప్పుడూ. సంసారం గుట్టంతా నాచెవిలో పోసిం దావిడ. పోతూపోతూ తాళాల గుత్తి నాచేతికే యిచ్చింది గాని నాన్న కిచ్చిందా మరి?"

"........."

"ఏపొరపాటు నైనా, తప్పి దారి, అత్తయ్య యిస్తుందే

అనుకో. అయితే మాత్రం? నేనెదటే వుండగా, సాహసించి పుచ్చుకోగలడా నాన్న?"

"........."

"ఇంటిగుట్టు బ్రహ్మ కయినా తెలియనివ్వ ననీ, కుటుంబ గౌరవం బాగా నిలబెడతా ననీ, ఈయింటో ఆడుబడుచుల అధికారం అన్యాక్రాంతం అయిపోకుండా జాగ్రత్తపడతా ననీ — ఎన్నిమాట్లు నాచెయ్యి తనచేతిలో వేయించుకుందో అత్తయ్య, నువ్వెరుగుదువా?"

"........."

"ఇవాళ నేను హరీ అంటా ననుకో. ఎందు కయినా పనికి వస్తుందా యీకొంప?"

"........."

"పోనీ, నాఅత్తవారి యింటికి నేను వెళ్ళిపోతా ననుకో. ఈయింటిమీాద కాకయినా వాల్తుందా యింక?"

"........."

"నీరెండిపోయిన చెరువులో చేపల్లాగ, బయటిపడిపోరూ నాన్నా నువ్వూను, క్షణంలో?"

"........."

"నాదంతా చేదస్తంగాని — ఇదంతా నువ్వే యెరుగుదువు, ఊరికే మాటవరసకి చెప్పా నంతే, మరేం లేదు"

"........."

"బుద్ధికలిగి, నీకు నువ్వే తెలుసుకోవలసిం దయినా, నేను పనికట్టుకుని చెప్పవలసిం దయినా, వొక్కటేరా, తమ్ముడూ.

ఏమి టంటావా? చెబోలువారి ఆడవాళ్ళు కజ్జాకోర్లు. అందు లోనూ నీఅత్తగారు మరీనూ. నెలకి నూటయాభై రూపాయల జీతం తెస్తా డన్నమాటే గాని, తెచ్చిం దంతా — తెచ్చిన వుత్తరక్షణంలో నీఅత్తగారి చేతిలో పొయ్యవలసిందే గదా నీమామగారు?"

"........."

"లేకపోతే పచ్చిమంచినీళ్ళ కయినా గతి వుందా ఆబ్రాహ్మడి కాయింటో?"

"........"

"ఛీ, యెందుకు వచ్చిన బతుకు తమ్ముడూ అదీ?"

"........"

"ఏమయినా, నీఅత్తగారి వూసు నాకెందుగ్గానీ, నీపెళ్ళాం యేమి చేసిందో యెరుగుదువా? ముదిమాటలూ అదీ — నీభావ మరిది పోయినప్పుడు చూశాలే నేనదంతా"

"........."

"అన్నివిధాలా తల్లిని ఫుణికిపుచ్చుకుం దది యేమనుకున్నావో గాని"

"........."

"కావలసినవాళ్ళు కదా అనీ, పుట్టెడు దుఃఖంలో వున్నారు పోనీ అనీ, ఆపదిరోజులూ వండిపెట్టాను కాదూ నేను? తల్లి వాకమూల పడివుండే దనుకో, తానయినా నాకు సాయం కావచ్చునా? ఆడబడుచు నవుదునా, సమర్తాడిన పిల్ల

గదా, రాత్రిపూట అయినా కాస్త వంటచెయ్యగూడదూ తమ్ముడూ అదీ ?"

"........."

"ఎప్పుడు వెళ్ళిపోతానా?" అనిపించదూ యివతలి వాళ్ళకి?"

"........."

"నువ్వు చిన్నవాడవు. అంచేత చెబుతున్నా నిదంతా. వెయ్యికళ్ళతో నేను కనిపెడుతూనే వుంటాను; గానీ — ఏమాత్రం చనువిచ్చినా నెత్తికెక్కి కూచుంటుంది సుమా, క్షణంలో"

"........."

"నేనంటే కుక్కిన పేనయిపడివుండేటట్లు చూస్తూ వుండాలి సుమా దాన్ని ?"

"........."

"నాన్న వెర్రిబాగులవాడనీ, నేను మనోవర్తి మనిషి ననీ, యిదివరకే బోధించివుంటుంది తల్లి. అబ్బో, ఆమాటకి వస్తే నీపెళ్ళామే నెల్లూరి నెరజాణల రకం అసలు. అవతల పెద్దవాళ్ళున్నారు కదా అనీ, మన కెందు కనీ నదురూ బెదురూ వుందనుకున్నావా కసింతయినా మనిషికి ?"

"........."

"వేషా లంటే నువ్వు సరదాపడతా వని అదనీ యిదనీ నగలు ఫురమాయిస్తుంది విన్నావుసుమా, వెర్రినాగమ్మా! అంత సరదా అయితే అక్కణ్ణుంచి తెచ్చుకోమను డబ్బు.

తానొక్కర్తే కాదూ వారికి బిడ్డ? వారి కున్న దంతా తనకి ముట్టేదే కాదూ?"

"........."

"నీమూమగా రామాత్రం మనిషి కాదు గానీ, కొంపతీసి, నీఅత్తగారే యేకుర్ర కుంక నయినా దత్తత చేసుకుందా మంటుందేమో, అది పడనివ్వగూడదు సుమా నువ్వు. అలా జరిగిం దంటే అక్కడిది వొక్క పూతికపుల్లకూడా తక్కదు సుమా నీకు?"

"........."

"కాస్తా కూస్తా కాదు, పదమూడు యకరాల భూమిరా వాళ్ళదీ? అయినకాడి కమ్మకున్నా యాభై వేల కరుకులు రాలతాయిరా"

"........."

"అదంతా నీస్వాధీనం కావాలి, తెలుసా?"

"........."

"ఎప్పుడో అనుకున్నావేమో వల్లకాదు, నుంచున్న పాళంగా జరిగిపోవాలి రాతకోతలు. ఒక్కొక్కటే చరాస్తి అంతా ఇక్కడికి చేరవేసుకో మని తొందరపెట్టు నీపెళ్ళాన్ని. అలాచేస్తేనే నువ్వుమాట్లాడాలి దాంతో."

"........."

"వాళ్ళ పిల్లపేర రాస్తా మంటారు, వల్లకాదు సుమా"

"........."

"మీఆస్తి మీపిల్లపేర రాస్తే మాఆస్తి అంతా మా నాన్నా నేనూ మాఅక్కపేర రాసేస్తా మను, కచ్చితంగా"

"........."

"ఆరాత కాస్తా అయిపోయిందా, కిక్కురుమన నిస్తానా యిక వాళ్ళని?"

"... ....."

"పోనీ గాని తమ్ముడూ, అడిగేవాడు లేకగానీ — ఎంత వుద్యోగస్థు లయితే మాత్రం అవేం కాఫీలురా? హవ్వ, పొద్దుటిపూట చాలదూ, మధ్యాహ్నం కూడానా?"

"........."

"కుడితికీ కాఫీకీ భేదం యేమిటంట?"

"........."

"అక్కడ రుచిమరిగివుంటుంది — గానీ — ఇక్కడ సాగ నిచ్చా మంటే గుడ్డిగవ్వకు మారము సుమా మనం?"

"........."

"తనకి రోస్టు లేకుండా నీకు మప్పుతుం దది, విన్నావు సుమా; నువ్వు కాఫీరుచి మరిగా వంటే, దానివల్లో పడిపోయా వన్న మాటే సుమా"

ఇలాగ చాలా సంగతులూ చెప్పింది బుచ్చమ్మ, చాలా దూరమూ చెప్పింది; కాని దేనికీ బదులు చెప్పలేదు చలపతి. ఆమాటలు వినగా, అతనికి, ఒకపంటికింద తీపీ, మరోపంటికింద చేదూ పడ్డట్టుంది.

డాంతో, ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకుంటూ కొంతసేపూ, సిగ్గుపడుతూ కొంతసేపూ, ఏమనాలో తోచక కిందా మీదా పడుతూ కొంత సేపూ, ఏమంటే యేమిటో అని జంకుతూ కొంతసేపూ నోరు కుట్టేసుకు కూర్చున్నా డతను.

ఇతంతా తనకి విధేయతే అనుకుంది బుచ్చమ్మ. "ఇది జ్ఞాపకం వుందా" అని వొకటీ "అన్నట్టు మరిచిపోయా, సిది బాగా విను" అని వొకటీ! "ఇది ముఖ్యం సుమా" అని యింకొకటీ అని యేమి టేమిటో చెప్పి, చివరికి "నామాటే వింటాడు తమ్ముడు" అనుకుని తలంటు పూర్తిచేసిం దామె.

పొడిబట్ట కట్టుకున్నాడు చలపతిరావు. "చొక్కా తొడుక్కురా" అందామె. కండువా తెచ్చి తానే అతని బుజాన వేసిం దెందుకో చెప్పకుండా. ఒక అర్థణా తెచ్చి అతని చేతిలో పెట్టింది "తెలిసిందా ?" అన్నట్టు చూస్తూ. "దర్జాగా కాఫీహోటలుకి వెళ్ళు. కమ్మగా అరకప్పు కాఫీ పుచ్చుకో, కాలిమీద కాలువేసు కూర్చుని. పెళ్ళాంగారు పుట్టింటినించి వచ్చాటప్పటికి, మొగంవాచివుండినట్టు ఇంటో ఎదురుగా వుండగూడదు మొగుడు. కనుక, గోదావరిగట్టే వెళ్ళి, మూజియంతోటలో కూచుని, యెనిమిదింటికో యెనిమిది న్నరకో యింటికి రా గప్చిప్పుగా" అంది కళ్ళు తిప్పుకుంటూ.

జబ్బపట్టుకు తీసుకువెళ్ళి వీధిగుమ్మం దాటించింది ఉత్తరంగా దారి చూపిస్తూ. భడీమని వీధి తలుపున్నూ వేసేసుకుంది ; కాని నాలుక కరుచుకుంటూ వెంటనే తలుపు తెరిచింది.

ఆత్రంగా వీధిలో క్కొ దూకు దూకింది; కాని అప్పటికే మాయమయి పోయాడు చలపతి.

“అది గోదావరిస్టేషనులో రెయిలు దిగుతుంది, తమ్ముణ్ణాకే వెళ్ళమన్నా మేమిటి మనం? ఈ వెర్రినాగమ్మ స్టేషనులోనే కూచుంటా డేమో కొంపతీసి” అని పిసుక్కుంటూ అక్కడే వుండిపోయింది, అటే చూస్తూ.

2

రాత్రి యేడింటికి తీసుకువచ్చాడు జగ్గయ్య, కోడలు జోగమ్మని. మళ్ళీ, తన భార్యపోయిన యిన్నాళ్ళకి తన నట్టింట పుణ్యస్త్రీ పడుచు మసలబోతున్నందుకు చాలాపొంగిపోతూ తీసుకువచ్చాడతను. తాను స్వయంగా, తన కోడలిని తీసుకుతెచ్చుకోడం ఆవీధిలో నలుగురూ చూడా లని యెంతో ముచ్చటపడుతూ కూడా తీసుకువచ్చా డతను; కాని, సాయంత్రం అయిదు కాకుండానే గోదావరి స్టేషనుకి చేరుకోవలసిం దల్లా, ఆవేళ, యేడున్నర దాటాక వచ్చింది రెయిలు.

తన ముచ్చ ట్లన్నీ యిలా అయిపోయేటట్టు గుర్తుకి రాగా, నిడదవోలుస్టేషనులోనే విసుగూ రోషమూ పుట్టుకువచ్చాయతనికి. మెయిలుబోటు దిగి, రెయి లెక్కడ మించిపోతుందో అని కంగారుపడిపోయినవా డల్లా, స్టేషనుచేరుకున్నాక క్కొయ్యాయిపోయా డతను.

అంచేత, జట్కాబండి గుమ్మాన ఆగడం తరవాయిగా బండి దిగి చర్రున యింట్లోకి చక్కాపోయాడతను.

ఆచంటలో బిక్కుబిక్కుమంటూనే బయలుదేరింది జోగమ్మ; కాని యెంత ఆలస్యం అయినా, రైలు దిగాక, చాలా ఫుల్లాసంగానే జట్కా యెక్కిందామె. బుచ్చమ్మ, తనకోసం బండిదగ్గిరకే యెగిరివస్తుందనీ "దయచేశారూ రాణీగారు!" అంటూ తన కణతలమీద మెటికలు విరిచి పాదివిపట్టుకుని తనని బండిదింపుతుందనీ, ఏ ముగురుగుపొరుగు పిల్లనైనా సిద్ధంగా వుంచి, తాను గుమ్మందగ్గిరికి వెళ్ళేటప్పటికి ఎర్రఅక్షింతలూ పచ్చఅక్షింతలూ దిగతుడిపించి, తన కాళ్ళమీద చెంబెడునీళ్ళుకూడా పోయించి యెకసక్కాలాడుతూ యింట్లోకి తీసుకువెళుతుందనీ అనుకుంటూ వచ్చింది పాపం.

అప్పుడు తానెలా గునవాలో, సిగ్గెలా నటించాలో, ఎంత అమాయికంగా కనపడాలో, దానాదీనా తనకెంత సంబరం కలుగుతుందో — ఇదంతా వూహించుకుంటూ కూడా వచ్చిందామె.

బుచ్చమ్మ కళ్ళబడకుండా, చలపతిరావు తనని తొంగిచూస్తాడనీ, తానున్నూ అతణ్ణలాగే చూడాలనీ — ఇలాకూడా అనుకుంటూనూ, ఆశించుకుంటూనూ కూడా వచ్చిందామె; కాని, బండి దగ్గిరికి రాకపోడమే కాదు, తొంగిచూడగా, గుమ్మంలో వున్నట్టున్నూ కనపడలేదామెకి బుచ్చమ్మ.

ఉత్సాహం అంతా చల్లబడిపోయింది. మనస్సుకూడా చెదిరిపోయింది. ఉసూరుమంటూ బండిదిగి, కాళ్ళీడ్చుకుంటూ బయలుదేరి, తెలతెలపోతూ యింట్లో ప్రవేశించింది జోగమ్మ. ఎవళ్ళయింట్లోనో అన్నట్టు.

అప్పటికి, మండువా అంచున నుంచుని ఉత్తరపు గదిగుమ్మాన పెట్టిస్తున్నాడు సామానూ జగ్గయ్య. సిమెంటుబొమ్మలాగ పడమటింటి గుమ్మాన నుంచునివుంది బుచ్చమ్మ, ద్వారానికి చేరబడి.

“ అబ్బాయి కనపడ్డేం ? ” అనడిగాడు జగ్గయ్య, ఉండుండి.

“ వంతెద్దుబండయితే మూడణాలకే వచ్చునుగదా, పావులా ఖర్చుపెట్టి గుర్రబ్బండెందుకు తీసుకువచ్చావురా ? ” అని యెదురడిగింది, దీనికి బుచ్చమ్మ.

చర్రుమన్నాడు జగ్గయ్య. “ అబ్బాయిమాట అడిగా న్నే ” నంటూ గద్దించాడు కూడా.

ఎగిసిపడింది బుచ్చమ్మ, తండ్రికేసోరణి చూసి, “ ఏమిచూసుకునీ యీ వాలకం ? ” అనిన్నీ అనుకుందామె, తనపెత్తనం నెమకకి తెచ్చుకుంటూ.

“ ఇంట్లో లేడు ” అనిన్నీ అంది, వంటింటికేసి చూస్తూ నిర్లక్ష్యంగా.

“ ఎక్కడికి పంపావూ ? ”

“ నేను పంపానా ? ”

“ పోనీ, యెక్కడికి వెళ్ళాడూ ? ”

“ నేను చూశానా ? ”

" .... "

"నాతో చెబుతున్నాడా వాడేమయినా, అసలు?"

"ఎంతసేపయిందీ వెళ్ళి?"

"నాకేం తెలుసూ?"

"భోజనం అయిందా?"

"లేదు"

"ఏం?"

"ఏమో?"

"వంటయిందా?"

"సడే! ఇప్పటిదాకా వ్యూరికే కూచున్నా ననే నీవుద్దేశం?"

జగ్గయ్యకి మళ్ళీ చర్రుమంది; కాని, ఏమి చెయ్యాలో కనీసం యేమి చెప్పాలో కూడా తోచలే దతనికి. బుచ్చమ్మే అందుకుంది.

"తమలపాకులూ పోకచెక్కలూ తెచ్చుకో మని డబ్బిద్దామని నేను వాకిట్లోకి వచ్చాటప్పటికే లేడు వాడు. రోజులు బాగా లేవు కనక, ఏదొంగయినా యింటో దూరతాడేమో అని తలుపు గడియవేసి వంటింటోకి చక్కాపోయా నాపళంగా"

" .... "

"నువ్వు తలుపు తట్టేదాకా నేనివతలికే రాలే దసలు"

" .... "

"నాలుగ్గడియల పొద్దువేళ తలంటిపోశాను, అంతే. మళ్ళీ చూడలేదు తమ్ముణ్ణి నేను"

జగ్గయ్య కేమీ పాలుపోలేదు. "ఎక్కడికి వెళ్ళాడో యెవరితో తిరుగుతున్నాడో?" అని, స్వగతంగా అనుకోబోయా డతను; కాని, పైకే వచ్చేసింది మాట.

ఇది విని జోగమ్మ వులిక్కిపడింది. "ఎక్కడికి వెళ్ళాడో" అన్నమాటకేం "యెవళ్ళతో తిరుగుతున్నాడో" అన్న మాటతో యేదో కంగారుపట్టుకుం దామెకి.

ఇది గుర్తించేసింది బుచ్చమ్మ. మాటమరిపించా లనుకుని "ఏ చల్లగాలి కయినా — యే గోదావరివొడ్డు కయినా వెళ్ళి వుంటాడు తమ్ముడు. వెడితే మాత్రం భోజనాల వేళ కయినా రాకుండా అక్కడే వుండిపోతాడా? స్నానానికి నువ్వెలాగా గోదావరికి వెడతావు కనక, నీకు దారిలోనే యెదురవుతాడు వాడు" అంది తండ్రితో.

జోగమ్మ జగ్గయ్యకేసి చూసింది. జగ్గయ్య ఖండువా అంచున వున్న బిందెకేసి చూశాడు. అది చూసి వంటిటోకి వెళ్ళి కుంభకోణం చెంబు తెచ్చి అతని యెదట వుంచింది బుచ్చమ్మ.

"సామాను సద్దుకో తల్లీ" అంటూ కోడలికి చెబుతూనే చెంబు పుచ్చుకుని వీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు జగ్గయ్య.

వెలగలేక వెలగలేక వెలుగుతున్న బుడ్డిదీపం వదినా మరదళ్ళ చూపులు కలిపింది.

"ఏమిటీ వాలకం?" అనుకుంది జోగమ్మ. "మామగారు సామాను సద్దుకో మని చెప్పేదాక బొమ్మలా నుంచోవాలి

కామోసు. అదంతా సిగ్గు కామోసు. మేమెప్పుడూ యెరగం" అని వినపడీ వినపడకుండా సాగతీసుకుని గిర్రున తిరిగి వంటింట్లోకి చక్కాపోయింది బుచ్చమ్మ.

గోదావరిలో స్నానంచేసి, శ్రీసూక్తపారాయణం పూర్తి కాగా కిందిచీడీమీదే బ్రహ్మార్పణంగా యిన్ని నీళ్ళు విడిచి పెట్టి "అబ్బాయివచ్చాడా?" అనడుగుతూ యింట్లో అడుగు పెట్టాడు జగ్గయ్య. ఉలిక్కిపడి "లే" దని బదులు చెప్పింది జోగమ్మ.

"సినీమాకే వెళ్ళాడో, యెవళ్ళతోనయినా తిరుగు తున్నాడో వెర్రినాయన" అనుకుంటూ వంటింట్లోకి చక్కా పోయాడు జగ్గయ్య.

ఇన్నాళ్ళకి వచ్చినా — ఇంతదూరం వచ్చినా — ఇంత సేపున్నా అయినా తన వస్తువు కళ్ళకయినా కనబడకపోగా బెంబేలుపడిపోయి నుంచున్నది నుంచున్నట్టుగా చతికిలబడి పోయింది జోగమ్మ.

3

ఆచంటలో, పొద్దున్న తొమ్మిదింటికితిన్న మెతుకులు జోగమ్మకి.

ఆకలయినప్పుడు దారిలో తినమని జంతికలూ అవీ యిచ్చే పంపించింది తల్లి; కాని, మెయిలుపడవలో, ఆడవాళ్ళలో తా నీచివరా, జగ్గయ్య ఆపెట్టె భద్రంగా తన దగ్గిర పెట్టుకుని మొగవాళ్ళలో ఆచివరా వుండిపోడంవల్ల అవి

తలుచుకుని గుటకలుమింగుతూనే కాలం గడపవలసివచ్చిం దామెకి.

ఇదేమీ యెరగని జగ్గయ్య, నిడదవోలుస్టేషనులో "అరటి పళ్ళు కొనమంటావా?" అనడిగాడు. బేరమున్నా సాగిం చాడు, అంగడిమనిషితో; గాని "వద్దుగాక వ" ద్దనేసిం దామె, సిగ్గుపడీ, మొగమాటపడిపోయీని.

మొత్తానికి, రాజమహేంద్రవరం వచ్చాక, అడిగిపుచ్చు కునేదాకా పచ్చిమంచినీళ్ళయినా యెరగ దామె.

ఎనిమిదిన్నర కింటికి వచ్చాడు చలపతిరావు.

నీరసంతో గాఢనిద్రపట్టివుండడంవల్ల జోగమ్మ అదియెరగదు.

ఇక్కడ జోగమ్మలాగే, అక్కడ — ఉత్తరవసారాలో గాది అరుగుమీద జగ్గయ్యకూడా గాఢనిద్రలో వున్నాడు.

ఏదోపనిమీద అటూ యిటూ తిరుగుతున్నట్టు నటిస్తూ యిందుకోసమే యెదురుచూస్తూన్న బుచ్చమ్మ, మెల్లిగా వెళ్ళి తలుపు తీసి, దుసుసుగా హాల్లో అడుగుపెట్టినవాణ్ణి వీధిచీడీల మీదికి తీసుకువెళ్ళి "నీపెళ్ళాం వచ్చిందిరా" అంది, కంఠం నొక్కుకుని.

"ఏదీ?" అనడిగాడు చలపతి.

అతనుకూడా బుచ్చమ్మలాగ కంఠ నొక్కుకోడానికే ప్రయ త్నించాడు; గాని వుబలాటంకొద్దీ గట్టిగానే వచ్చేసిందిమాట.

ముందు ముక్కుమీద వేలుపెట్టుకుంది బుచ్చమ్మ. "ఇక గట్టిగా మాట్లాడవద్దన్నట్టతని నోటి కడ్డంగా చెయ్యి పెట్టి

"ఉత్తరపింటి గుమ్మాన పడుకుని నిద్రపోతోంది" అని చెప్పింది.

"సరే"

"ఇప్పుడు మాట్టాడించకేం ?"

"ఏం ?"

లంఘనాలు చేసినవాడి మాటలాగ అతినీరసంగా వుందతని మాట.

"తప్పు తప్పు, లోకువయిపోవూ ? గదిలోకి వచ్చి అదే ముందు నిన్ను పలకరించాలి"

"అలాగా ?"

"ఇంటో నాలాంటి పెద్దవాళ్ళుండడం ఇలాగ మంచీ చెడ్డా చెబుతూవుండడానికే"

"ఊహూ"

"బాగా అర్థం అయిందా ?"

"ఆ"

"చడీచప్పుడూ కాకుండా గదిలోకి వెళ్ళి పట్టుపంచె కట్టుకు చక్కారా"

ఇద్దరూ బయలుదేరారు; గాని గభీమని అతని కడ్డుగా నుంచుని "ఎవరైనా అడిగితే నీకు నువ్వే గోదావరిగట్టుకి షికారువెళ్ళినట్టు చెప్పేం ?" అంది.

"నువ్వు వెళ్ళమన్నావంటేం ?"

"అ — వ్వ" అని రుంజుకుంటూ నోరు నొక్కుకుందామె.

కారణం లేని ఆజ్ఞ యిది; కాని జరిగిపోవాలి. ఇలాంటి సందర్భాల్లో ఆడవాళ్ళు వేసే తస్సా యిది. దీంతో మహా ప్రత్యవాయం యేదో స్ఫురిస్తుం దవలివాళ్ళకి. ఏమీ బోధ పడదు; కాని నాడులు కుంగిపోతాయి.

"సరే లే" అనేశా డతను.

తరవాత, జోగమ్మ యెక్కడ చూసిపోతుందో అని నక్కుతూ, పిల్లిలాగ అడుగులు మెల్లిగా వేసుకుంటూ ఉత్తరపుగదిలోకి చలపతీ, పడమటింటోకి బుచ్చమ్మా చక్కాపోయారు.

బుచ్చమ్మ, వంటింటో పీటవాల్చింది. విస్తరి వేసింది. కంచుచెంబుతో మంచినీళ్ళుంచింది, వడ్డించింది. వెచ్చగిల్లడం కోసం నేతిగిన్నె పొయ్యిదగ్గిరగా పెట్టింది. ఒక్క క్షణం గుమ్మం కేసి చూసింది; కాని యిన్ని చేశాటప్పటికిన్నీ చలపతి మడి కట్టుకురాలేదు.

వెంటనే మండువాలోకి వచ్చి ఉత్తరపుగదికేసి తొంగి చూసిం దామె. అతని జాడేమీ కనపడలేదు. ఒక్క క్షణం చూసి గదియెదటికి వెళ్ళినుంచుంది, అలికి డయి జోగమ్మ మేలుకుం టుం దేమో అని భయపడుతూనే.

గదిగుమ్మంలోకి వెళ్ళి తొంగిచూసింది చివరికి. మంచానికి చేరబడి నుంచుని వున్నాడు చలపతి. జోగమ్మకోసం యెదురు చూస్తున్నా డతను. "లేచిందా?" అనీ "వస్తోందా లేదా?" అనీ రెండుమాట్లు తొంగిచూశాడు కూడా అప్పటి కతను.

ఇంతలో అలికిడయింది. జోగమ్మే వస్తోం దనుకుని కుడి కాలి బొటనవేలితో గోడినీ రాస్తూ గభీమని మొగం వంచేసుకున్నాడు; కాని వోరకంట చూశాడు.

తెల్లని బట్ట కనపడింది.

కిందచూపులే నిదానించిచూశాడు.

బోసికాళ్ళు కంటబడ్డాయి.

అనుమానిస్తూనే మొగం పైకెత్తుకుని చూశాడు, కళ్ళనిండా.

నిలువునా బుచ్చమ్మ.

తెల్లబోయా డతను. సిరున్నా అయిపోయాడు.

ఆస్థితి గ్రహించి, లోపలికి వెళ్ళి "రావేం?" అనడిగింది బుచ్చమ్మ, వెనకటిలాగే కంఠం నొక్కుకుని.

"లోపలి కది యింకా రాలేను మరి ?"

"ఇప్పుడు కాదురా"

మెల్లిగానే గదిమిందిలాగ బుచ్చమ్మ, నోరునొక్కుకుంటూ.

"మరెప్పుడూ ?"

"భోజనం చేశాక"

"అయితే పద"

బుచ్చమ్మ ముందుబయలుదేరింది. పట్టుపంచె కట్టుకుని, జోగమ్మ నిద్రపోతోంది గదా అన్న దిలాసాతో వెన్ను విరుచుకుంటూ తరవాత వెళ్ళాడు చలపతి.

వెళ్ళి వెళ్ళడంతోనే పరిషేచన చేసేశాడు చలపతి.

వెంటనే బుచ్చమ్మ నెయ్యి వడ్డించబోయింది ; కాని రెక్క పట్టుకుని యెవరో వెనక్కి లాగేస్తున్నట్టాగిపోయి, చురచుర చూస్తూ " కాళ్ళు కడుక్కున్నావా ? " అనడిగింది, కంగారుగా.

చూసుకోగా, కంకరదుమ్ము కొట్టుకుని వున్నాయి కాళ్ళు.

తెల్లపోయాడు చలపతి.

బిక్కమొగముమ్మా వేశాడు.

ఎలా వున్నావా రలా కొయ్యయిపోయా రిద్దరూ, వొకరి కేసిమాత్రం వొకరు చూసుకుంటూ.

ఏమిటి దారి ? ఇంటికి పెద్దదిక్కు కదా, అనాచారం జరిగిపోతూ వుంటే చూస్తూ వూరుకోడమేనా బుచ్చమ్మ ? ఊరుకోగలదా అస లామె ?

కాని జరిగిపోయింది. ఇక కలిసిరాదు. అయినా, సంప్రదాయం నిలవబెట్టవలసినపూచీ తనకే వుండడంవల్ల వొక్క క్షణం ఆలోచించింది బుచ్చమ్మ. ఆమె ఆలోచించినంత సేపూ, విస్తరిలో యెక్కడ యెలా వున్న చెయ్యి, అక్కడే — అలాగే వుంచేసుకుని ఆమె కేసే చూశా డతను.

చివరికి, అంతర్వాణి ఆదేశం అందింది, బుచ్చమ్మకి. " ఇంకెప్పుడూ ఇలా చెయ్యకేం ? " అంటూ గద్దించింది. కాళ్ళివతలికి చాపమని తానే కాసిన్ని నీళ్ళు చిలకరించింది. " భోజనం

చేశాక మాత్రం నూతికి వెళ్ళి బాగా కడుక్కో—సుమా" అని గట్టిగా కట్టడచేసింది. చివరికి నెయ్యి మరో గరిటె యెక్కువ వడ్డించింది.

తరవాత ఆమె మామూలుగానే మాట్లాడింది, మెల్లిగా; కాని సంజ్ఞలతోనే కాలక్షేపంచేశా డతను. వంచిన తలయెత్తకుండా నాలుగు మెతుకులున్నూ తినేశాడు గబాగబా. చెయ్యి మాత్రం కడిగేసుకున్నా డాదరాబాదరా. జోగమ్మకి మెళుకువ రాకుండా గదిలో కుడాయించాడు. అప్పటికే నిద్ర ముంచుకు రాగా అతికష్టాన పట్టుపంచె విడిచి నూలుపంచె కట్టుకుని, మంచాన పడ్డాడు.

అత నిలా నిద్రకి పడ్డాడు, గడియారం అలా తొమ్మిది కొట్టింది. జోగమ్మ వులిక్కిపడిలేవడమూ "బొట్టుపెట్టి పిలవాలి కామోసు" అనుకుంటూ ధుమధుమలాడుతూ బుచ్చమ్మ మండువాలోకి రావడమూ వొక్కమాటే జరిగిపోయాయి.

ఇద్దరి కళ్ళూ కలిశాయి, అంతే. వెంటనే ముందు బుచ్చమ్మా, ఆమె వెనకనే జోగమ్మా వంటింటోకి బయలుదేరారు. కట్టుకున్నది పెద్దాపురం పట్టుచీర కావడంవల్ల కాళ్ళు మాత్రం కడుక్కుని భోజనం ప్రారంభించింది జోగమ్మ.

"నా కేమవసరం?" అనుకుంటూనే "మీనాన్నా మీ అమ్మా కులాసాగా వున్నారా?" అని నోరు జారేసింది బుచ్చమ్మ.

"ఆ" అంది జోగమ్మ.

బుచ్చమ్మ యిక వాక్ప్రవాహం ఆపుకోలేకపోయింది.

"మీనాన్న దగ్గిర మూడ్డో గుమాస్తా? ఆయనచెల్లెలు? మరిచిపోయా నావిడపే రేమిటీ?"

"పుల్లమ్మ"

"ఆచంటలోనే వుందా ఆవిడ?"

"ఆ"

"అప్పుడే వెడుతుం దనుకున్నాఁరు, రామేశ్వరం వెళ్ళి వచ్చిందా ఆవిడ?"

వొళ్ళు మండుకుపోయింది జోగమ్మకి. "నత్తా రామేశ్వర మేనా?" అనడిగింది కొంటెగా చూస్తూ.

"అదేమిటే అలా అంటావు?"

"ఏం? ఆవూళ్లో వాళ్ళకి చుట్టా లున్నారుట కాదూ?"

"ఉంటే?"

"చుట్టాల యింటికి వెళ్ళరుటండీ?"

మాట తోచలేదు బుచ్చమ్మకి; కాని వూరుకోలేక "మహా మంచి మని షావిడ. నాలుగురోజులు మాట్లాడుకున్నామో లేదో బాగా కలిసిపోయింది మాకు. ఎప్పుడో ఒకమాటు వెళ్ళి చూసి రావాలి" అంది, అటు చూడకుండానే.

ఒకఁ క్షణం యిద్దరూ మౌనంగా భోజనం చేశారు.

మళ్ళీ అందుకుంది బుచ్చమ్మ.

అయితే, అదనీ యిదనీ ఆచంట గొడవ లడిగింది. ఉండుండి యిక్కఁడి కబుర్లు చెప్పింది. మధ్యమధ్య యిరుగుపొరుగుదంప

తులకు పేస్లూ పద్దులూ పెట్టింది. కొత్తిమిరి కారంతోనూ, మామిడిపిందెల పచ్చడిబద్దలతోనూ, చివరికి మీగడపెరుగు తోనూ కాస్తకాస్త చొప్పున వుప్పుపిండి తింది. తానిలాగా అలాగా తిరుగుతూ ఇల్లంతా జోగమ్మచేత సద్దించింది. తన పక్క సవరించుకోవడంలో జోగమ్మ సాయంపుచ్చుకుంది.

"అమ్మయ్యా, రామయ్య తండ్రీ, చాకిరీఅంతా చేసుకునే టప్పటికి నడుం లాక్కుపోయింది రామయ్యతండ్రీ" అంటూ గభీమని పక్కమీద కూచుంది. "హు — హు — హ్హా" అంటూ వొక్కమాటూ టావైపూ యీపైపూ దొర్లింది. "ఇక పడుకో" అంటూ జోగమ్మకి సెలవిచ్చింది, కళ్ళుమూసుకుని.

పదిమ్మప్పా వయింది ఖరాగా, అప్పటికి.

5

తెల్లవారుజామున మూడున్నరకే మెళుకువ వచ్చింది బుచ్చమ్మకి.

తరవాత మరి నిద్ర రానూలేదు, అందుకోసం ప్రయత్నించనూ లేదామె.

పైగా, ఏమిటో మించిపోతున్నట్టు మనస్సు గందరగోళ పడిపోయింది.

రెండుమూడుమాట్లామె ఉత్తరపుగది తలుపు దగ్గిరికి వెళ్ళి తలుపుసందులకు చెవి ఆనించి వింది; గాని దంపతుల్లో వొకరూ కూడా మేలుకుని వున్నట్టు కనపడలేదు.

తరవాత, వొక అరగంటసేపు మంచానకూచుంది, అతి కష్టంమీద.

మరో పావుగంట పస్తాయించింది. ఇంకో అయిదునిముషా లున్నా వూరుకుంది; కాని మరి వుండలేకపోయింది. వెనకటిదీ యెవరో తరుముకువస్తున్నంత కంగారుపడిపోయింది కూడా ఆమె.

సరిగా యీసమయాన పక్కయింటి గడియారం నాలుగు కొట్టింది. "ఇంకేముంది బాబోయ్" అనిపించింది దాంతో. వెంటనే వొక్క అంగవేసింది మళ్ళీ గుమ్మంలోకి. గొళ్ళెం దడదడలాడించింది, ఆవేశంతో. "తెల్లవారిపోవచ్చింది లేచి చదువుకో తమ్ముడూ" అంటూ పిలుపుమీద పిలుపున్నా మొదలుపెట్టింది.

జవాబు లేకపోగా, వొక నిమిషం చూసి మళ్ళీ పిలిచింది. ఓరుగాలి గొడుతున్నట్టు తలుపు గుంజింది; దాంతో జోగ మ్మకి మాత్రం మెళుకువ వచ్చింది; గాని పలకలే దామె.

అన్నిమాట్లు పిలిచినా యెవరూ పలకనందుకు చాలా అభి మానపడింది బుచ్చమ్మ. ఇదంతా జోగమ్మ మూలంగానే జరిగిందని కూడా నిశ్చయించుకుం దామె. దీంతో చాలా వుక్రోషం వచ్చింది. దాంతో "వారేయ్, వోరి నీనిద్ర –" అంటూ చెంపుకుంది. మళ్ళీ గొళ్ళెం కదిపింది. తలుపు గుంజింది. ఉరిమినన్ని పిలిచింది మళ్ళీ మళ్ళీ.

దీంతో జోగమ్మకి మెళుకువవచ్చింది. "తెల్లవారించా" అనుకుం దామె, కళ్ళు నులుముకుంటూ; కాని చదువు మాట

వినపడింది. "రోజూ చదివిస్తోందా భామ ?" అనుకోకపోలేదు; గాని "అయినా చూద్దాం" అనిన్నీ అనుకుని "మీఅక్క పిలుస్తోంది" అంది, చలపతిని కదుపుతూ.

భోజనం చేసి పడుకున్నాడు, మళ్ళీ చలపతి కిదే మెళుకువ రావడం; కాని బద్ధకం తగ్గలే దతనికి. కాక, తన్ను లేపు తున్నది జోగమ్మ కాని బుచ్చమ్మ కాకపోయింది. "వాళ్లో యెంతచింమకుంటేం, అక్క యింటోకి రాదు కదా ?" అను కున్నాడు. "ఊరుకుందూ" అని ముసముస లాడా డీదిలా సాగో. ముసుగున్నూ బిగించాడు.

స్పష్టంగా తెలియకపోయినా లోపల యేదో సంభాషణ జరగడం గ్రహించేసింది బుచ్చమ్మ. ఒక్కక్షణం చూసింది, మళ్ళీ మాట సవ్వడి కాలేదు. "వాడు మేలుకున్నాడు; కాని అదే లేవనివ్వడం లేదు" అని నిశ్చయించుకుంది. "తమ్ముడూ" "అబ్బాయీ" "వోరే బుల్లాడా" అంటూ యెంతో ప్రేమగా మళ్ళీమళ్ళీ పిలిచింది. చివరి "కిలా వుందా నీపని ?" అనుకుని "మొగుడూ పెళ్ళామూ గూడా యిద్దరి కిద్దరే. యీకొంపలో మొగవాళ్ళ కెప్పుడూ యింతబండ నిద్దర లేదు. ఏడిచినట్టే వుంది సడసం. సిగ్గూబిడియమూ లేకపోతే సరి. మొండివాడు ముక్కు కోస్తే నెత్తురు తాగా డుట, అలా వుందిది. ఇలా అయితే, తెల్లవారిం దన్న మాటే సంసారం. మంచి సంప్రదాయమే దాపరించింది మాకు, చివరికి. పోనీ, నీకయినా మెళుకువ రాలేదుటే మాతల్లీ ?"

అని సాగదీసుకుని రెండునిమిషాలసేపు తలుపు గుంజిగుంజ విడిచిపెట్టింది.

ఈఅల్లరికి "మామగారు లేవకపోతారా" అనుకుంది జోగమ్మ. ఎంత చూసినా, తానూ బుచ్చమ్మా తప్ప మరో మనిషి మేలుకున్నట్టు తోచలేదామెకి. అయినప్పుడు రొష్టు మన కెందు" కనుకుని లేచివచ్చి తలుపుతీసిందామె, మాట్లాడకుండా.

తలుపు తెరుచుకుందంతే, నొక్క దూకు దూకింది మంచం దగ్గిరికి బుచ్చమ్మ. అది చూసి జోగమ్మ యివతలికి వచ్చేసింది. అందుకు మరీ సంతోషించింది బుచ్చమ్మ. వెంటనే నాలుగుమాట్లు అటూ యిటూ దొర్లించిందామె తమ్ముణ్ణి. చెవిలో నోరుపెట్టి "యేదో చనువుకుంటున్నట్టు కనపడకపోతే నీపెళ్ళాం లోకువచేస్తుందిరా" అని చెబుతూ తానే పట్టుకుని మంచానకూచోబెట్టింది. ఒక్కక్షణం చూసి చెయ్యిపట్టుకుని యివతలికిన్నీ లాక్కువచ్చి అరుగుమీద కూచోబెట్టింది.

ఇదంతా చూశాటప్పటికి జోగమ్మకి అరికాలిమంట నెత్తికి వచ్చింది, వల్లమాలిన దుఃఖమూ ముంచుకువచ్చింది. దిక్కుతోచలేదామెకి. వెంటనే లోపలికి వెళ్ళి, తలుపు గొళ్ళెం పెట్టుకుని రెండుచేతులా మొగం కప్పుకుని యేడుస్తూ కూచుంది.

6

"దీపం పెద్దదిచెయ్యి మరి" అంటూ గోడకి చేరబడ్డాడు చలపతి; కాని యెప్పుడూ లేని దివాళ యీపూరమాయిం

యేమిటో అర్థంకాలే దతనికి. అయినా యేమి పుస్తకం చదవడమో కూడా తోచలేదు.

అతని దగ్గిర పుస్తకాలే లేవసలు.

సంవత్సరం కిందట, జోగమ్మ రజస్వల అయిందన్న శుభలేఖ రాగా, వెంటనే అతని జడిచదువు మానిపించేసింది బుచ్చమ్మ. అప్పటి పుస్తకాలయినా యేమయిపోయాయో యెవరూ యెరగరు.

జగ్గయ్యదగ్గిర పంచాంగం తప్ప మరేమీ లేదు. పోనీ అంటే, చలపతి కది నడవదు.

తమ్ముని స్థితి అంతా గ్రహించింది బుచ్చమ్మ. నమకమైనా చమకమయినా — విఘ్నేశ్వరపూజ అయినా చలపతికి వచ్చి వుంటే బుచ్చమ్మ అవే యేకరువుపెట్టుకోమని ఆజ్ఞాపించివుండును; కాని అవే కాదు, చలపతికి సంధ్యావందన మయినా రాదు.

ఏమయినా, దేనికయినా ఆయింటో బాధ్యత అంతా బుచ్చమ్మది. పెత్తనం కావా లని పాకులాడేవారు ప్రతీ యింటోనూ వున్నారు, సందేహం లేదు; కాని వారిలో చాలా మంది, సమయంవచ్చినప్పుడు తమ బాధ్యత గుర్తించుకోరు. బుచ్చమ్మ అలాంటిదికాదు. కనక, చలపతి కిప్పుడు ఏదో వొక పుస్తకం అందించవలసిన బాధ్యత తనది అని గుర్తించుకుందామె. అది నిర్వహించుకోడానికీ పూనుకుందామె.

చూడగా, అన్నిగోడలకూ మధ్యగా ఆయింటో వున్నది, అప్పుడప్పుడు బుచ్చమ్మ పాడుకునే లంకాయాగంపాట

పుస్తకంవొకటే. ఆలోచించగా—పదిహేనునిమిషాలపాటున్నా వెతగ్గా, వంటింట్లో చింతపండుబుట్టమీద మూతఅయివుందది. అదే తీసుకువచ్చి అతని చేతిలో వుంచిందామె.

దీపంకూడా పెద్దది చేసింది.

చలపతి పుస్తకం విప్పాడు. నిద్రమత్తులో ఎక్కడికో పోయివున్న అక్షరజ్ఞానం నెమరుకుతెచ్చుకున్నాడు. "శ్రీరామ రఘుపతీ సీత పిలిపించుకుని కోరి వేగము చదవగా" అంటూ పాడ్డమున్నూ మొదలుపెట్టేశాడు, లక్షణంగా.

చదువుల్లో శ్రుతపాండిత్యం అన్నది వొకటి. పనిపట్టి శ్రద్ధగా నేర్చుకున్నదానికంటే అదే యెక్కువగా పట్టు బడుతుం దెవరికైనా. ఇంట్లో యేవిద్య అయినా వుండడం వుంటే, ముందుగా అదే పట్టుబడుతుంది కూడా.

ఆయింటికల్లా వున్నవిద్య — ముఖ్యంగా యెవరి కయినా వినిపించే విద్య వొక్క బుచ్చమ్మ దగ్గిరే వుంది. అది తరుచుగా లక్షణంగా ఆమె లంకాయాగం పాడుకోడం. కనక, చలపతికే గాదు, మరియెవరి కయినా, ఆనాలుగ్గోడలమధ్యా శ్రుతం అయేది అదొక్కటే. అంచేత, అస్థితిని పట్టిపోయి వుంది చలపతి కది.

కనక, బుచ్చమ్మ ఆజ్ఞ అయింది కనక అది లక్షణంగా పాడ్డమే అతని బాధ్యత. దీంతో, చలపతి బాధ్యతా తీరింది, బుచ్చమ్మ బాధ్యతా తీరిపోయింది; కాని అదే విని తెల్లపోయిం దామె.

పురుషులు నేర్చుకోవలసిన విద్యలు వేరనీ, స్త్రీలు నేర్చుకోవలసిన విద్యలు నేరనీ ఆమెకి బాగా తెలుసు మరి.

కాక, — కావలసినంత భూవసతి వుంది కనకా, పెట్టెవంటి యిల్లున్నూ వుంది కనకా చలపతికి చదువే అక్కర్లేదని ఆమె నిర్ధారణ చేసింది కాని, అతను స్త్రీలపాటలు పాడ్డం యెప్పటికీ వొప్పుకోదు.

కాగా, లక్షణంగా కాలిమీద కాలువేసుకుని మంచాన పడుకుని చలపతి తనమాట వింటున్నందుకు మురిసిపోతున్న దల్లా నాలుక కరుచుకుంటూ యిది వినగానే గభీమని లేచి కూచుందామె. కూచున్న వెంటనే చలపతి దగ్గిరికిన్ని వురికింది. తీవ్రంగా చూస్తూ మూతిబిడాయించుకుని ముందతని చేతిలో వున్న పుస్తకం వుభాక్కుంది. తరవాత, కిందికి వాలివున్న అతని మొగం రెండుచేతులతోనూ పైకెత్తి, వొకచెవి పైకి వచ్చేటట్టు వెంటనే పక్కకిన్నీ వంచి, ఆ చెవిలో తన నోరుపెట్టి "వోరినాజమ్మా, పైకి పాడతావుట్రా, నీ తెలివి తెల్లవారిపోను. నీపెళ్ళాం నవ్వదుట్రా వినపడితే? ఇవాళకి లోపల్లోపలే పాడుకో. అంతే, కూడబలుక్కో. తెల్లవారాటప్పటికినాన్నని బజారికిపంపి పెద్దబాలశిక్ష అయినా యెక్కాలపుస్తకంఅయినా తెప్పించి యిస్తాను, రేపణ్ణుంచి గట్టిగా చదువుకుందువుగాని" అని చెప్పింది. అందుకు సరే అన్నట్టు చలపతి బుర్రవూపగా, మళ్ళీ ఆపుస్తకమే అతని చేతిలో పెట్టి దీపం తగ్గించి వచ్చి పడుకుంది, ముందు సంగతి ఆలోచించుకుంటూ.

"బతికాం" అనుకున్నాడు చలపతి. నిద్రచెడగొట్టి పుస్తకం చేతి కిచ్చి దీపం దగ్గిర కూచోపెట్టినందు కామెమీద కోపంగానే వుందతనికి; కాని యీమాట చెవినిపడ్డాడప్పటికి కోపం పోడమేకాదు, సంతోషమున్నూ కలిగిం దతనికి.

నిజానికి, బుచ్చమ్మ అప్పుడప్పుడు పాడుకోడం వింటు న్నాడు కనక, రెండుమూడు చరణాలు మాత్రమే నలిగివున్నా యతనికి. అవి అయిపోయాయా, ఎక్కడికక్కడే కూడబలు క్కోకుండా, ముందుముందు, వొక్క అక్షరమైనా నసిగా నడవ దతనికి.

అత నక్షరాస్యుడు కాడనడానికి వీల్లేదు. ఏమంటే, విద్యా శాఖవారి లెక్కల్లో, అతను ప్రయిమరీపరీక్షలో నెగ్గినవాడనీ, ఆపైని మరికొన్ని తరగతులున్నూ చదివివున్నా డనీ పెద్ద క్షరాలతో రాసివుంది.

అయిదే జరిగిం దేమిటంటే? "అబ్బాయిచేత బి. ఏ. పరీక్ష యిప్పించి "మేస్త్రీగి" పని చేయించాలని వుబలాట పడి మేనత్త అత ణ్ణింగ్లీషులో ప్రవేశపెట్టించింది. ఆదిలో; కాని ఫస్టుఫారంలోనే దండయాత్రలు ప్రారంభించా డతను. చివరికి, ఫస్టుఫారంలో ప్రవేశించిన యేడేళ్ళకి, అంటే, తన పందొమ్మిదో యేట థర్డుఫారం చదువుతూ చదువుతూ బడి విడిచిపెట్టేశా డతను.

ఇక్కడ "బడి విడిచిపెట్టేశా డతను" అంటే అతనది స్వతంత్రించి చేసినపని చెప్పడంలేదు. పెద్దచదువులు చదివించా

లని అతణ్ణి బడిలో వేయించింది మేనత్త. అప్పటి కాయింటి బాధ్యత అంతా ఆమెది. తరవాత అతణ్ణి బడి మానిపించింది బుచ్చమ్మ. ఇప్పటి కాయింటి బాధ్యత యీమెది మరి.

దానాదీనా అతని కింగ్లీషు షంటలేదు. పాఠశాలకే — అసలు విద్యాశాఖకే బలాదూరు కావడంవల్ల తెనుగు గుంటపువ్వులు పూసేసింది.

పైపెచ్చు, — ఆలంకారయోగం, "పి. కె. థ భ ధ థ కృ మొదలియారు సుకీయ ఆరుముగం ముద్రాసాలన్ ముద్రింపించి బహిష్కరించబడ్డది" కూడాను.

ఇంతకీ, — లాంతరునిండా చము రుండడంవల్ల దీపం బంతి పువ్వులా వెలిగిపోతూనూ వుంది. పుస్తకంలో మొదణ్ణుంచి చివరికీ చివరినుంచి మొదటికీ గిరగిరా తిరిగిపోతూనూ వున్నాయి కాగితాలు. "తమ్ముడు నాచేతిలోనే వుంటా" డని బుచ్చమ్మ గర్వపడుతూనూ వుంది. ఇదేమిటో బోధపడక — తన ముందు గతిన్నీ తోచక గదిలో జోగమ్మ అటమిటించిపోతూనూ వుంది; కాని యిలాంటి సమయాన, యెలా వచ్చిందో యెవరికీ తెలియకుండా వచ్చి ముగ్గురినీ అలుముకుంది గాఢనిద్ర.

భళ్ళున తెల్లవారాక అప్పలమ్మ వచ్చి "బుచ్చమ్మగోరూ, బుచ్చమ్మగోరూ" అంటూ పదిమాట్లు వీధితలుపు గుంజే దాకా యెవరికీ మెళుకువ రాలేదు.

7

అప్పు డయినా, అందరికం టే ముందు జగ్గయ్యకి వచ్చిం దా మెళుకువ.

తుళ్ళిపడి మేలుకుని, కళ్ళునులుముకుంటూ లేచి, తూల్తూ తూల్తూ బయలు దేరి వచ్చాటప్పటికి, నడవలో వున్న అరుగు మీాద వెలవెలపోతున్న లాంతరు దగ్గిర కొట్టేసిన పాములా పడివున్న చలపతి కనిపించా డతనికి.

“ ఏమిటిదీ? ” అనుకున్నాడు జగ్గయ్య.

“ జోగమ్మ నడవలో పడుకుందా ” అనుకున్నాడు; గాని యెవరూ లేరక్కడ.

బుచ్చమ్మ తనమంచంమీాదే వుంది, అటుతిరిగి.

తలుపు అప్పటికీ గుంజుతూనే వుంది, అప్పలమ్మ. అందుకూ యిందుకూ చాలా కోపం వచ్చింది జగ్గయ్యకి. “ వినపడింది, వస్తున్నానే ” అంటూ గుమ్మంకేసి చూస్తూ వొక్క వురు ముురిమాడు ముందతను దాంట్లో. “ ఇక్కడ పడుకున్నావేం నాయనా ? ” అంటూ ఆప్యాయంగా అడిగాడు తరవాత తట్టి లేపుతూ చలపతిని.

చలపతికి మెళుకువ వచ్చింది; కాని “ చదువుకో మంటూ నాలుగ్గంటలకే లేచి కూచోబెట్టిం దక్కయ్య ” అంటూ వుబ్బెత్తుగా లేచి తడబడుతూ పెరట్లోకి చక్కా పోయా డతను.

"చదువా?" అని కళ్ళు చికిలించుకుంటూ పుస్తకం తీసి చూశాడు జగ్గయ్య "లంకాయాగం" అన్న అక్షరాలు కొట్టవచ్చాయి. తెల్లపోయా డతను? కాని మళ్ళీ తలుపు గుంజింది అప్పలమ్మ.

ఇటు లంకాయాగం పుస్తకమూ, అటు లంకిణిలాగ అప్పలమ్మానూ. వీటికిసాయం యెప్పుడూ లేంది, చలపతికి తెల్లవారుజామున చదువు.

అగ్గయిపోయాడు దీంతో జగ్గయ్య. వొళ్ళు మరిచిపోయి ఆపుస్తకం నిలువుగానూ అడ్డంగానూ రెండుచింపులు చింపి మండువాలోకి విసిరేశాడు ముందతను. తరువాత తలుపు తెరిచి "వస్తున్నానే అంటూనే వున్నాను గదా, అదే గుంజడమా తలుపు? ఒక్క క్షణం నుంచోలేవూ? ఇంత తొందరపడేదానివి, ఇంతపొద్దెక్కేదాకా యేమి చేస్తున్నా వసలు?" అంటూ బాగా చెండుకున్నాడు.

ఈరసభసకి తుళ్ళిపడి, గదిలో జోగమ్మా, వాకట్లో బుచ్చమ్మా వొక్కమారే మేలుకున్నారు.

అయితే, తండ్రి రుసరుసలూ, అప్పలమ్మ గొణుగుడూ చూసి అదంతా తలుపు తియ్యడం దగ్గిరే వచ్చిం దనుకుంది బుచ్చమ్మ. దీనిమీద "నేనొక్క క్షణం యెక్కడికైనా వెడితే — వొక్క క్షణం నిద్రపోతే — వొక్క క్షణం బద్ధకిస్తే కొంపేరయిపోతుంది కొంప. నేనేం కావా లని నెత్తిన

పెట్టుకున్నానా యేమి టీ పెత్తనం? పనిమనిషిమీద యెగిరి పడకపోతే నన్నే లేపితే యేం?" అంటూ లేచికూచుం దామె.

ఆలేవడం అయినా, జోగమ్మ యివతలికి వచ్చిందా లేదా అని వోరకంట గదికేసి చూస్తూనే లేచిం దామె.

"మరి, నీకంత బండనిద్ర యేం?" అనడిగాడు జగ్గయ్య. అప్పటి కింకా ధుమధుమలాడుతూనే వుం దతని మొగం.

"కొట్టుకొ్కట్టుకుని పదకొండింటికి పడుకున్నాను, పట్టక పట్టక తెల్లవారగట్ల నిద్రవచ్చింది నాకు"

"నాలుగ్గంటలకే లేపావుట అబ్బాయిని?"

"నాలుగే అయిందో, అయిదే అయిందో నాకేం తెలుసూ?"

"వాణ్ణి లేపవలసిన అగత్యం యేమి వచ్చిందీ?"

"చదువుకో మనడం తప్పా?"

"లంకాయాగమా వాడు చదవ్వాలసింది?"

కొయ్యయిపోయింది బుచ్చమ్మ. ధుమధుమ లాడుతూనే నూతి పెరట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు జగ్గయ్య.

అప్పటికీ మంచంమీద కూచునేవుంది బుచ్చమ్మ. "ఇంటో మరో పుస్తకం లేక లంకాయాగం యిచ్చాను, తప్పా?" అనుకుంది. తండ్రికీ లేకపోయె, కొడుక్కీ లేకపోయె చదువు లీకొంపలో, మరి పుస్తకా లెలా వస్తాయీ మరో రకం?" అనిన్నీ రుంజుకుంది. ఈ రుంజుకోడంలో అటూ ఇటూ చూసింది, గుర్రాలకళ్ళలాగ మొగం తిప్పుకుంటూ. అలా

తిప్పుకోడంలో మండువాలో వున్న కాగితాలముక్కలు కన పడ్డాయామెకి. నిదానించగా యేదో పుస్తకం చింపేసిన బాపతన్నట్టున్నాయవి. ఆత్రంగా తీసి చూడగా లంకా యాగం.

తన లంకాయాగానికి పట్టిన గతి అది. "అయ్యో, అయ్యో" అంటూ నోరునొక్కుకుని కొయ్యయిపోయింది వెంటనే. "నాకీ గతిపట్టిన కొత్తరికం అత్తయ్య కొనిపెట్టిం దీపుస్తకం. ఇంతకాలమూ నాచేతిలో నలిగిన దీని కిప్పటి కీగతి పట్టింది" అనుకుంటూ చాలా బాధపడిపోయిందామె. "మరి, యిలాంటి పుస్తకంటే మొగపిల్లవాడి చేతిలో పెట్ట వలసిందీ?" అని యెవరో అడిగినట్టయింది? కాని అది వినిపించుకోలేదామె.

"ఏమి చూసుకునీ యీామిడిసిపాటు? ఎలాగయితేం వచ్చిందే కోడలు, ఆవిణ్ణి చూసుకునా యిదంతా? అయితే, తిన్నారన్నమాటే యిద్దరూ కూడా బువ్వ" అని యీాసడించు కుంది. "చూస్తాకాదూ? ఈకళ్ళు కీరెప్పలు దూర మవు తాయా?" అనుకుంటూ తల పంకించుకుంది. చివరికి.

దంతధావనం ముగించుకుని యిలాంటప్పుడు మండువా లోకి వచ్చింది జోగమ్మ, మొగం తుడుచుకుంటూ. ఆమెని చూడగానే వొళ్ళు మండుకుపోయింది బుచ్చమ్మకి. "ఇంటో అడుగుపెట్టావో లేదో అప్పుడే కజ్జాలు పెంచుతున్నావు ఇనప గజ్జెలతల్లివి" అనుకుం దామె. "నన్ను కాదని యీాకొం

పలో యెవరు నెగ్గుకురాగలరో చూస్తా కాదూ ?" అని వొట్టునూ్న పెట్టుకుంది.

ఉండుండి "ఇంత పొద్దెక్కేదాకా మంచం దిగకపోతే పను లెలా తెమలుతాయీ ? నేను మాత్రం పడుకో లేనా యేమిటి భోజనాలవేళదాకా కమ్మగా ?" అంటూ సాగతీసు కుంది కూడా ; కాని ఇదేమీ వినిపించుకోకుండా గదిలోకి బయలుదేరింది జోగమ్మ.

"వంటిల్లు అలకాలి, బొట్టుపెట్టి చెప్పనక్కరలేదో వోవిడా" అంటూ ఝాంకారంగా పిలిచిం దామెని బుచ్చమ్మ. ఆమె అలా అంటూవుండగానే గదిలోకి వెళ్ళింది జోగమ్మ ; కాని వొక్కక్షణాన మళ్ళీయివతలికి వచ్చి వంటింటోకి వెళ్ళిపోయింది.

తానునూ్న కాల్యాలు తీర్చుకుంది ; గాని తిన్నగా వీధి గుమ్మంలోకి వెళ్ళి నుంచుంది బుచ్చమ్మ. అప్పటికప్పుడే పక్క యింటి సోదెమ్మ కరివేపాకూ, కొత్తిమిరీ, పచ్చిమిరపకాయలూ గుమ్మడిబద్దలూ — ఇలాంటివి కొంటోంది.

అక్కణ్ణుంచి ఆవిడా యిక్కణ్ణుంచి యీవిడా వొక్కమాటే చూసుకున్నారు. "మీమరదలు వచ్చిందా యేమిటే ?" అనడిగింది సోదెమ్మ. "ఆ, తోడితెచ్చుకున్నా డమ్మా మా నాయన కోడల్ని" అంది బుచ్చమ్మ, ముక్కూ మూతీ తిప్పుకుంటూ. ఆమాటా యీమాటా అనుకుంటూనే యిద్దరూ సోదెమ్మ అరుగుమీద చేరుకున్నారు.

ఇద్దరూ మాటమీద మాట ప్రవాహవేగంగా వాడేస్తు

న్నారు. ఉండుండి "అయితే, వొసే వదినా, సుఖంగా నిద్ర పోకుండా పాపం నాలుగ్గంటలకే లేపావెందుకే చలపతిబావనీ?" అనడిగింది సోదెమ్మ. "ఆ మరే లేపకపోతే వూరుకుంటాను పాపం. పెళ్ళాంగారు వచ్చారని చదువు మానుకుంటే యెలాగా? చూశావా మానాన్నని? బంధువులకు ఉత్తరాలు రాయా లన్నా, వచ్చిన వుత్తరాలు చూడాలన్నా నీమరిది కాళ్ళు పట్టుకోవాలి గదా? తెలిసివుండీ కూడా అలా తయారు కాని వ్వమంటావుటే చలపతిని?" అంటూ యెదురడిగింది బుచ్చమ్మ.

గుతుక్కు మనిపోయింది సోదెమ్మ అదివిని; కాని ధోరణి అంతా గ్రహించేసింది. ధోరణి మార్చేసింది నిమిషంలో; కాని బుచ్చమ్మ ఆమె ప్రయత్నం సాగనివ్వలేదు. "కోడల్ని చూసుకుని మానాన్న మహా పొంగిపోతున్నాడు గాని కావెడు సారె అయినా తెచ్చుకోలే దావిడ" అంటూ ముందుకు సాగిం దామె. దానిమీద "అయ్యో, నాతెలివి తెల్లవారి పోనూ చెప్పావే కాదేమిటే?" అంటూ సోదెమ్మా "వోసి నీమొగం యిడ్చా, నేనుమాత్రం చూశానా యేమిటే" అంటూ బుచ్చమ్మా సాగతీసుకుంటూ ఈయింటికి బయలుదేరారు.

అప్పటికి జోగమ్మ, ఆడబడుచు చెప్పిన పని పూర్తిచేసి, చేతికందిన మరిరెండుమూడు పనులున్నూ చేసి పుట్టించినుంచి తెచ్చుకొన్న సామాను సద్దుకుంటోంది మెల్లిగా.

గదిగుమ్మాన అడుగుపెట్టేటప్పటికి, బుచ్చమ్మకీ సోదెమ్మకీ బల్లమీద మొదట హార్మోనియం కనబడింది. దానితరవాత

ట్రంకు పెట్టె, బొట్టుపెట్టె, పాందానూ, వెండిసామాను కొంతా వున్నాయి. బుచ్చమ్మ మాటిబిడాయించుకుంది; గాని సోదెమ్మమాత్రం సంబరం కనబరిచింది. "ఏమేమి సారె పెట్టా రమ్మా మీవాళ్లు?" అని చాలా ప్రీతిగా కూడా అడిగిం దామె.

ఆమాటలో జోగమ్మ కెంతో ఆత్మీయత కనబడింది. బుచ్చమ్మ ధోరణిని పట్టి కూడా ఆమె కిది తృప్తి కలిగించింది. వెంటనే "అక్కయ్యగారూ" అంటూ ఆమెని సంబోధించి "సెలవు పుట్టక మానాన్నరు నాకూడా రాలేకపోయా రండీ. ఈనెలా ఆఖరుకి తప్పకుండా వీలవుతుం దని నమ్ముకుని వున్నారు వారు. మాఅమ్మకూడా వస్తుం దప్పుడు. పందిరి మంచమూ, బట్టలబీరువా, కుర్చీలూ, టేబిలూ, ఇత్తడి సామానూ, వెండిసామాను మరికొంతా కూడా కొనిపెడతా రండీ అప్పుడు" అని మిక్కిలీ ముద్దుగా బదులుచెప్పిం దామె.

సోదెమ్మ చాలా సంతోషించింది. "బాగుంది తల్లీ" అందామె బుజం తట్టుతూ ముందు. "అందచందాలు బాగా తెలుసు మీవాళ్ళకి. అచ్చటా ముచ్చటా నీకు బాగానే తీరతాయి నాకు తెలుసు" అని చాలా మెచ్చుకుంది చివరికి.

కాని బుచ్చమ్మ అనుకోని దిది. సోదెమ్మ తన మరదల్ని చూసి యింత సంతోషిస్తుం దనుకోలే దామె. జోగమ్మ గుట్టూ మట్టూ తెలుసుకోడానికే సోదెమ్మ మాట్లాడుతుం దనీ, చివరికి తనలాగే ప్రాతికూల్యమే వహిస్తుందనీ కూడా ఆశించిం దామె. దాంతో, యిది కొట్టినంత పనయిం దామెకి.

మొగం మాడిపోయింది కూడా. "సానిసాపని పంపినట్టు ముందు ఆర్మణీ యిచ్చి పంపారుగదా ?" అంటూ యీసడించు కుంటూ యివతలికి చక్కావచ్చిం దామె, వెంటనే.

జోగమ్మ చిన్నబుచ్చుకుం దది విని. కళ్ళనీళ్ళపర్యంతమూ అయిం దామెకి. అది చూడగా గుండెల్లో కలుక్కుమంది సోదెమ్మకి. నాలుక కరుచుకుంటూ తానున్నా యివతలికి వచ్చి "అదేమిటే నీబుద్ధి గడ్డితినా అంతమాట అన్నావు ?" అనడిగింది కంఠం నొక్కుకుని.

ఇద్దరూ గోదావరికి బయలుదేరారు మరి మాట్లాడకుండా.

8

కాఫీహోటలుకి వెళ్ళి అప్పుడే వచ్చాడు చలపతి. బిందెలు బుజాలపెట్టుకుని బుచ్చమ్మా సోదెమ్మా గోదావరికి బయలు దేరడం అల్లంత దూరాన వుండగానే కనపడిం దతనికి. పరుగన్నట్టునడిచి యింట్లో పడ్డాడు వెంటనే అతను. గది గుమ్మం సమీపించా టప్పటి కతనికన్నీ ముందు హార్మోనియమే కనపడింది. అనుకోకుండా కూనిరాగమున్నా వుబికేసిం దతనికి. "ఓహో, యిది తెచ్చావూ ? భలేదానివి" అంటూ వొక్క దూకున గదిలో పడ్డా డతను.

అప్పటికి జోగమ్మ జంతికల బరిణే, అరిసెల బరిణే పైకి తీస్తోంది పెట్టెలో నుంచి.

"అరిసే, జంతికా పుచ్చుకుందురుగాని యిలా కూచోండి" అంటూ బల్ల ఖాళీచేసింది వెంటనే ఆమె.

"ఎక్కడికి పంపిందో రాకాసి" అనుకుంటూనే వుం దామె. అలాంటి దల్లా బుచ్చమ్మ అలా యిల్లు విడిచిపెట్టగానే అత నిలా యింటికి వచ్చినందు కెంతో మురిసిపోయింది, మరి.

"సాంబారుతో యిడ్లీ తిని యిప్పుడే కాఫీ పుచ్చుకు వచ్చాను ; గానీ – ఇలా తే" అంటూ ముందవి అందుకునే తరవాత కూచున్నా డతను. కూచోడమే తడువుగా అరిసె కూడా విరిచాడు, ఆత్రంగా.

తానున్నూ కొంచెం అరిసెముక్క నోట వుంచుకుని అతి నాజూకుగా నములుతూ "నాకు కాఫీ తెచ్చిపెడతారా?" అనడుగుతూ అతనికి చేరబడినుంచుం దామె, వయ్యారంగా.

"మాఅక్కని రానివ్వ" మన్నా డతను.

"ఎందుకూ?"

"మరి డబ్బులో?"

"మీరెలా పుచ్చుకువచ్చారూ మరీ?"

"ఎన్నడూ లేదు గానీ – నిన్నా యివాళా తనకి తానే యిచ్చింది మాఅక్క"

"మీకు మీ అక్క యివ్వడం యేమిటీ?"

"నాకేమిటి మానాన్న కేమిటి, డబ్బులు కావా లంటే మాఅక్కే యివ్వడం"

"ఏం?"

"ఇనప్పెట్టె తాళాలు మాఅక్కదగ్గిరే వుంటాయి, మరి" ఆమె కనుబొమ్మలు ముడిపడ్డాయి.

"పోనీ, నేనిస్తాను పట్టుకురండి వెళ్ళి" అందామె చూసి చూసి.

"తే" అంటూ చెయ్యి చాపా డతను. పెట్టెకేసి రెండడుగులు వేసిం దామె; గాని అంతలో వొాక సందేహం తోచగా ఆగిపోయి "ఈసంగతి రహస్యంగా వుంచుతారా?" అనడిగింది.

"ఏం, రహస్యం యెందుకూ?"

"నేను కాఫీ పుచ్చుకున్నట్టూ, అది మీచేత తెప్పించుకున్నట్టూ వారికీ వారికీ యెందుకు తెలియాలీ?"

"మాఅక్క అడిగితే?"

"ఎలా అడుగుతుందీ?"

"నువ్వు పుచ్చుకోడం చూస్తే?"

"నే నెవరూ చూసేటట్టు పుచ్చుకోను. మీరు కూడా వొాకళ్ళు చూసేటట్టు తీసుకురావద్దు"

"తరవాత తెలిస్తే 'నాతో యెందుకు చెప్పావు కా' దని గదమదూ మాఅక్క?"

అదిరిపడింది జోగమ్మ.

"అయితే, మీరు తీసుకురానే వద్దు. నేనిలా అడిగా నని మాత్రం యెవరితోనూ చెప్పకండి"

"చెబితే యేం?"

"అగత్యం యేమిటీ మీకూ?"

"చెప్పినా యేమీ అనదు మాఅక్క"

"వొకరనడమూ అనకపోడమూ — ఇదంతా యెందుకు రావాలీ? కనక, మీరు చెప్పనే వద్దు, తెలిసిందా?"

దీనికి బదులు చెప్పలేదు; గాని "నీకు ముఖారి రాగం వచ్చునా?" అని మాత్రం అడుగుతూ హార్మోనియంకేసి తిరిగా డతను.

"వచ్చు" నందామె. అయితే, "చెప్పకండేం?" అంటూ అతని బుజాలమీద చేతులు వేసి, మొగంమీద మొగంపెట్టి పక్కవాటుగా నుంచుంది.

"చల్ మోహనరంగా" పాడగలవా?"

"అది నాకు రాదం" దామె. అని "కాఫీసంగతి మీ అక్కతో చెప్పకుండా వుంటారు కాదూ?" అనడుగుతూ అతని గడ్డం పట్టుకుంది కూడా.

"పోనీ — "సిరిసిరిమువ్వ" — పాడగలవా!"

"అలాంటి వడుగుతా రేమిటండీ? మీరు నేర్చుకు న్నారా అవన్నీ?"

"వో, దంచేసి పాడతా న్నేను"

చూసి చూసి "మీఅక్క నేర్పిందా?" అనడిగిం దామె.

"బండప్పలసామి నేర్పాడు నాకు. "అప్పనా తనా మనా" "ఓరోరి బండోడా" "అద్దురూపాయి డబ్బులికీ —" ఇలాంటివి చాలా వచ్చు నాకు."

"కాకి ముక్కుకి దొండపండు కట్టడం" అంటే యేమిటో ఆమె కిప్పు డర్థం అయింది. అందుకే ఆమె కుమిలి పోసాగగా

"నేనవి పాడతాను, నువ్వు హార్మొణి వాయించు" అంటూ తొందరపెట్టా డతను.

చాలా చురుగ్గా చూసిం దామె, అతనికేసి. "నాకలాంటవి రానూ రావు, నేనవి వాయించనూ వాయించలేను" అంటూ కరుగ్గా కూడా చెప్పింది, తన అసహ్యాభావం కనపరుస్తూ; కాని అతని కదేమీ అర్థం కాలేదు. ఆధోరణే లే దతని కసలు.

"మరేం వచ్చునూ?" అనిమాత్రం అడిగాడు.

"రామ నీ సమానమూ, రామభక్తి, పక్కలనిలబడీ మనసు కరుగదేమీ, ఎంత వేడుకొందునూ, ఎందరో మహానుభావులూ, సంగీతశాస్త్రజ్ఞానమూ —"

ఇంకా చెబుతూనే వుం దామె; కాని "అలాంటి ముసలమ్మ పాట లెవరి క్కావాలీ యిప్పుడు?" అన్నా డతను, నిరసనగా.

"వెధవ పల్లెటూళ్ళవాళ్ళ బతుకింతే" అని అనుకున్నాడు కూడా అతను. గిరికీలు కొడుతూ యెందరో అప్పలస్వాములు కనపడ్డా రతని కళ్ళకి. "వాళ్ళలా పాడగలిగితేనా, నారాజా?" అని వూరిపోయాడు. జోగమ్మ వాళ్ళ పెళ్ళాలవంటిది కాక పోయినందుకున్నూ వుసూరుమనిపోయాడు.

దీనికి సాయం, ఆపాటలమీద సరదా యెక్కువయిపోయిం దతనికి. "మాఅక్క యింటికి రాకుండా యేదో వాక మట్టు పాడెయ్యి తొరగా" అంటూ హార్మోనియం కేసిన్నీ లాగా డత నామెని.

పోయ్యాయిపోయింది జోగమ్మకి. ఆడబడుచు దౌర్జన్యానికి నాయం యీ వృద్ధవృతం కూడా చూసి ఆమె బల్లమీద కూల బడిపోయింది నుంచోలేక.

అదిన్నీ గమనించలే దతను. "లే మరి. మా అక్క వచ్చే వేళ అయిపోతోంది కానియ్యి తొరగా" అంటూ ఆమెను లేవతీశాడు.

"మీ అక్క వస్తే యేం?"

"తిడుతుంది"

ఇలా అంటూ హార్మోనియంమీదికి లాగా డత నామె చెయ్యి.

"ఎవర్ని తిడుతుందీ?"

"నిన్నూ నన్నూ కూడా"

"మీరింకా ఆవిడచేత తిట్లు తింటున్నారా?"

"లేకపోతే చంపెయ్యదూ?"

"అంటే?"

"అన్నం పెట్టదు. గుమ్మంలోకి రానివ్వదు"

మీది ప్రాణాలు మీదికే యెగిరిపోయా యామెకి. బుచ్చమ్మ యెంతగడ్డుమనిషో గుర్తించగలిగింది; గాని చలపతి యింత మడ్డుమనిషి అని వూహించుకో లేకపోయింది.

ఏడుపు వచ్చిం దామెకి. అయినా, కన్నీళ్ళు రెప్పల్లోనే అప్పళించుకుని, ధైర్యమున్నూ చిక్కబట్టుకుని యేదో అన పోయింది; కాని మాట తొణకనివ్వలే దతను.

"తొరగా తొరగా" అని రెక్కగూటిమీద పొడుస్తూ తరమసాగాడు కూడా.

మాట రాలే దామెకి; ఆజ్ఞాపిస్తున్న వాడు భర్త. కాదనలేకపోయింది. "తొలినే జేసిన పూజాఫలము" లన్న కృతి వాయించడం మాత్రం పెట్టుకుంది.

అతని కదేమీ నచ్చలేదు. పైగా, వుబలాటం వశం తప్పిపోయింది. వెంటనే జోగమ్మ నివతలికి లాగేసి హార్మోనియం తన కేసి తిప్పుకున్నా డతను.

పెట్టె స్వాధీనం అయింది; కాని మెట్లు? అవుతా సాహంలో – బుచ్చమ్మ వచ్చేస్తుం దన్న ఆకంగారులో యిదేమీ తోచలే దతను.

మొదట, యెడమచేతి శక్తి అంతా వినియోగిస్తూ గాలి పొయ్యసాగా డతను. తనకి వచ్చిన ట్యూ్యన్లన్నీ యేకబిగిని వాయించెయ్యాలని యేక కాలంలో నాలుగుమెట్లు నొక్కాడు.

ఒక్క ట్యూ్యన్ కూడా పలకలేదు. కాని యేకటాకీని నాలుగు వూరకుక్కలు మొరుగుతున్నట్టు మాత్రం అయింది.

విసిగిపోయా డతను, దానాదీనా.

దీనికి సాయం బుచ్చమ్మ వచ్చేసిన సవ్వడిన్నీ అయింది.

ఎలా వున్న హార్మోనియం అలా వదిలేసి, వెంటనే వాకిట్లోకి వొక్క దూకున్నూ దూకేశాడు.

జోగమ్మ అందుకే తెల్లపోగా, బిందె బుజాన వుంచుకునే యెదురుగా నుంచుని, బిందె బరువుకీ కోపావేశానికీ వూగిస

లాడిపోతూ "మాపరువు తక్కనివ్వవూ? నేను బతికివున్నంత కాల మయినా ఆర్మణీ కట్టిపెట్టు. తరవాత నువ్వెలాగా భూమ్మీద మన్నవులే" అంటూ గింజుకుని, పెద్దపెద్ద అంగలు వేసుకుంటూ వంటింటోకి యెగిరిపోయింది బుచ్చమ్మ.

9

జోగమ్మ చాలా యిదయిపోయింది.

"ఎందుకూ తిట్టడం? హార్మోనియం వాయిస్తే తప్పేమిటీ?" అంటూ యెంతో బాధపడింది.

కానయితే, వచ్చినప్పణ్ణుంచీ తెలుస్తూనే వుంది బుచ్చమ్మ వాలకం; కాని, యింతలో అది యింతగా ముదిరిపోతుందనుకోలే దామె.

ఆమె తల్లి పూర్ణమ్మమాత్రం యెప్పుడో గ్రహించివుందిది.

బుచ్చమ్మ, తాను వితంతు వయివుండీన్నీ తన తమ్ముని పెళ్ళిలో అన్నిటికీ తానే ముందుకి వస్తూ, ప్రతీదానికీ పెడర్థాలు తియ్యడమూ, కుయుక్తులు పన్నడమూ, ఒక్కొక్కపూట చలపతిని ఫలాహారానికి విడిదినుంచి తమ యింటికి రానివ్వకపోడమూ, అలకమంచంమీద తగని పట్టు పట్టించడమూ, ప్రోల్లో పట్టుచీర వెనక్కిపెట్టించి తన కూతురుకి సాదా రంగునేతచీర పెట్టించడమూ ఇలాంటివి పూర్ణమ్మ మరిచిపోలేదు, వొక్కటీ కూడా.

తరవాత, పండుగులకు చలపతితో కూడా వచ్చి ఆమె చేసిన అల్లరి కూడా మరిచిపోలే దామె.

తన యేకపుత్రుడు పోయినప్పుడు బుచ్చమ్మ చేసిన ఆ గాయిత్యం కూడా మరిచిపోలే దామె.

మొత్తానికి, మొగుడి అప్రయోజకత్వమూ, ఆడబడుచు రాగతనమూ తన కూతురుకి ముప్పు తెచ్చిపెడతా యని మొదణ్ణుంచీ అనుకుంటూనే వుందామె.

కాగా, జోగమ్మని అందుకు తగ్గట్టే తయారుచేసింది.

అసలు, జోగమ్మయినా సిసింద్రీ కాని వాలుజెవుల మనిషి కాదు.

" తాళాలు నీ మామగారి చేతిలో వుండాలి. లేకపోతే నీ మొగుడి దగ్గిర వుండాలి. అతనికీ చేతకాకపోతే నువ్వు చేసుకుంటావు పెత్తనం. మధ్యగా యీగాలివాన మనిషెవరే నీయింటోను ? " అని తల్లి అడిగిన మాట బాగా జ్ఞాపకం వచ్చింది జోగమ్మ కిప్పుడు.

అయితే, తొలీమాటు వచ్చాటప్పటికే కథ యిలా అడ్డం తిరిగింది గదా యేమిటి దారి ;

బుచ్చమ్మకి స్థానబలం వుంది. అంటే, — తండ్రిబలం వుంది. తమ్ముడి బలం వుంది. ఇరుగుపొరుగుల ఆసరా కూడా వుంది.

మరి, తన మాట ?

వచ్చీరావడంతోనే కజ్జాకి సిద్ధపడితే, తరవాత జయం మాట యేయినా, ముందు లోకులు పీకెయ్యరూ ? చివరి కే

యిరుగుపొరుగు ముసలమ్మ అయినా తనకి ఆసరా అవుతుం దన్న భరవసా లేనప్పుడు యిక న్యాయం తన దయితే మాత్రం యేమి లాభమూ?

తల్లి చేసిన బోధ అంతా ఆమె కిప్పుడు బాగా నెమరుకి వచ్చింది. అంతా గమనించుకుంది. దురదృష్టపురోజు లెన్నాళ్ళో అన్నాళ్ళూ తన కిది తప్పదనుకుంది.

ప్రాజ్ఞత లేనివాడు కనక తన మొగు డీవేళ బుచ్చమ్మ చేతిలో వున్నాడు. ఆదారినే రేపు తన చేతిలో పడకుండా వుంటాడా?" అనిన్నీ ఆలోచించుకుంది. ఈనిశ్చయంతో, బుచ్చమ్మ యెన్ని మాట లన్నా యెలాంటిమాట లన్నా బదులు చెప్పడం మానుకుంది.

కాని, వచ్చిన మూడోనాటి రాత్రి, ఇక పడుకోడమే తర వాయి అయి వున్నప్పుడు, బుచ్చమ్మ "ఇవాళ రంగూన్ రౌడీ నాటకం ట కాదూ? చూడా లని లేదుట్రా తమ్ముడూ నీకు?" అని అంటించి, యెరగనివాణ్ణి రెచ్చగొట్టి, అర్ధరూపాయకాసు చేతిలో పెట్టి, తండ్రికి తెలియకుండా చలపతి నవతలికి పంపేసి నప్పుడు బేలపోయి వొక్క గంటసేపు మాత్రం కుమిలి కుమిలి యేడ్చిం దామె.

ఆదుఃఖం కొత్తగోదావరి వరద అంత వుద్ధృతంగా వచ్చింది. గజగజలాడించేసింది. అటూ యిటూ విసిరేసింది. సుడిగుండా లలో తిప్పితిప్పి కొట్టింది. అనుక్కుంటూ ముంచేసింది. ఆకాశాని కిన్నీ యెగరగొట్టేసింది. ఇన్నిచేసిన్నీ చివరికి చూత్రం ఆమె

చేలతనం కొట్టుకు చక్కాపోయింది.

అంతటితో పూర్తి కాలే దది.

ఆరాత్రి చలపతి మూడున్నర కింటికి వచ్చాడు. అతను తలుపు గుంజడమూ, బుచ్చమ్మ తలుపు తియ్యడమూ "నీ కిప్పుడు నాటకా లేమిటి నాయనా?" అని జగ్గయ్య మందలించడమూ వరాసగా జరిగిపోయాయి.

ఈసంకటంతో తనకి నిద్రాభంగం కాగా, మొగు డింటోకి వస్తాడు కదా అని, చడీ చప్పుడూ కాకుండా తలుపు గడియ తీసి వుంచి పడుకుంది జోగమ్మ.

కాని బుచ్చెమ్మ వుక్రోషం అంతటితో తీర లేదు.

చలపతిని తన మంచంమీద వాకిట్లోనే పడుకో మని, కొంగుపరుచుకుని తాను అరుగుమీద పడుకుంది. అదేమిటో-- ఇదెందుకో కూడా అర్థంకాక — వుసూరుమంటూ పడుకుని, పడుకోడం తడువుగా వొళ్ళు మరిచి గాఢనిద్రలో పడిపోయాడు చలపతి.

అప్పుడు కూడా వుత్తరపరదలాగ వుడుకుమోత్తనం వచ్చింది జోగమ్మకి; కాని తనే తుమ్ముకుని తనే దీవించుకున్నట్టు, కొంతసేపటికి తన్ను తానే వోదార్చుకుం దామె.

కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ గోడవైపు తిరిగి పడుకుని ఆలోచన ప్రారంభించిం దామె.

"ఏమిటి దీని కుపాయం?"

ఇలా యెత్తుకుందామె విషయం; కాని దీనికి జవాబు

తోచడానికి బదులు "నీయింటో మాయబుచ్చమ్మకి పెత్తనం మెలావచ్చిందీ?" అని యెవరో ముదలకించి అడిగిన ట్టయింది.

అవును — నిజమే — ఎలా వచ్చిందీ?

జగ్గయ్య వెర్రిబాగులవాడు కనక, చలపతి వో — ట్టి తులసీ దాసు కనక, ఇప్పటివరకూ ఆకొంపలో యిలా ఆలోచించిన వారు లేకపోయారు కనక?

అయితే, యిప్పుడు చెయ్యవలసిం దేమిటీ?

ముందు చలపతికీ బుచ్చమ్మకీ భేదాలు పెట్టడం. తా నతణ్ణి లోపుచేసుకోడం. కొంతవర కయినా యిది సాధ్యం అయితే, అప్పుడు తనకాళ్ళకి నేల అంది నుంచోడానికి వీలవుతుంది.

తరవాత, జగ్గయ్యకి, కూతురిమీద ప్రేమే యెక్కువో తనమీద వాత్సల్యమే యెక్కువో కనిపెట్టడం.

అతను కూతురిపక్షం అయివుంటే, సేవచేసి, పూజ చేసి కాళ్ళు కడిగి దాహం పుచ్చుకుని, తన తెలివితేటలూ, వినయ విధేయతలూ, జాగ్రత్తగా కనబరిచి, బుచ్చమ్మ రాగతనం గ్రహించేటట్టున్నూ చేసి అతని వాత్సల్యానురాగాలు సంపాదించుకోడం.

ఈయిబ్బంది లేకపోతే, అతనిచేత చలపతికి బుద్ధిచెప్పించుకోడం.

ఈఆలోచనా, ఈప్రణాళికా జోగమ్మకి తృప్తీ, ఆశా, ధైర్యమూ కలిగించాయి. ఆందోళన పూర్తిగా తగ్గిపోయింది. దీంతో నాలుగుంబావయాటప్పటికి గాఢనిద్ర పట్టిందామెకి.

బుచ్చమ్మ విషయమై చదరంగపెత్తులున్నా ప్రారంభించింది జోగమ్మ; కాని నాలుగురోజుల్లోనే ఆసంగతి గ్రహించేసింది బుచ్చమ్మ.

జోగమ్మా చలపతీ యేకం అయితే యిక తన బతుకేం గానూ? నిజానికి వాళ్ళేకం కావడమే ధర్మం అని తెలుసు; కాని తాను "మనోవృత్తి ముండ"గా మాత్రమే బతకడం ఆమె కిష్టం లేదు.

ఇంటిపెత్తనం తానే చెయ్యాలనీ, చలపతికి ముకుదాళ్ళు పోసి అవి తనచేతిలోనే వుంచుకోవాలనీ, ముప్పుతిప్పలు పెట్టి జోగమ్మని మూడు చెరువుల నీళ్ళు తాగించాలనీ ఆమె వొట్టుపెట్టుకుంది.

"చూసుకో నిన్నేం చేస్తానో!" అని జోగమ్మనుద్దేశించి పళ్ళున్నా పటపట్లాడించుకుంది.

చలపతి మొదణ్ణుంచీ తన చెప్పుచేతల్లోనే వున్నాడు. అంచేత బాగా జాగ్రత్తపడి తానతణ్ణలా తయారుచేసుకుంది. కనక, తన పెత్తనం యెవరూ తప్పించలేరని దృఢనిశ్చయం చేసుకుంది. అయినా, ఎటొచ్చి యెటు పోతుందో చూపంతా అటే వుంచుకుంది.

ఒకనాడు జోగమ్మ నూతిపెరట్లో నీళ్ళు పోసుకుంటున్న సమయం కనిపెట్టి, చలపతిని వీధిగుమ్మంలోకి తీసుకువెళ్ళి

"వెర్రినాయనా, పగలు పెళ్ళాంతో మాట్లాడగూడదు" అని వొక మంత్రోపదేశం చేసింది. "పదిపన్నెండు తరాల నుంచీ మన కుటుంబం సంప్రదాయం యిది" అని తమ ఘనత విశదం చేసింది.

"కోడి కూసింది మొదలు వూరుమాటుమణిగే దాకా రాజుల యిళ్ళ మొగుడూ పెళ్ళా లొకరికంట వొకరు పడరు. గొప్పవాళ్ళ మర్యాద లవి. నీమామగారు నౌకరీచేసుకుంటే గాని పొట్టగడవని కుటుంబంలో పుట్టారు. ఇలాంటి మర్యాదలు ఆయనకే తెలియవు, నీపెళ్ళాని కెలా తెలుస్తాయీ? పోనీ అంటే, రాచకొమాళ్ళు నీదగ్గిర దిగతుడుపు. నీకేం తక్కువ?" అని బాగా వుబ్బేసింది, తరవాత.

"సాయంత్రం మనం యిద్దరమూ బజారుకి వెడదాం, వొంటెద్దు బండేం కర్మం, జట్కామీదే వెడదాం దర్జాగా. ఒక టేబులూ, వొక కుర్చీ, ఒక సిరాబుడ్డీ, వొక కలమూ, వొక అద్దుడుకాగితమూ, నాలుగు తెల్లకాగితాలూ కొనుక్కుందాం. నాలుగు కాపీబుక్కులు కూడా కొనేస్తా న్నీకోసం నేను. పగలస్తమానమూ నువ్వు దొరగారిలాగ వీధిగదిలో కచేరిచేసుకుంటూ వుందువు గాని. నెల కొక రూపాయ ఇస్తే నీదగ్గిర ఆపనీ యీపనీ చేస్తూవుంటుంది, వొక పిల్లని కూడా జీతానికి పెట్టేస్తాను. ఇంతలో నీ కూతురు పుడితే అదే యెత్తుకుంటూ కూడా వుంటుంది. అయితే, నేను పిలిస్తేనే నువ్వింటోకి వస్తూవుండాలి. మరెవరు పిలి

చినా రాగూడదు సుమా" అంటూ వూరించినట్టే వూరించి ముందరికాళ్ళకి బందమున్నూ వేసింది.

ఇది పొద్దున్న జరిగింది.

కాని యిదేమీ యెరగని జోగమ్మ, ఆవేళ మధ్యాహ్నం మూడుగంటలవేళ తల దువ్వాదామని సన్నచేసి చలపతి నింటోకి పిలిచింది. చలపతి మెల్లిగా బయలుదేరనూ బయలు దేరాడు. అతను గదిలోకి వచ్చీరావడంతోనే తలుపులు వేసెయ్యాడాని జోగమ్మ సిద్ధంగా నుంచుంది కూడా.

కాని, పడమటింటో వున్న బుచ్చమ్మ యిదంతా కనిపెట్టే సింది.

"తమ్ముడూ" అంటూ పిలిచిం దెంతో ముద్దుగా ముందామె. "ఇప్పుడే వెడుదువుగాని వొకమాటిలా రానాయనా" అని మెల్లిగా రమ్మంది, తరవాత. వచ్చీరావడంతోనే అతని రెక్కపట్టుకుని, యేమిటేమిటో అంతరమంతర గొడవలు చెబుతూ వంటింటి పెరట్లోకి తీసుకువెళ్ళింది, చివరికి.

ఎందుకో అనుకున్నా డతను; కాని "ఇదేమిట్రా రోడ్డు బూడిద, అంతా నీతల్లోనే వుందీ?" అంటూ కూచోపెట్టి, నిమిషంలో సాధనసామగ్రి తెచ్చి తనే తలదువ్వేసింది, ఆదరాబాదరా. "ఇక వెళ్ళు అదెందుకో పిలిచింది పాపం" అంటూ పంపేసింది, మండువాదాకా సాగనంపి.

మర్నాడు పిల్లికంటే వొడుపుగా కూచుని గదిలోకి రమ్మని కన్నుగీటింది జోగమ్మ. "మాట చెబుతా కూచోండి"

అంటూ రెండు రెక్కలూ పట్టుకుని కూచోపెట్టి నూనెసీసా అందుకుంది తటాలున.

అరిసెలో జంతికలో పెడుతుం దన్న ఆశతో వచ్చాడు చలపతి. నిన్నకూడా అత నలాగే అనుకున్నాడు; కాని బుచ్చమ్మ అవి తక్కకుండా, చేసిం దని అవతలకి వెళ్ళాక చాలా బాధపడ్డా డతను పాపం. చివరి కయినా పెట్టక పోతుందా అనుకుంటూ ఆశపడుతూ కూచున్నా డివాళ.

కాని బుచ్చమ్మ యిది కూడా కనిపెట్టేసింది.

ఒక్క అంగలో గదిగుమ్మం దగ్గిరికి వెళ్ళి, తా నెంతసేప ణ్ణుంచో యెంతగట్టిగానో పిలుస్తూ వుండినట్టు చురచురలాడుతూ "ఎంత గొంతుకు చించుకున్నా పలకవేమిటేమాతల్లీ?" అంటూ రుంజుకుని జోగమ్మనివతలికి రప్పించేసింది వెంటనే.

మెల్లిగానే యివతలికి వచ్చింది జోగమ్మ; కాని "యేమి మించిపోయిం దేమిటి?" అన్నట్టు చురుకూ చురుకూ చూసింది.

మించిపోలేదు, అసలు, పనీ లేదు; కాని తెల్లపోతే యెలాగా? అంచేత, తనవెంట రమ్మని ముందామెని వుత్తరపు వసారాలోకి తీసుకువెళ్ళింది బుచ్చమ్మ. ఏదయినా పని కల్పించా లక్కడ, అప్పటికప్పుడు. కనక అలాగా యిలాగా చూడగా వాక స్తంభందగ్గిర చీపురుకట్ట పడివుంది. వెంటనే "ఇది యిక్కడేనా పడెయ్యడం?" అనడిగింది, ఏదో అకార్యకరణం జరిగిపోయిం దన్నట్టు రూక్షంగా చూస్తూ.

ఉగ్రురా లయిపోయింది జోగమ్మ. ఆమె వచ్చాటప్పటికే అక్కడ వుందది. వచ్చినప్పణ్ణుంచీ దాని స్థలం అదే అనుకుని అక్కడే పడేస్తోంది జోగమ్మ, దినమ్మూ. అయితే, యిప్పుడీ ఆక్షేపణ యెందుకు వచ్చిందో తెలుసు నామెకి. అంచేత "మరెక్కడ పడెయ్యాలేమిటి?" అనడిగిందామె, నిలవతీస్తున్నట్టు చూస్తూ.

"అక్కడ గాదిసావట్లో మానాన్న పడుకునే మంచమూ? ఇది యిక్కడా యెదురుగా?"

"నేనీవూరు వచ్చాటప్పటికే యిది యిక్కడ వుంటోందా? ఇవాళ దీనికి తప్పువచ్చిందా?" అని యెదురడిగింది జోగమ్మ.

బుచ్చెమ్మ తెల్లపోయింది.

పులుకూ పులుకూ చూసుకున్నా రిద్దరూ.

"పనిమనిషి పడేసిందేమో యెప్పుడయినా? ఇంటోవాళ్ళ కయినా ఆలోచన వద్దూ?" అనడిగింది బుచ్చెమ్మ.

"ఇల్లుమోసినవాళ్ళు వెంటనే చెప్పుకోవద్దూ మొదటే!"

"ఇదిగో యిప్పుడు చెబుతున్నాను"

"ఇదిగో నేనూ యిప్పుడే వింటున్నాను"

"అక్కడా యిది వుండవలసినచోటు" అంటూ బుచ్చెమ్మ వొక మూల చూపించింది జోగమ్మకి తానక్కడే వుండి."

వెంటనే "యిదిగో" అంటూ ఆచీపురు పుచ్చుకుని అటు వెళ్ళి "ఇక్కడ పడేశాను సరా?" అంటూ అక్కడ యెత్తిపడేసి "మరి యింకేమిటి తరవాయి?" అనడిగింది యెదటికి వచ్చి.

బుచ్చమ్మ ఆ వెటకారం గుర్తించకపోలేదు; కాని "తొందర పడకో భామా" అనుకుంది మనస్సులో. ఈవ్యవధానంలో అలాంటివే మరో చిన్న పనులు కనిపించాయామెకి. "అదిగో అది" "ఇదిగో యిది" అని అవిన్నీ చూపించిం దామె వెంటనే.

జోగమ్మ అవి అందుకునేటప్పటికి మరో రెండుపనులు కని పెట్టింది బుచ్చమ్మ. అవి పూర్తిచేశాటప్పటికి మరొకటి కూడా కల్పించింది. అయితే, పనిమీద పని కల్పించడం లోనూ, అవి పురమాయించడంలోనూ తానూ అక్కడే వుండి పోవలసి రావడంవల్ల బుచ్చమ్మ కూడా చలనతికి తలదువ్వ లేకపోయింది.

దీనికి సాయం, ఇదంతా యెందుకో జోగమ్మ కనిపెట్టేసింది. దాంతో, చెప్పింది వినిపించుకోకుండా, వికటప్రశ్నలు వెయ్య సాగింది. పెడర్థాలు కల్పించి చెప్పిందానికి తల్లకిందులుగా చెయ్యసాగింది. అలా చెయ్యడంలో కూడా తాను చేసిందల్లా బుచ్చమ్మ మళ్ళీచేసుకుంటే గాని వీలులేనట్టు చేసింది.

"ఆకసింత పనికీ అంతసేపుటే" అని బుచ్చమ్మ సాగతీసు కుంటే "అయ్యో, వస్తున్నానా మరీ? చేస్తున్నానా? నేనేమీ కూచోలేదు గదా? ఇది చెయ్యడంగాని చెప్పడం కాదుగదా పైని కూచునీ?" అని తానంతకంటే సాగతీసు కుంటూ — మరింత ఆలస్యమున్నూ చేస్తూ తిప్పితిప్పి కొట్టింది జోగమ్మ ఆమెని.

ఇక్కడ, చలపతి, ఎంతసేపటికీ జోగమ్మ రాకపోడం చూసి విసిగిపోయాడు. "అరిసెలూ జంతికలూ రాత్రి అయినా పెట్టదా?" అనుకున్నాడు. ఎప్పటి కయినా వాళ్ళ పని ముగియడం అంటూ వుంటే "ఇంతసేపూ గదిలో నక్కావుట్రా?" అంటూ బుచ్చమ్మ వచ్చి చీవాట్లు పెడుతుం దన్న భయంతో వీధిలోకిన్నీ వెళ్ళిపోయాడు, ఊర్ధ్వశ్వాసతో.

మర్నాడు జోగమ్మ మళ్ళీ ప్రయత్నాలు ప్రారంభించింది. చలపతిని గదిలోకి వెళ్ళకుండా చేద్దా మని బుచ్చమ్మ కూడా అంతకి ముందే సిద్ధంగా కూచుంది. చూశారు చూశారు ఇద్దరూ కార్యక్రమం అందుకున్నారు.

జోగమ్మ కనుసన్న చేసింది. చలపతి యెగిరిగదిలో పడ్డాడు. ఇద్దరూ నవ్వుకున్నా రొకర్ని చూసి వొకరు; కాని "తమ్ముడూ" అంటూ కేకవేసింది బుచ్చమ్మ వచ్చి. ఇద్దరూ తెల్లపోయారు ముందు. జోగమ్మ ఉగ్రురాలు కాగా, చలపతి వెర్రిమొగం వేశాడు, తరవాత.

కాని బుచ్చమ్మ వూరుకోలేదు. "వొరేయ్, తమ్ముడోయ్" అంది లాలనగా ముందు. "మొన్న ననగా సుభద్రమ్మ వదినతో వొక పని చెప్పాను రా. దాని మొగం యీడ్చా, ఎంత తొందరఅని చెప్పినా, యిప్పటికీ మళ్ళీ కళ్ళబడిందే కాదురా అది. మళ్ళీ జన్మకి నీకడుపున పుడతాను గానీ వొక్కమాటు ఆలక్కట్టుతోటకి వెళ్ళిరా నాయనా! దాంతో యీమాట చెబితే గాని నువ్వింటికి రావద్దు. అది యింటో

లేకపోతే అక్కడే కూచో నువ్వు. ఒకవేళ యిప్పుడు రాలే నంటుంది. తప్పదను. కాదూ కూడ దంటే చివరికి రేపు మధ్యాహ్నం అయినా తప్పకుండా రావా లని చెప్పిరా." అంటూ రెక్కపట్టుకుని వీధిలోకి తీసుకువెళ్ళి చలపతిని ధవళేశ్వరంవైపు పంపేసి మరీ యింటోకి వచ్చిం దామె.

దీంతో అంతా సద్దుకుంది. జోగమ్మకీ బుచ్చమ్మకీ కూడా సావకాశం చిక్కింది. వెంటనే సావిత్రమ్మగారి యింటికి వెళ్ళి కబుర్లు విడేసింది బుచ్చమ్మ.

ఇందులో తనకూ జయంవుండడం గుర్తించుకుంది జోగమ్మ. "నేనే కనక ఆడదా న్నయితే నీరాలుగాయతనం వదిల్చి తీరతా" నని వొట్టుపెట్టుకుంది బుచ్చమ్మని తలుచుకుని ఆమె. వెంటనే గదిలోకి వెళ్ళి, వొక అరిసే వొక జంతికా కమ్మగా తిని, మంచినీళ్ళు పుచ్చుకుని, తాంబూలంకూడా వేసుకుని కాలిమీద కాలువేసుకుని దర్జాగా మంచంమీద పడుకుని, సావకాశంగా సత్యవతీచరిత్ర చదువుకోసాగింది, సావకాశంగా.

11

ఆవేళ రాత్రి చలపతి గదిలోకి వచ్చాక, మీదిమీదికి వెళ్ళి నుంచుని, "తలదువ్వుతాను కూచోండి" అంది జోగమ్మ.

"ఇప్పుడా?" అన్నాడు చలపతి చకితు డయి.

"అయితే యేం?"

"పగలు —"

"అందరూ పగలే దువ్వుకుంటారు తల; కాని మీకు తీరుబడేదీ పాపం? ఇవాళ ఆల్కట్టుతోటకి వెళ్ళారా మరి? రేపు ఆర్యాపురమో, దానవాయిగుంటో, వీరభద్రపురమో, సీతంపేటో, చివరికి పాలుకుంపేటో —"

"రాత్రి తలదువ్వుకుంటే సానిపుట్టుక వస్తుందిట కాదూ?"

"ఎవ రన్నారూ?"

"చాలామా ట్లంది మా అక్క"

"చాలా మంచిమాట అన్నా రావిడ. ఇంతకంటే మీకదే నయం అని కోరుకుంటున్నా రన్నమాట ఆవిడ. పైగా, ఆజన్మలోకూడా మీఅక్క మీకు అక్క అయే పుడతారు లెండి, బెంగపెట్టుకోకండి"

గతుక్కుమనిపోయాడు.

మొగమున్నా బాగా వంచేసుకున్నాడు.

ఇలా అని ఆమె వెంటనే దీపం హెచ్చించి, అది ట్రంకు పెట్టెమీద వుంచి, దాని కెదురుగా అతణ్ణి కుర్చీపీటమీద కూర్చోపెట్టి, పెద్దబిళ్ళవారీ అద్దం చేతికిచ్చింది.

బుచ్చమ్మ తలదువ్వితే యెప్పుడూ అద్దం చేతికివ్వదు.

అతను తరవాత చూసుకున్నా అది యింత పెద్దదీ కాదు, ఇంత మంచిదీ కాదు, ఇంత చక్కనిదిన్నీ కాదు.

పైపెచ్చు దానికి చట్రమే లేదు.

"కళాయి పోతోంది నాన్నా" అంటూ బుచ్చమ్మ యెన్నాళ్ళో పోరగా పోరగా, జగ్గయ్యా, వొక తాటాకుపెట్టె

మూతలో బిగించా డది. దాని కొక నులకతాడు ముక్క కట్టాడు. అది తగిలించడానికి వంటింటిగుమ్మంపక్కని వొక వాసంమేకున్నా కొట్టాడు.

అద్దం సంగతి యిలా వుండగా, జోగమ్మ తెచ్చిన నూనె మామూలుగా కాక, యెర్రగా వుంది. అది ఆమె చేతిలో వేసుకున్నప్పుడే ఘుమఘుమలు మొదలుపెట్టింది. అది తన తలకు రాసినప్పు డతనికి పాతముక్కు పోయి కొత్తముక్కు వచ్చిన ట్టనిపించింది.

బుచ్చమ్మ తలదువ్వితే, చెవులూ నుదురూ చెంపలూ మెడా నూనెమరకలతో నిండిపోతాయి. ఎక్కడో వొకచోట దువ్వెన్న తప్పకుండా గీసుకుపోయి రక్తం కూడా కళ్ళబడు తుంది, కాస్తో కూస్తో.

జోగమ్మ, అలాకాక చాలా జాగ్రత్తగా నూనె రాసింది. చాలా నాజూకుగా దువ్వింది. ఆపెద్దద్దంలో వొకదాన్నొకటి రాసుకుంటున్నట్టు ఇద్దరిమొగాలూ ఎంచక్క కనపడు తున్నాయి.

కాక, — మధ్యమధ్య మీదికి వాల్తూ, చెవిలో నోరుపెట్టి "ఇలాగేనా తలదువ్వడం?" అని వొకమాటూ "ఎక్కడయినా దువ్వెన్న గీసుకుపోతే యేమీ అనకండేం" అని వొకమాటూ "ఎంచక్కుంటుంది ముచ్చటముడి వెయ్యనా?" అని యింకోమాటూ "రేపణ్ణుంచి కాకిలాగ గోదావరిలో మునిగి చక్కారాకండి. మీఅక్క గోదావరికి వెళ్ళాక వినో

లియానబ్బుతో వొళ్ళు తోమి నేను స్నానం చేయిస్తూ వుంటాను" అని మరోమాటూ — అని యిలాగ మెల్లి మెల్లిగా యేమి టేమిటో చెబుతూ, యేమి టేమిటో అడుగుతూ, నవ్విస్తూ తుళ్ళిస్తూ, ఉంఃసండి బుగ్గలకు తన పెదవులు ఆనిస్తూ, చక్కలి గిల్లిపెట్టి వూపేస్తూ, చిరునవ్వు నవ్వుతూ కొంటెచూపులు చూసి మైకం కమ్మిస్తూ, జంకెనచూపులతో చురుకు పుట్టిస్తూ కొత్తప్రపంచములో తిప్పేసింది కూడా ఆమె.

అక్కడికే ఏదో కొత్తదనం జాగృతం అయిం దతని ప్రకృతిలో. దీనికి సాయం, జోగమ్మ, ముందు తాను సబ్బుతో చేతులు కడుక్కుని వచ్చి తడిగుడ్డతో మొగమంతా మెల్లిగా తుడిచిం దతనికి. కమ్మని స్నోరాస్తూ మొగం అంతా నిమిరింది. అంటీ అంటకుండా పౌడరు రాస్తూ బుగ్గలు పొడిచింది.

పాందానుమూతలో వున్న తమలపాకుచిలక లెడమచేత వుంచుకుని, వక్కపొడిచేర్చి రెండుమూడు చిలక లతని నోటి కందించి, తన నోటకూడా నాలుగుచిలక లుంచుకుని "కాస్త, చోటివ్వండి నాకు" అంతా సుతారంగా బుజాలు పట్టుకుని వూపింది, కళ్ళల్లోకి చూస్తూ.

ఇద్దా మనే అనుకున్నాడు చలపతి; కాని, వొక్క మనిషికే చాలీచాలని పీట అది. ఈసంగతి ఆమెకీ తెలుసు. జరగడానికి చోటులేక అతనుకంగ రుపడుతూ వుండడమున్నూ గుర్తించిం దామె; కాని విలాసవతి కనక "పోనీ లెండి... ఏం?" అంటూ వెంటనే అతని వొళ్ళో కూచుంది.

అందుకే అతను పరవశు డయిపోగా, ఎడమచెయ్యి అతని మెడకి చుట్టేసి, వొక చిలక పుచ్చుకుని సగం తన నోట వుంచుకుని "ఊ, ఊ," అంటూ పావురంలా గుబాళిస్తూ ఆనోటింతోనే తక్కిన ఆసగం చిలకా అతని నోటి కందించి, వొకమాటు పెదవి కరిచి తరవాత కటుక్కున కొరికి మళ్ళీ కళ్ళలోకి చూసింది, బెళ్లిస్తూ.

12

తెల్లవారాక అలాగా యిలాగా తిరగడంలో – వొకమాటు పక్కపక్కగా నడవడంలో చలపతి సంగతి కనిపెట్టేసింది బుచ్చమ్మ. గుప్పున కొట్టింది జోగమ్మ రాసిన తలనూనె సువాసన ఆమెకి. వెంటనే నీళ్ళపొయ్యిమీద డేగిసా పడేసి అతనికి తలంటు ప్రారంభించిం దామె.

అది చూసి "వోసి నీబుద్ధి బుగ్గయిపోనూ" అని యీస డించుకుంటూ గదిలోకి చక్కాపోయింది జోగమ్మ.

తలమీద నూనెపెడుతూ "రాత్రి తలదువ్వించుకున్నావు. కదూ అబ్బాయీ?" అనడిగింది బుచ్చమ్మ.

"నేను వద్దన్నాను; కాని అదే దువ్వింది"

"నేనెరగనూ? దానిపనే యిది. అచ్చంగా సానిపాపే మాతల్లి"

తననికూడా ఏమంటుందో అని భయపడ్డా డతను.

"రాత్రి తలదువ్వుకుంటే సానిజన్మ వస్తుంది, యింకెప్పుడూ

అలా చెయ్యనియ్యకు వెర్రినాయనా"

రాత్రి జోగమ్మ అన్నమాటలు జ్ఞాపకం వచ్చాయి.

"మొగవాడి కాడజన్మ యెలా వస్తుందే?" అని మాత్రం అనగలిగా డతను.

"ఏం రాకా? దేవుడికి ఆడా మొగా భేదం వుందనుకున్నావా? వెనకటిజన్మలో నీపెళ్ళాం మొగవాడు కాక ఆడదనుకున్నావా యేమిటి బుల్లాడా?"

అతనికి శరీరం కొంచెం వొణికిన ట్టయింది.

"కాకపోయినా, సానికొంపలో మొగవాడ వయి పుట్టితి త్తి వూదే యోగం పడితేనో?"

కొయ్యాయిపోయాడు చలపతి.

అది గుర్తించి "తెలిసిం దంటే 'నువ్వయినా చెప్పావు కాదేం?' అని నన్ను తిడతాడు నాన్న" అని అందుకుం దామె.

"దువ్విన వాళ్ళు బాగానే వుంటారు, మధ్య, యేమీ యెరగని నాకూ చివాట్లూ చెప్పుదెబ్బలూను. పెత్తనం చేసి నేనేమీ బామకోడం లేదు. కుటుంబమర్యాద నిలబెట్టడానికి నేనెన్ని పాట్లు పడుతున్నానో ఆభగవంతుడి కెరుక. అమ్మ చూసుకోవలసిన విషన్నీ. అలో మని యేడుస్తూ మూలపడి వుండకుండా భారం అంతా మొయ్యవలసివచ్చింది నాకు. అయితే, యినపగజ్జెలతల్లి యింటో అడుగుపెట్టింది, అమ్మ యెలా తక్కుతుందీ మనకి?"

దీనిమీద రాత్రిచర్య అంతా జ్ఞాపకం వచ్చింది చలపతికి.

తాంబూలం నోటితో అందించడమూ, వొళ్ళోకూచోడమూ-జోగమ్మ యీవిలాసా లన్నీ కళ్ళకట్టిన ట్టయినా యతనికి. పైగా "ఆయింటో మీఅక్క అడుగుపెట్టింది, మీబావ చచ్చిపోయా" డని ఆమె అంటున్నట్టున్నూ తోచిం దతనికి.

"మీఅక్క దౌర్భాగ్యం తెలుసా నీకు?" అని యెవరో బుగ్గమీద పొడిచినట్టున్నూ అయిం దతనికి.

ఈమాటలే అనేద్దా మనుకున్నాడు; కాని మాట రాలేదు.

తరవాత కూడా నాలుగైదు మాట లందామె. వాటిలో వొకటిరెండు ప్రశ్నార్థకా లయివుండినా చలపతి బదులుచెప్పక పోడం చూసి "తమ్ముడు సిగ్గుపడుతున్నాడు జరిగిపోయినదానికి. బుద్ధివచ్చింది" అనిన్నీ అనుకుంది. ఆమెకూడా వూరుకుంది, చివరికి.

నోరెప్పు డూరుకుందో అక్కడి నరాల్లో వున్న కదలిక అంతా ఆమె చేతినరాల్లోకి బదిలీ అయింది.

దాంతో, పాళాలు కనిపెట్టే ధోరణి మరిచిపోయి వొక మాటు సలసలలాడే మరుగునీళ్ళు పోసీ, తనచేతులే చురుక్కుమనగా వెంటనే నాలుగుచెంబులు చప్పని చన్నీళ్ళు పోసీ, మెడ బెణికే టట్టు జుట్టు దులిపీ, పెంకులు తీసెయ్యకుండా కుంకుడుపిప్పితో నొక్కి వొళ్ళు తోమీ మరో పదినిమిషాలకు తలంటు పూర్తిచేసిం దామె.

అక్కడి సద్దుబా ట్లన్నీ చేసుకుని ఆమె వాకట్లోకి వచ్చాటప్పటికి చలపతికి జోగమ్మ తల చిక్కుతీస్తోంది. తలలో వున్న

కుంకుడుకాయపిప్పి కూడా తీస్తోంది.

ముందు కొయ్యాయిపోయి తరవాత అగ్గయిపోయింది బుచ్చమ్మ. తాను గోదావరికి వెళ్ళవలసిన సమయం అది. తానొక్కర్తీ వెడితే యింటో, తలంటువిషయమై యెన్ని వంకలు పన్నుతుందో? అదంతా చెప్పి చలపతి మనస్సేం విరిచేస్తుందో? ఈసందేహంకూడా కలిగిందామెకి.

అప్పటికి జోగమ్మ పని పూర్తయింది. వెంటనే బిందె పుచ్చుకుని బయలుదేరి, యెక్కడ లేని అపేక్షా కనపరుస్తూ "గోదావరికి వెడదాం రావే మరదలా" అనిపిలిచింది, ప్రేమ గుమ్మరిస్తూ.

అది విని "నాతరవాయి వచ్చిందా యిప్పుడు?" అనుకుంది జోగమ్మ. "గోదావరి కాదు, నీకు తగ్గది కొల్లేరు" అనుకుంటూ పళ్ళుకూడా కొరుక్కుంది, అటు తిరిగి. "మాటలు పెరిగితే యేమయినా సరే దులిపేస్తా" ననిన్నీ నిశ్చయించుకుంది. ఈనిశ్చయంతో కొంచెం దురుసుగానే వచ్చింది, కొంచెం యెదటికి.

"గోదావరికి వెడదాం రా" అని మళ్ళీ పిలిచింది బుచ్చమ్మ.

బుంగమూతిపెట్టుకుని "నేను—రాను" అని బదులుచెప్పిందందుకు జోగమ్మ.

"అదేమే మాతల్లీ?"

"గోదావరిలో స్నానంచేస్తే నాకు జబ్బుచేస్తుంది బాబూ"

"ఎంత వులకమే మామ్మా?"

"మీరు వెళ్లిరండి. ఇంటో నాకు పనికూడా వుంది"

బుచ్చమ్మ గతుక్కుమంది. "మాతమ్ముడికి ఉన్నవీ లేనివీ కల్పించి చెబుతావు. అంతకంటే పనేమిటి నీకు?" అనుకుందామె మనస్సులో. ఎలాగయినా ఆమెని వెంటబెట్టుకుని వెళ్ళవలసిందే అనిన్నీ నిశ్చయించుకుంది.

"ఎందుకు చెప్పానో విను"

"నాకంతా తెలుసునండీ"

"అంతా తెలుసునూ? అయితే, యివాళ యేకాదశి కదా, సముద్రం అంత గోదావరి వుండగా కాదని బ్రాహ్మణ పుట్టుక పుట్టిన ఆడ దేవ రయినా నూతినీళ్ళతో స్నానం చేస్తుందా యీవూళ్ళో?"

ఈమాటకి బదులుచెప్పలేక జోగమ్మ తెల్లపోతుం దనీ, పుచ్చినట్టు తన కూడా వస్తుం దనీ అనుకుంది బుచ్చమ్మ. కాని జోగమ్మ వూరుకోలేదు. "మీరు కనక సరిపోయింది గాని, బ్రాహ్మణ యింటో పుట్టిన ఆడది యెవ ర్తయినా ఏకాదశి పూటా, తన తమ్ముడికి తలంటుతుందా యీవూళ్ళో?" అని యెదు రడిగిం దామె, తల యెగరవేసుకుంటూ.

ఈమాటకి కొయ్యయిపోయింది బుచ్చమ్మ. కత్తివేస్తే నెత్తురుచుక్క లేకుండాపోయింది కూడా ఆమె మొగాన.

నిజంగా ఆమెకి చచ్చినచా వయిపోయింది.

దీనికి సాయం, గాదెసావిట్లో జంధ్యాలు వొడుక్కుంటున్న జగ్గయ్య "అలవాటు లేకపోతే జబ్బు చేస్తుంది, పాపం, బల

వంతపెట్టి దాన్ని గోదావరికి తీసుకువెళ్ళకే అమ్మాయీ" అంటూ కొంచెం గదిమినట్టన్నాడు.

13

ఆవేళ మధ్యాహ్నం, తలదువ్వించుకుందా మని ముచ్చటపడి సొంతంగా చలపతే బయలుదేరాడు గదిలోకి; కాని అదే సమయాన, పరికరాలతో వచ్చి వాడువేసి అతణ్ణి పట్టుకుని వాకట్లోనే మండువా అంచున కూచోపెట్టి బుచ్చమ్మ తల దువ్వసాగింది.

అయితే అక్కడ చలపతికి ముచ్చట అయినట్టే "ఈపాటికి పిలుద్దాం" అంటూ యిక్కడ జోగమ్మకీ సంకల్పం కలిగింది. పరికరా లన్నీ నసారాలో పెట్టి వెంటనే ఆమె వాకట్లోకి బయలుదేరింది.

కాని వాకట్లో అడుగుపెట్టాటప్పటి కిదీ "బాగోతం"

వాళ్ళు తిరిగి విసిరేసిన ట్టయి జోగమ్మ, ఆపక్కనే వున్న స్తంభానికి చేరబడిపోయింది, దాంతో.

ఇది చూసి, బుచ్చమ్మ మరీ మొండికెత్తింది. ఒకమాటు కీగంట జోగమ్మ కేసి చూసీ, వొక్కమాటు కొంచెం ఆలోచన కూడా చేసీ అందుకుని "ఎప్పుడూ లేంది నిక్షేపంవంటి జుట్టు ఇలా పాయలుపాయలుగా వూడిపోతోంది, బజారుకంపు నూనె లేమయినా తగులుతున్నాయా యేమిటి బుల్లేడా" అనడిగింది, ఝూంకారంగా ఆమె.

ఇది విని పెదవులు విరుచుకుంటూనూ, మెడ బిగించుకుంటూనూ జోగమ్మ తల అడ్డంగా తాటించుకుంటూ వుండగా, పిలిచినట్టు పెత్తనాలకు వచ్చింది పక్కయింటి సోదెమ్మ.

ఆయిద్దరి వాలకమూ చూసి "యేదో వుంది" అనుకోకపోలే దామె; కాని మన కెందుకని వెనక్కి వెళ్ళలేకపోయింది. కాక, —"రావే" అని బుచ్చమ్మా ఆహ్వానించలేదు "రండి" అని జోగమ్మా స్వాగతం చెప్పలేదు, అయినా ముందుకే వచ్చేసింది కూడా.

కూచుంటూ కూచుంటూ ఆమె జోగమ్మ కేసి చూడగా, జోగమ్మ ఆమెకేసి చూసింది.

ఎవరో చెప్పినట్టు బుచ్చమ్మ కెదురుగా కూచుంది సోదెమ్మ. అవతల యెవరో పిలుస్తున్నట్టు జోగమ్మ కూడా గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది.

బుచ్చమ్మ లాగ సోదెమ్మా వితంతువే. వారి స్నేహానికది కూడా వొక కారణమే. అయితే, సోదెమ్మ హృదయం స్తబ్ధం మాత్రమే అయిపోయింది; గాని శూన్యం అయిపోలేదు. నల్లరాయిన్నీ అయిపోలేదు.

యథారూపంగానే వుం దది. నిర్మలంగానూ వుంది, ఆర్ద్రంగానూ వుంది, స్నిగ్ధంగానూ వుంది కూడా. దాని స్పందనం మాత్రం చెల్లెలి హృదయానికి ధారపోసిం దామె.

కొడుకులు లేకపోడంవల్ల ఆమె తండ్రి రెండో అల్లుణ్ణిల్లరికం తెచ్చుకున్నాడు. సోదెమ్మ, చెల్లెలే కూతురుగానూ,

మరిదే తమ్ముడుగానూ సంసారం దిద్దుతోంది.

సోదెమ్మకీ చలపతికీ వదినామరదుల వరస. అప్పుడప్పుడు, ఆమె "వెర్రిబాగులవాడు" అనుకుంటూనే చలపతిని పరి యాచకంచేస్తూవుంటుంది.

ఈచనువుతో "పెళ్ళాంచేత తలదువ్వించుకోడం సిగ్గా యేమిట్రా బావా?" అనడిగిం దామె చలపతిని.

పైపెచ్చు, — "కాకపోయినా, చక్కగా పక్కపాపిడి క్రాపింగుపెట్టించుకోక, ఆడపిల్లకి లాగ నీకంత జుట్టేమిట్రా యీరోజుల్లోను?" అనిన్నీ అందామె, చలపతిని పిలిచి.

ఆసమయాన సోదెమ్మ రావడం బుచ్చమ్మకిష్టంలేదు. పోనీ అంటే, వచ్చింది వచ్చినట్టుండక అటు జోగమ్మ మొగంకేసీ యిటు బుచ్చమ్మ మొగంకేసీ పరీక్షగా చూడసాగింది కూడా.

అయినా వూరుకుంది బుచ్చమ్మ, లోపల యెంత యిష్టం లేకపోయినా; కాని పెళ్ళాం తలదువ్వడంమాటా క్రాపింగు మాటా తెచ్చాటప్పటి కిక సహించ లేకపోయిం దామె.

చనువూ, స్నేహమూ, మొగమాటమూ దూరంగా పెట్టేసింది ముందు. ధుమధుమలు సాగించింది తరవాత. "ఇంటో వున్న ఆడవాళ్ళు భయభక్తులూ సిగ్గుబిడియాలూ వున్నవా ళ్ళయితే అంతరమంతరంవాళ్ళు గజ్జెకట్టుకు వచ్చి యిలా భాగోతం ఆడగలరా యేమిటి? సిగ్గుకాకపోతే మాత్రం పెళ్ళాంగారు వచ్చాక తోడబుట్టినవాళ్ళని తీసిపారేసుకోవాలా? తలదువ్వే దిక్కు లేకపోతే మొగముండాకొడుకు క్రాపింగూ

పెట్టించుకోక బోడిగుండూ చేయించుకోక మరేం చేస్తాడూ? గురివిందగింజ తన కున్న నలుపెరగదు. ఒకళ్ళ యింటి ముచ్చట్లు మాత్రం యింతకంటే బాగా వుండి యేడిచాయూ? కాకపోయినా, కొంతమందికి కళ్ళల్లో వుంటుంది విషం" అంటూ విసిరికొట్టింది, చివరికి.

సోదెమ్మ మనస్సు చివుక్కుమంది. చాలా అభిమానపడిపోయిందామె. కళ్ళనీళ్ళపర్యంతమూ కూడా అయింది. మరి కూచో లేకపోయింది.

"యాదాలాభంగా అన్నమాట కింత అల్లరేమిటే మా తల్లీ" అని పులుకూపులుకూ చూస్తూ వుబ్బెత్తుగా లేచినుంచుంది మొదట ఆమె. "తెల్లవారి యెవరి మొగం చూశానో?" అనుకుంటూ వీధిలోకి వెళ్ళిపోయింది తరవాత. "తీరికూచుని యెంతంత లేసి మాటలు పడవలసివచ్చిందీ?" అని మిక్కిలీ పరితపిస్తూ యిల్లుచేరుకుని "మరద లంటే కళ్ళల్లో అంతగా నిప్పులు పోసుకుంటుందే?" అని గొణుక్కుంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

"వెళ్ళిపో, నాకేం దిగడిపోతుం దనుకున్నావా? అసలిక్కడికి నిన్నెవరు రమ్మన్నారే బుద్ధిలేనిదానా?" అనుకుంది బుచ్చమ్మ.

"అల్లరిట అల్లరి, చూశావా తమ్ముడూ? గుమ్మంలోకి రానిస్తే ఎంతెంత లయినా పుట్టిస్తుందిది. చెల్లెలికి మాయమాటలూ మంకుపట్లూ నేర్పి మరిది నెంత యేడిపిస్తోందో యెరుగుదువా నువ్విది? నీపెళ్ళాన్ని లోపుచేసుకుని మన కొంప

కూడా ముప్పు తెస్తుంది సుమా చివరి కిది, కనుగలిగి వుండాలి నువ్వూ నేనూ కూడా" అని చలపతి చెవిలోనున్నూ వూదిం దామె.

తరవాత జోగమ్మ నుద్దేశించి, ఆగది కేసి చూస్తూ "ఆటక్కులాడితో మాట్టాడి చూడు నిన్నేం చేస్తానో?" అంటూ పళ్ళున్నూ కొరుక్కుంది, చివరికి.

లోగుమ్మంలో నుంచుని, జోగమ్మ, ఆచెలికత్తెల మాటలన్నీ వింది. చలపతిని గురించి వారి కిద్దరికీ విరోధం వచ్చినందు కెంతో పొంగిస్నీ పోయిం దామె.

14

నెల్లాళ్ళగ్గానీ రారనుకున్న జోగమ్మ తల్లీ తండ్రీ పదిహేను రోజులకే వచ్చారు.

నిజాని కవి రోజులే; గాని జోగమ్మకి సంవత్సరా లన్నంత భారం అనిపించాయి.

వారయినా, జోగమ్మని విడిచి వుండలేక అయితే నేమి, నెల ఆఖరున గాని అందదనుకున్న సెలవు పదిహేను రోజులకే రావడంవల్ల నయితే యేమి పిలిచినట్టు వచ్చారు కనక సరిపోయింది గాని, లేకపోతే, యెంత బిగపట్టుకున్నా ధైర్యం నిలవక బెంబేలుపడిపోయివుండును జోగమ్మ.

అక్కడికీ, పెట్టె తెరిచి మినపసున్నిబుట్టా, మిఠాయిబుట్టా పైకి తీస్తూ తలవని తలంపుగా తన మొగం చూసి "అదేమే

మామ్మా, అంత కంప అయిపోయావ్వా?" అంటూ తల్లి చేతులు చాపాటప్పటికి దుఃఖం పొంగుకురాగా తల్లిమీద వాలి బేరు మనిపోయిం దామె.

బుచ్చమ్మ వెయ్యి కళ్ళతో కనిపెడుతూనే వుంది; గాని, జోగమ్మ,యిక్కడి సంగతి అంతా ఆపూ టే తల్లితో చెప్పేసింది.

పూర్ణమ్మ కరికాలి మంట నెత్తికి వచ్చింది. అది విని వేంకటాచలం కూడా చాలా ఆగ్రహపడ్డాడు; కాని అల్లుడి అమాయకత్వం జ్ఞాపకంవచ్చి "తొందరపడకు" అని పూర్ణమ్మని ముందు సముదాయించి "పడ్డన్ని రోజులు పట్టవు, తల్లీ, వోపికపట్టు. మేమిక్కడ పదిహేనురోజు లుండా మని వచ్చాము. ఈలోపున చలపతిని దిద్దగలుగుతానా సరే, లేకపోతే, తరవాతి సంగతి అప్పుడు చూసుకుందాం" అని జోగమ్మని కూడా వోదార్చి ఆలోచన ప్రారంభించా డతను.

ఇదిలా వుండగా, జోగమ్మనీ, పూర్ణమ్మనీ చలపతినీ వెంటబెట్టుకుని ఆవేళ మధ్యాహ్నమే బజారుకి బయలుదేరా డతను; కాని చలపతి వారితో వెళ్ళడం బుచ్చమ్మకి సుతరామూ యిష్టంలేదు. అయితే, ఆమాటా యీమాటా చెప్పుకుంటూ వాకట్లో కూచున్నవారు కూచున్నట్టుగానే బయలుదేరడం వల్ల వద్దనడాని కామెకి వీలుకాలేదు. కళ్ళతో సన్నచేసి అయినా ఆపుచేద్దా మని యెంతయినా చూసింది; గాని వొట్టుపెట్టుకున్నట్టు చలపతి, ఆమె కేసే చూడలే దాసమయాన.

మళ్ళీ అయిదుగంటలవేళ వచ్చారు వా రింటికి. వెండి—

కంచు — ఇత్తడిసామానూ, పందిరిమంచమూ, పీచుపరుపూ, దూదిపరుపూ, మార్బిలుమేజా — ఇలాంటి సామాను కొంత పట్టించుకునే వచ్చారు వా రూరికే కాదు.

జగ్గయ్య పొంగిపోయాడు; కాని అదంతా చూసీచూడగానే మూతి ముడుచుకుని వంటింటోకి చక్కాపోయింది బుచ్చమ్మ.

తండ్రి సన్న చెయ్యగా, తల్లి ముందుకి నడిపించగా "మా అమ్మా మానాన్నారూ మమ్మల్నిద్దరినీ బజారుకి తీసుకువెళ్ళి నాకు సారెవస్తువులు కొన్ని పెట్టారు మామయ్యగారూ" అంటూ మురిసిపోతూ వెళ్ళి చెప్పింది జోగమ్మ, ముందు జగ్గయ్యకి పాదాభివందనంచేసి. ఆవస్తుసామగ్రి కంటె కోడలి వినయం చాలా ఆనందం కలిగించిం దతనికి. దాంతో, పరవశుడయిపోయి, అతను "జమీందార్లు, మీవాళ్ళిచ్చా రన్నా, పెట్టిపుట్టావు, నువ్వు తెచ్చుకున్నా వన్నా వింత యేమి టమ్మా?" అని కోడల్నీ, "మాయిల్లు పడుతుందా బావగారూ?" అంటూ వియ్యంకుణ్ణీ ప్రశంసించి, కూలీలను వాకట్లోకి రప్పించి "ఇక్కడ - ఇక్కడ" అని సామానంతా దింపించాడు జగ్గయ్య.

జాబితాప్రకారం సామా నంతా సరిచూసుకుని, నూతికి వెళ్ళి, కాళ్ళుచేతులూ కడుక్కుని మంచినీళ్ళు స్వయంగా పుచ్చుకున్నారు రెండుజోడాలవారున్నూ.

పాతమంచం విప్పి వాకట్లోకి చేర్చేదాకా కూడాకూడా వుండి జగ్గయ్య, తరవాత బుచ్చమ్మని బలవంతాన తీసుకు

వచ్చి ఆమె సాయంతో అది పడమటింటో అమర్చుతూ వుండగా — జోగమ్మ సెలవు లందుకుంటూ, పూర్ణమ్మ సాయం పుచ్చుకుంటూ వేంకటాచలమూ చలపతీ పావుగంటలో కొత్త మంచం అమర్చేశారు.

తక్కిన సామాను కూడా గదిలోకి చేరేదాకా సాయపడి, తరవాత "ఇక నావల్లకా దమ్మోయ్! కాకపోయినా, నేను వియ్యపురాలి నై తిని, మీయింటో నేను చాకిరీ చెయ్యడం యేమిటీ? ఎవరయినా చూస్తే నవ్విపోరూ, సిగ్గుసిగ్గు" అంటూ చలపతికేసి వోరచూపులు చూసి, జోగమ్మకి కన్ను గీటి, వాకట్లోకివచ్చి చతికిలబడి — సామా నెక్కడవుండవలసిం దక్కడ సద్దడంలో వొకరికొకరు సలహాలు చెప్పుకుంటూ, వొకరికొకరు సాయంచేసుకుంటూ, మధ్యమధ్య "నీకు తెలియ" దంటే "మీ రెరగ రండీ" అని వాదించుకుంటూ "నాకు తోచింది చెప్పాను, ఆపైని నీయిష్టం" అంటే, "నే ననుకున్నది చెప్పాను. ఇక మీయిష్టం సుమండీ" అని మళ్ళీ అంతలో సమాధానపడుతూ జోగమ్మా చలపతీ బుజమూ బుజమూ రాసుకుంటూ తిరగడం చూసి వేంకటాచలంకేసి సాకూతంగా చూసింది పూర్ణమ్మ.

అది చూసి, ముందు ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకుని, తర వాత, తువ్వాలు పరుచుకుని కవాచీబల్ల మీద నడుంవాల్చాడు వేంకటాచలం.

15

" తెచ్చిన వెంటనే వస్తువులు వాడుకుంటే ముహూర్తం అక్క-ర్లేదుట " అంది జోగమ్మ.

" అవునుట, చాలామాట్లు చెప్పాడు మానాన్న " అన్నాడు చలపతి.

" ఇంకేం, మరి, కుర్చీమీద కూచోండి ముందు " అంటూ చెయ్యి పట్టుకుని అతణ్ణి అలాతీసుకువెళ్ళింది జోగమ్మ.

" అది నీకోసం కొన్నారు మీనాన్నారు. ముందు నువ్వు కూచోవాలి ; కాని నేనాయేమిటి ? " అని నసుకుతూనే దర్జాగా కూచున్నా డతను.

" నేను వొట్టి కుర్చీలో కూచుంటానా యేమిటి మీలాగ ? " అనడిగింది జోగమ్మ, మీదికి వాలి.

" మరెలా కూచుంటావ్రూ ? " అనడిగాడు చలపతి.

" ఇదిగో యిలాగ " అంటూ వెంటనే అతని వొడిలో కూచుం దామె, బెల్లించిచూస్తూ.

రెండుచేతులూ అతని మెడకి చుట్టవేసి, బుగ్గాబుగ్గా ఆనించి కువకువలాడి " తెలిసిందా? బాగుందా? " అనిన్నీ అడిగిందామె.

దాంతో, తెరపిమరపుల్లో పడిపోయాడు కాస్సే పతను.

తరవాత, అతని మొగాన మొగంవుంచి రేపు పొద్దున్న మీరు కోరుకున్న కుర్చీ కొంటారుట మానాన్నారు " అంది జోగమ్మ.

" నీతో చెప్పారా ? "

"మాఅమ్మా మానాన్నారూ అనుకున్నారు"

"ఊహూ"

"ఆకుర్చీకి తగిన టేబిలు కూడా కొనమంది మాఅమ్మ"

అతని మొగం విప్పారింది.

"కొంటా" నన్నారు మానాన్నారు.

"భేష్!"

"ఫౌంటెన్ కలం కూడా కొని యిమ్మన్నా న్నేను"

"వో" అంటూ యెగిసిపడ్డా డతను, జోగమ్మని పక్కకి తీసి.

"ఇక అస్తమానమూ రాసుకుంటూనే కూచుంటా న్నేను" అని ఆమెని గట్టిగా పొదువుకున్నాడు కూడా.

ఇంతలో "అడగడం ధర్మం కాదుగానీ — అయినా, వూరికే — విందా మనీ సంతోషిద్దా మనీ సుమండి. మంచం యెంతకి పుచ్చుకున్నారు భావగారూ?" అని జగ్గయ్య అడగడమూ "దాల్లో తప్పేం వుంది భావగారూ? వస్తువు కంటికింపుగా వున్నప్పుడు "వెల యెంత?" అన్న ప్రశ్న సహజంగా తోస్తుం దెవరి కయినా. కనక, మీరడగడం ధర్మమే కాదు, మాకు మన్ననాను. అది మాఅదృష్టం అనండి, ఈశ్వర కటాక్షం అనండి, మే మనుకున్న చేవకర్రమంచమే దొరికింది పురమాయించినట్టు. నూటయెనభై ఆరు రూపాయలు పుచ్చుకున్నా డనుకోండి పాపతను; కాని మంచిపనివాడి తనం కూడా వుంది. ఇక పరుపులు రెండున్నూ. నలభై ఆరు పైచిల్లర అయాయి ఆరెండూ, దిండ్లు రెండున్నూ" అని వేంకటా

చలం బదులు చెప్పడమూ చల్లగా వినపడ్డాయి.

వెంటనే కౌగిలి విడిపించుకుని, వాకిట్లోకి దూకున మంచం మీాదికి వెళ్ళి వాలి "ఎంత మెత్తగా వుందో పరుపు?" అంటూ కిలకిల్లాడింది జోగమ్మ.

"అవును సుమా" అంటూ వెళ్ళి చలపతి పరుపు తాకాడు.

వెంటనే మెడపట్టుకుని అతని మొగం తన మొగంమీాదికి తీసుకుంది జోగమ్మ.

నాలుగు పెదవులూ ప్రీతి నెరుపుకున్నాయి.

ఆమహాపుణ్యకాలాన రంయి మని వచ్చి, గోదావరి గాలి, గులాబీపువ్వుల పరిమళం తీసుకువచ్చి వారిని పరవశులను చేసింది.

కాని, మబ్బులేని పిడుగులాగ, దానివెనకనే "తమ్ముడూ, వాకమూటిలా రావాలి" అంటూ కఠోరాహ్వానం కూడా వచ్చింది పడమటింటోనుంచి.

జోగమ్మ కడుపులో రాయి పడ్డట్టయింది. అయినా, వెంటనే తేరుకుని "వెళ్ళకండీ, వెళ్ళకండీ" అంటూ చేతులు గట్టిగానే బిగించిం దామె; గాని ఆపట్టు బలవంతాన విడిపించుకుని చలపతి యెగిరిచక్కాపోయాడు దూదిపింజెలాగ.

దెబ్బతిన్న ఆడతాచు లాగ నిప్పులు కక్కుతూ లేచివచ్చి, జోగమ్మ తనకేసి సామర్ష కరుణం చూడగా "చూశారా?" అన్నట్టు పూర్ణమ్మ వేంకటాచలంకేసి చూసింది.

ఇదంతా కనిపెడుతూనే వున్నాడు జగ్గయ్య. వియ్యంకుడు తనకేసి చూస్తూవుండడమూ, ఆచూపుల్లో తీవ్రమైన అసం

తృప్తి వుండడమున్నూ గమనిస్తూనే వున్నా డతను. అతనిచేత యేదో అనిపించుకోడం యిష్టంలే దతనికి. తనకీ చాలా కోపం వచ్చింది మరి. "ఇప్పు డేం పనే? వాడెందుకు నాతో చెప్ప రాదుటే?" అంటూ వొక్క వురుమురిమా డతను, వంటింటి కేసి చూస్తూ; కాని అప్పటి కప్పుడే ముందు బుచ్చమ్మా, గుడికి మేకపోతులాగ ఆమె వెనక చలపతీ వంటింటి పెరట్లోకి, నూతిసమీపానికి వెళ్ళిపోయారు.

"ఇప్పుడే చూశాను ఉప్పయిపోయింది, పట్టుకురావాలి" అంది, వెనక్కి తిరుగుతూనే బుచ్చమ్మ.

మాట్టాడలేకపోయాడు చలపతి, చెయ్యిమాత్రం చాపాడు.

ఆచేతిలో పడెయ్యడాని కొక అణాకాసు ఎత్తిపట్టుకుని "వాళ్ళు రమ్మంటే, వెనకా ముందూ చూసుకోకుండా కూడా చక్కాపోతావా?" అని ముందు గదిమే "అయితే, యేమేం కొన్నా రేమిటి?" అని తరవాతే అడిగింది లాలనగా.

16

"వాళ్ళు బయలుదేరేదాకా యెందు కూరుకోవాలీ?" అను కుని మర్నాడు పొద్దున్న ముందే మేలుకుంది బుచ్చమ్మ. దీనికి సాయం, ఆవేళ లేచినంత తొందరగా యెప్పుడూ లేవ లేదు చలపతి.

దంతధావనాదికం పూర్తిచేసుకుని అతను పర్టు తొడు క్కుంటూ వుండగా జోగమ్మకి మెళుకువ వచ్చింది. కూనిరాగం

తీసుకుంటూ కోడిగుడ్డులాంపు వెలుగులోనే అద్దంయెదట నుంచుని అతను బొత్తాములు పెట్టుకుంటున్నాడు. "ఎక్కడికో పంపుతోంది భామ" అనుకుం దామె, అది చూసి. అటు కోపమూ, యిటు ఆత్రమూ ముప్పిరి కాగా వురికివెళ్ళి, రెండు రెక్కలూ పట్టుకుని అతణ్ణి తనవైపు తిప్పుకుని "ఏమిటీ సడసం?" అన్నట్టు చురుగ్గా చూసిం దామె, వెంటనే.

ఉలకలేదు పలకలేదు "మీరంతా వో-ట్రి నిద్రమొగా" లన్నట్టు మొదట చిరునవ్వునవ్వుతూ చూశా డతను. తరవాత, ఆమెధోరణిగుర్తించి "చూసుకో నేనులేచి అప్పుడేగంటయింది. ఇక మీరు బయలుదేరడమూ, వర్తకులు కొట్లు తెరవడమూ మాత్రమే తరవాయి" అంటూ కనుబొమ్మలూ తలా యెగర వేసుకున్నా డతను.

"వోస్, ఇంతే కదా?" అంటూ స్థిమితపడి జోగమ్మ పెరట్లోకి వెళ్ళిపోయింది. ఆమెని చూసి పూర్ణమ్మా, పూర్ణమ్మని చూసి వేంకటాచలమూ, వాకట్లో వీరి సందడి విని గాదె సావట్లో జగ్గయ్యా లేచారు.

వీరినందరినీచూసే పొడుపుకొండమీదికివచ్చాడుసూర్యుడు.

"దొంగలుపడ్డఆరుమాసాలకు కుక్కలు మొరిగాయన్నట్టు, ఆతరవాత, సావకాశంగా ఆరుకొట్టింది పక్కింటి గడియారం.

చలపతి మనస్సు ఆగిపోయింది.

"వీళ్ళింకా మెప్పటికి తేలనూ?" అని చిరాకుపడుతూ మొదట రెండుమూడునిమిషాలసేపు వాకట్లో తచ్చాడా డతను.

అంతలో జ్ఞాపకం వచ్చి పెళ్ళామో మామగారో "సంయే" అనీ అనడంతోనే పిలిచేద్దా మని వచ్చేపోయే జట్కాలలో కాళీగా వున్నవి చూడ్డానికి వీధిలోకి వెళ్ళి అరుగుచివర కూచున్నాడు.

అత నలా కూచున్నాడు, 'అంతే. ఇలా వచ్చి బుచ్చమ్మ గుమ్మాన నుంచుంది, అప్పుడే.

దూరాన వొక కాళీజట్కా కనపడింది. సమీపించింది. వచ్చింది. వెళ్ళిన్నీ పోయింది. అత నది గమనించ లేదు, అందు కోసమే కూచుని వుండిన్నీ. అతని చూపు బుచ్చమ్మ మొగం మీదే వుంది. అతని శ్రద్ధ అంతా ఆమె చూపులమీదే వుంది.

చూసిచూసి "ఇలా రా" అన్న ట్టామె కళ్ళు చికిలించు కుని బయలుదేరింది. మంత్రముగ్ధు డన్న ట్టత నామె వెనకాలే నూతిపెరట్లో దొడ్డిగుమ్మం దాకా వెళ్ళాడు.

ఇలాగా అలాగా వొకమాటు పరకాయించి, బుచ్చమ్మ రెండణాకాసు లెత్తిపట్టుకుంది.

వెంటనే అతని కుడిచెయ్యి ముందుకి సాగింది.

"ఈ రెండణాలూ పుచ్చుకో. కాఫీహొటలుకి వెళ్ళి పెసరట్టూ వుప్మా తిని కాఫీ తాగు. చల్లగా ధవిళేశ్వరం వెళ్ళిచక్కారా. జట్కాకి రానూపోనూ రెండణా లెందుకూ ఖర్చుపెట్టడం, తిన్నది జీర్ణంకూడా అవుతుంది, దర్జాగా నడిచివెళ్ళి నడిచే వచ్చెయ్యి" అంటూ ఆ రెండణాలూ అతని చేతిలో విడిచి పెట్టిం దామె.

"బజారుకి వెళ్ళవద్దూ?" అనడిగా డతను, బిక్కమొగం వేసుకుని; గుప్పిడి మాత్రం గట్టిగానే బిగించాడు.

"నువ్వెందుకూ?" అని గదిమిం దావె.

మాట్టాడ లేకపోయా డతను.

"నీపెళ్ళాం వెళుతోంది చాలదూ దొరసానిలాగ?"

"………"

"దానికి దానితల్లీతండ్రీ సాయం వున్నారు, నేను లేకుండా నువ్వేం చెయ్యగలవూ వెళ్ళి?"

"………"

"నిన్ను లోకువ చేసేస్తారు రా"

"………"

"సారె అన్నప్పుడు, వాళ్ళు, మనతాహాతుకి తగ్గట్టు పట్టుకు రావాలి. సరిగా తెస్తారా, మనం పుచ్చుకుని వూరుకుంటాం. తక్కువ తెస్తే మాత్రం వూరుకోం, అల్లరిచేస్తాం. వాళ్ళు సామాను కొనేటప్పుడు నువ్వు దగ్గిరే వుంటే, పేచీపెట్టడానికి తరవాత నీకు హక్కేం వుంటుందీ?"

"………"

"కాకపోయినా, నీపెళ్ళాని కొంటున్నారు వాళ్ళు, వెన కాలే నువ్వెందుకురా?"

"డబ్బెక్కువ అయినా, అదీ నేనూ కొనమన్నవే కొంటు న్నారే"

"……కూతురి మాట వింటున్నారు కావాసు, నీమాట

వింటూరా యేమిట్రా వెర్రిమొగమా ?"

"వింటూవుంటేనే"

"అయితే వెళ్ళు"

ఇలా అంటూ చేతులు దులుపుకుని వొక్క అడుగు వెనక్కి వేసిందామె. "నీకర్మం ... నాకేం ?" అంటూ మూతి బిడాయించుకుని, మొగంకూడా తిప్పేసుకుంది, గుర్రాలక్కలాగ.

అతని కడుపులో రాయిపడింది.

వెడితే యేమిటో, వెళ్ళకపోతే యేమిటో ?

పదిరోజుల కిందట అయితే అతనికీ తటపటాయింపు లేక పోయివుండును. ఇప్పుడు ద్వంద్వప్రభుత్వం వచ్చిపడింది.

బజారుకి వెళ్ళాలని యెంతయినా వుం దతనికి. వెడితే తనూ పెళ్ళామూ యిరుకిరుగ్గా బండిలో కూచుని బజార్లో షికార్లు కొట్టవచ్చు. ఇవాళ, మామగారు, తాను కోరుకున్న కుర్చీ, దానికి తగ్గ టేబిలూ, వాటికి అనుగుణమైన ఫౌంటెన్‌కలమూ కొంటారు. రాసుకునేటప్పుడు కాగితా లెగిరిపోకుండా వొత్తు పెట్టుకోడానికి రెండుమూడు పెద్దగవ్వలు కూడా కొనమని కోరమందా మనుకుంటున్నాడు. "దాంతో చెబితే అదే కొనిపిం చేస్తుంది, నోరు విప్పి మనం అడగనే అక్కర్లే" దనికూడా చాలా ధీమాగా వున్నాడు తాను.

మరి, బజారుకి వెళ్ళకపోతే యెలాగా ?

అంతా ముజ్జడుగా కనపడిం దతనికి.

"ధవళేశ్వరం వెళ్ళకపోతేనేం?" అనుకున్నా డొకమాటు; కాని ధైర్యం నిలిచేటట్టు కనపడలే దతనికి.

ఒకరికే సొకరు చూసుకున్నారు.

ఒక్కక్షణమే చూసుకున్నారు.

ఉత్తరక్షణంలో అతని దుర్బలహృదయంమీద వొక్క మెరుపుమెరిసింది.

"సరే" అన్నాడు, దొడ్డితెరుచుకుని సందులో పడ్డాడు.

కాని నాలుగడుగులు వేశాడో లేదో చిటికలు వేసి వెనక్కి రప్పించి "పదిగంటలు దాటాకా...... తెలిసిందా? ఈలోపుగా నువ్వు రావద్దు. వచ్చినా ఆల్కట్టుతోటకి అవతలే వుండు, తెలిసిందా? మరి వెళ్ళు" అంటూ తల మెగరవేసు కుంటూ సెలవిచ్చింది, బుచ్చమ్మ.

"సరే" అన్నట్టు తలమాత్రం వూపి కప్పగంతులతో సందు దాటేశా డతను.

17

ఖరాగా యెనిమిది న్నర అయింది.

"ఈపాటికి అంగళ్ళన్నీ తెరిచేసి వుంటా, రిక తొరగా తెమలండమ్మాయీ" అంటూ జోగమ్మనీ పూర్ణమ్మనీ తొందరపెట్టి "చలపతీ" అని పిలిచాడు వేంకటాచలం.

జవాబు లేదు.

"ఎక్కడికివెళ్ళారోసమయానికి"అని చిరాకుపడుతూ కాలు కాలిన పిల్లిలాగ యిల్లంతా వెతికివచ్చిందిజోగమ్మ.

ఉండలేక "మీ తమ్ము డేడమ్మా?" అని ప్రాధేయ పూర్వకంగానే అడిగింది పూర్ణమ్మ; కాని బుచ్చమ్మ "నే నే మెరుగుదునూ?" అని సాగతీసుకుంటూ నూతిపెరట్లోకి వెళ్ళిపోయింది.

వేంకటాచలం పూర్ణమ్మకేసి చూశాడు. జోగమ్మకేసి చూస్తూ "ఎక్కడికో పంపేసింది" అంది పూర్ణమ్మ. "సందేహంలేదు, ఆపీనుగు పనే యిది" అంటూ పళ్ళు కొరుక్కుంది జోగమ్మ.

ఉసూరు మంటూ చివరికి ముగ్గురే బయలుదేరారు వారు.

పడమటివసారాలో నక్కి ఇదంతా కిటికీల్లోనుంచి కనిపెడుతూనే వుంది బుచ్చమ్మ. బయలుదేర లేక బయలుదేర లేక బయలుదేరుతూ జోగమ్మ తండ్రికేసి చూసిన చూపు తలుచుకుని "కొంగున ముడివేసుకుని తిరుగుదా మనుకుంటున్నావు కాదూ మా తమ్ముణ్ణి? తొందరపడకు, తిరుగుదువు గాని" అనుకుంటూ గర్వపడింది పడమటింటో నుంచుని. వారు గుమ్మం దిగి నాలుగిళ్ళు దాటి వుంటా రన్నప్పుడు ధీమాగా వాకట్లోకి వచ్చి, మండువా అంచున నుంచుని, వీధిగుమ్మంకేసి చూస్తూ "ఇహాగింజుకు చావండి. మహా బాగా చేశాను కాదూ?" అంటూ వురిమినట్టు రాకాసినవ్వు నవ్వింది విరగబడి.

బండి మెయిన్ రోడ్డెక్కుతుం దనగా "చలపతి యేడండీ బావగారూ?" అనడిగాడు, కూరలసంచితో యెదురువచ్చి, జగ్గయ్య.

మామగారని చూసి యేడుపుమొగంపెట్టుకుంది జోగమ్మ, వుడుకుమోత్తనం వచ్చి.

అందుకే జగ్గయ్య కుతకుతలాడిపోసాగాడు.

"ఇప్పటిదాకా యింటోనే వున్నాడు; కాని తీరా బయలు దేరతా మనగా యెక్కడికో వెళ్ళాడు పాపం. ఏం పను లున్నాయో చెడిపోయేవి, చక్కబెట్టుకోకపోతే యెలాగా?" అన్నాడు వేంకటాచలం గంభీరంగా చూస్తూ.

జోగమ్మ అర్థంచేసుకుంది.

తేరి చూడసాగింది పూర్ణమ్మ.

జగ్గయ్య ఈమాటలు విన్నాడు, అంతే.

పెద్దపెద్ద అంగలు వేసుకుంటూ యింటిదారి పట్టాడు, బుర్రవంచుకుని.

బండి కూరలబజారులో వెడుతోంది.

వెనకాల నడుస్తూ వేంకటాచలం జోగమ్మ కేమిటో నచ్చ చెబుతున్నాడు.

మధ్యమధ్య యేమిటేమిటో అంటోంది పూర్ణమ్మ కూడా.

ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చాడో, ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకుంటూ చలపతి చక్కావచ్చా డీసమయాన. "ఎక్కణ్ణుంచోయ్?" అని వేంకటాచలం కొంచెం చురుగ్గా అడిగేదాకా జోగమ్మా పూర్ణమ్మా కూడా చూడలే దతణ్ణి.

మధ్యమధ్య మొగం వంచుకుంటూ అటూ యిటూ చూడ సాగాడు చలపతి, అంతే.

"ఎక్కడికి వెళ్ళా రండీ?" అనడిగింది జోగమ్మ, చుర చుర చూస్తూ.

అప్పు డయినా వచ్చినందుకు సంబరపడలేకపోయిం దా మె.

ఉండుండి యెక్కడికో వెళ్ళిపోయినందు కింకా వుక్రోషం తగ్గలే దా మెకి.

"ఎక్కడికయినా నువ్వే వెళ్ళావా, నిన్నెవరయినా పంపారా నాయనా?" అనడిగింది పూర్ణమ్మ, లాలనగా.

"మాట్లాడ రేమండీ?" అని మళ్ళీ అడిగింది జోగమ్మ కొంచెం కరుగ్గానే.

ఎవరికీ బదులుచెప్పలేదు చలపతి. ముసిముసినవ్వులకు మాత్రం వాక అంశ ఎక్కువచేసివూరుకున్నాడు.

"ఎక్కడికి వెళ్ళాడో వెళ్ళాడు, యెవరు పంపారో పంపారు, వూరుకోం డింక. వెళ్ళిన పని చక్కగా చక్కబెట్టుకునే వచ్చి వుంటా డందుకు సంతోషించండి" అంటూ జోగమ్మనీ పూర్ణమ్మనీ ముందు సముదాయించి "చెప్పివెడితే నన్ను కూడా తీసుకువెళ్ళవలసివస్తుం దని రహస్యంగా వెళ్ళివచ్చావు కాఫీ హోటలుకి, అవునా?" అని తరవాతే చలపతిని ముదలకించాడు వేంకటాచలం, కొంటెచూపులు చూస్తూ.

దానికీ బదులుచెప్పలేదు చలపతి.

మొగం వంచేసుకున్నాడు కూడా, సిగ్గుపడి.

దీనిమీద, కాఫీ నోరూరించగా జ్ఞాపకం వచ్చి "నిన్న మరచిపోయాను. ఇవాళ నాకు కాఫీఖర్చు కొనియివ్వకపోతే

వొప్పుకోను నాన్నారోయ్" అంటూ గునిసింది జోగమ్మ.

"అవునేవ్! నేనూ మరిచిపోయాను చూశావా? ఇవాళ తప్పకుండా కొంటాను సరా; దానికి సాయం, చిన్న యిడ్డెన్న పాత్ర వుంటుంది ముద్దొస్తూ, అదీ రెండుమూడు జతల పింగాణీ కప్పులూ సాసర్లూ, వాటికి చెంచాలూ కూడా కొంటాను" అంది పూర్ణమ్మ.

"అయితే, వెండికప్పులూ సాసర్లూ కొనిపించా వెందు కమ్మా? కాఫీ పోసీపొయ్యడంతోటే వేడెక్కిపోతా యవి. కాఫీవేడికి నాలుక చుఱ్ఱుమనా, కప్పు వేడికి పెదవులు చురుక్కు మనా — యేమి సుఖమూ? కనక, మధ్యాహ్నం తీసుకువెళ్ళి కాస్త నష్టానికయినా సావుకారికే యిచ్చేస్తేను, బతిమాలి మళ్ళీ. తరవాత మరో రెండు జతలు పింగాణీవే కొనిపెడు తుంది దర్జాగా మీఅమ్మ నీకు" అన్నాడు వేంకటాచలం, చిరునవ్వు అదిమిపెట్టుకుంటూ.

"వల్లకాదండీ" అంది జోగమ్మ, ముందు, తండ్రితో.

"చూ — శావుటే అమ్మా?" అంటూ తల్లికేసి తిరిగి గారాంకుడిచింది తరవాత.

ఈసంభాషణ తన హృదయవీణకు శ్రుతి కలపగా "బాబయ్య గారు వూరికే అంటా రం డమ్మాయిగారూ! కూతుళ్ళ కిచ్చిన వస్తువులు తల్లిదండ్రులు మళ్ళీపుచ్చుకోడం యెక్కడయినా వుందాండి, భూమిమ్మీద?" అన్నాడు, కొత్తపెళ్ళికొడుకు, బండిమనిషి.

"మరే" అంది జోగమ్మ. "విన్నావా? మాట్లాడవేం? వద్దని నాన్నారితో చెప్పవేం?" అంటూ తల్లి రెక్కమీద పొడిచిందామె.

"మీమాటలు విని అల్లుడు నవ్వుకుంటున్నాడు తెలుసా?" అనడిగాడు, దానిమీద వేంకటాచలం.

"తప్పేం?" అనడిగింది పూర్ణమ్మ. "నాయనా, నీనవ్వే మాకు పదికోట్లు" అల్లుణ్ణి బుజ్జగించి "రా, కూచో నాయనా" అని అతణ్ణి పిలుస్తూ కొంచెం ముందుకి జరిగింది కూడా ఆమె.

జోగమ్మ కూడా కాస్త జరిగింది కళ్ళతో పిలుస్తూ.

"అయితే, మామగారు నడుస్తూ వుండగా తాను బండెక్కడమా, మానడమా?" అని అతని బుద్ధి చర్చలోపడగా, అతని శరీరం మాత్రం యెగిరి అలా బండిలో పడింది.

18

అనుకున్నదీ, కనపడగా బుద్ధిపుట్టినదీ, జ్ఞాపకంరాగా "అవునవు" ననుకున్నదీ సామానంతా కొనేటప్పటికి పదకొండు కావచ్చింది.

అనుకోనినాటిలో కాఫీసామగ్రి వుంచుకోడానికి జోగమ్మ ముచ్చటపడ్డది చిన్నబీరువా వొకటి.

జోగమ్మా, చలపతీ, పూర్ణమ్మా వొకబండిలో కూచోగా చిల్లర సామానంతా తన దగ్గిర పెట్టుకుని వేంకటాచలం మరో బండిలో కూచున్నాడు.

చేవచెక్కల బల్లబీరువా, చక్కని టేబిలూ, దానికి తగ్గ కుర్చీ, కూలీలు పట్టుకువస్తున్నారు, బళ్ళవెనకనే,

పింగాణీసామానుబుట్ట తన వొడిలో పెట్టుకున్నది జోగమ్మ. మధ్యమధ్య అవి చూసి మురిసిపోతోం దామె, వొక్కొక్కటే పైకి తీసి తిరగా మరగా చూస్తూ. కాఫీ కూడా కమ్మని సువాసనతో జ్ఞాపకంవస్తోం దామెకి.

ఉండుండి జ్ఞాపకం రాగా స్ఫురిత అయి "నువ్విచ్చిన కాఫీ గింజలు వీసెడూ — మాయిద్దరికీ రెండుమాసాలు సరిపోతాయే అమ్మా" అంటూ ప్రారంభించింది జోగమ్మ.

"అదేమిటే, నీమామగారి కివ్వవుటే పాపం?" అనడిగింది పూర్ణమ్మ, చలపతి కేసి చూస్తూ.

"ఏమండీ, మీనాన్నారు కాఫీ పుచ్చుకోడం వుందా యెప్పుడైనా?" అంది జోగమ్మ, చలపతినే చూస్తూ.

"ఎప్పుడయినా వుంది. అలవాటు లేదు. నిషేధం అంతకంటె లేదు" అని జదులు చెప్పాడు చలపతి.

"అయితే, మాకు నెల్లాళ్ళు వస్తాయే, మరి"

"మరి, తరవాత?" అన్న ప్రశ్న తోచింది చలపతికి. నాలుక చివరికే వచ్చింది కూడా మాట; కాని, పెదవులడ్డేశాయి.

పూర్ణమ్మ మాత్రం అందుకుంది "నన్నడగడం యెందుకే?" అని ముదలకిస్తూ. "మీసంగతి నాకేం తెలుస్తుంది, నాకెందు కసలు? రెండునెలల్లో కాదు, వొక్క నెలలో కాదు, చివరికి వొక్క వారందినాల్లో కానిచ్చేసుకోండి మాకేం? కాదంటే,

మేమిక్కడ వున్నన్నాళ్ళూ మాకోసం ఖర్చుచేసేవి కొని ముదరా యిచ్చేస్తారు మీనాన్నారు నీకు. వొట్టి కాఫీ ఫిల్టరూ అవీ యివ్వకూడ దని వీసెడు కాఫీగింజలూ రెండు వీసెల చక్కెరా యిచ్చాం, వాటికోసం మూడు రూపాయలు పైగా అయింది మాటలా?" అని కూడా అడిగింది, కళ్ళు తిప్పుకుంటూనూ, తల యెగర వేసుకుంటూనూ.

"పోనీ, ఆవీసెడు కాఫీగింజలకు ఆరెండువీశల చక్కెరా సరిపోతుం దేమో నువ్వే చెప్పు మరి, లెక్కలువేసి"

"చక్కెర అయిపోతే మీవంటింటో పొయ్యిమీద రెండు బెల్లబ్బుట్ట లుండనే వున్నాయి లోటేం?"

అత్తగా రిలా అనగా చలపతి వులిక్కిపడ్డాడు. జోగమ్మ కూడా మాట్లాడ లేకపోయింది మొదట; కాని "యాక్కారాలీ, బెల్లంకాఫీటే నేను పుచ్చుకోడం?" అనడిగింది మొదట. "పోనీ, అవి కూడా అయిపోయాకా? అనడిగింది చివరికి.

"ఏమో, మీ రేంచేసుకుంటారో చేసుకోండి. నాకు తెలియదు నన్నడక్కు" అంటూ బుంగమూతి పెట్టుకుని మొగం పక్కకి తిప్పుకుంది పూర్ణమ్మ.

"కొనిపెట్టకపోతే మానె, ఉపాయం చెప్పడాని కేమే అమ్మా" అని మళ్ళీ అడిగింది జోగమ్మ.

దానికి బదులుచెప్ప లేదు పూర్ణమ్మ. ఇటునూ్న చూడలేదు.

"పోనీ, వొక పనిచేస్తానే" అంటూ జోగమ్మే అందుకుంది, చూసిచూసి.

"తెల్లగానే వుంటుంది కనక, తొమ్మిది కానులు పెడితే రెండు శేర్లు కూడా వస్తుంది కనక, మెత్తగా కొట్టుకుని యింత వుప్పు వేసుకుంటామే, ఏమే అమ్మా" అనిన్నీ అడిగిం దామె, కొంటెచూపులు చూస్తూ.

పకాలు మని విరగబడి నవ్వుకున్నారు, ముగ్గురూ.

బళ్ళప్పటికి వైగ్రాంరోడ్డు మొగకి వచ్చాయి.

"తప్పుకో, తప్పుకో" అంటూ వొక కావటివాణ్ణి అదలిస్తున్నాడు బండిమనిషి.

"ఆనవ్వెందుకు చెప్మా?" అనుకుంటున్నాడు వేంకటాచలం తొంగిచూస్తూ.

ఈసమయాన — అదేమండీ? దిగుతా రేమండీ?" అని జోగమ్మ అడుగుతూనే వుండగా, బదులు చెప్పకుండా గభీమని కింది కురికి, నాళంవారి సత్రంకేసి లఘువులు వేశాడు, చలపతి.

19

వివరాలు చెబుతూ, పూర్ణమ్మ, సామానంతా చూపించగా పరమానందభరితు డయిపోయాడు జగ్గయ్య.

తరవాత జోగమ్మ అందుకుంది.

ఒక్కొక్కటే కాఫీపరికరాలు తెచ్చి యెదట వుంచి, వాటికోసం కొన్న చిన్న బీరువా కూడా చేతికందే టట్టొక పక్కగా నిలవబెట్టి, ఫిల్టరు ఏభాగాని కాభాగం విడమర్చి బోధిస్తూ చూపించి, చివరికి "మన యింటో పదకొండుదాకా భోజనాలు

కాఫు కనక పొద్దున్నా, తరవాత రాత్రి చీకటిపడేదాకా వుండడం కష్టం కనక మధ్యాహ్నం మూడుగంటలవేళా కాఫీ చేస్తూ వుంటా న్నేను. రెండుపూట్లా మీరు కూడా పుచ్చు కోవాలి మామయ్యగారూ! మీరు కనక, పుచ్చుకోకపోతే నేనూ మీఅబ్బాయీ కూడా మానేస్తాం సుమండీ?" అని చాలాచనువుగా చెప్పింది, తండ్రితో చెప్పినట్టు.

మరీ పొంగిపోయాడు జగ్గయ్య, దీనికి.

"అలాగే పుచ్చుకుంటాను తల్లీ" అన్నాడు ముందతను చాలాప్రేమగా. "మీరేమీ మానుకోవద్దు" అన్నాడు, తరవాత. "నీచేత్తో పచ్చిమంచినీళ్ళే యిచ్చినా అవే కాఫీ అని సంతోషిస్తాను గదా నేను, మరి, కాఫీయే ఇస్తే ఎంత సంతో షిస్తానో వేరే చెప్పాలా? కాఫీ పుచ్చుకోక మన కేమమ్మా? కొత్తది సంపాదించకపోయినా వున్నది వుంచి నాకప్పచెప్పారు మానాయనగారు. నేనూ సంపాదించలేదు కొత్తది. అయితే, పాతదీ పాడుచెయ్యలేదు. మానాయన నాకిచ్చింది నేను చలపతి కిస్తున్నాను. ఇదివృద్ధిచేసుకుంటూ ఇప్పుడు చక్కగా అనుభవించవలసినవాళ్ళు మీరు. ఇక నేనా? మీఅభ్యుదయం చూసుకోవలసినవాణ్ణి. మీసుఖమూ మీ ఆనందమూ చూసు కోవలసినవాణ్ణి. మీచేతిలో వెళ్ళిపోవలసినవాణ్ణి. ఇది గుర్తించి నువ్వు నన్నింతగా సుఖపెడతా నంటే అంతకంటే కావలసిం దేమిటమ్మా నాకు — నాఅదృష్టంకొద్దీ దొరికావు నువ్వు నాకు. మీనాన్నా రొకటీ నేనొకటీ కాదమ్మా

నీకు" అంటూ ఆసామీ నొక్కొక్కటే పుచ్చుకుని చూసి మెల్లిగా వుంచి "జాగ్రత్త చేసుకోమ్మా" అంటూ తన ప్రీతి అంతా వెల్లడించాడు చివరికి.

ఇది విని జోగమ్మ అదృష్టానికీ, జగ్గయ్య నిండుహృదయానికీ పూర్ణమ్మా వేంకటాచలమూ చాలా ఆనందించారు.

ఈసమయాన మెల్లిగా యింటికి వచ్చాడు చలపతి, నాళం వారి సత్రం తిరగవేసుకుని.

"ఏంనాయనా, బజారుకి వెళ్ళలేదూ?" అనడిగాడు జగ్గయ్య.

"ధవళేశ్వరం వెళ్ళాను నాన్నా"

జోగమ్మా, పూర్ణమ్మా, వేంకటాచలమూ మొగమొగాలు చూసుకున్నారులిక్కిపడి.

"పనేమిటి నాయనా?" అనడిగాడు జగ్గయ్య.

చలపతి బదులుచెప్పలేదు.

"నీకు నువ్వే వెళ్ళావా?"

దీనికీ బదులుచెప్పలేదతను

"పోనీ, ఎవరు పంపారూ?"

"అక్కయ్య"

జోగమ్మా, పూర్ణమ్మా, వేంకటాచలమూ మళ్ళీ చూసుకున్నారు "మనం అనుకున్నదే కాదూ?" అనుకుంటూ.

"ఏమిచెయ్యమంది వెళ్ళి, అక్కయ్య?" అని మళ్ళీ అడిగాడు జగ్గయ్య.

చలపతి దిక్కులు చూడసాగాడు. అది గుర్తించి గభీమని

అందుకుని వేంకటాచలం "సంసారం అన్న తరవాత లక్షపను లుంటాయి, వివరా లెందుకు బావగారూ ?" అన్నాడు, సద్దు బాటు చేస్తూ.

కాని "నేనింటోనే వున్నాను గదా, వెళ్ళాటప్పుడు నాతో యెందుకు, చెప్పావు కాదూ ?" అని మళ్ళీ అడిగాడు జగ్గయ్య.

గభీ మని అందుకుని "బుచ్చమ్మా మీరూ కూడా సమా నమే కదా బావగారూ, చలపతికి ?" అని మళ్ళీ సద్దిచెప్పాడు.

పడమటింటో, తలుపుచాటున నక్కి వున్న బుచ్చమ్మ, ఇదంతా విని కొట్టినంత బాధపడి వెళ్ళి వంటింటి పెరట్లో కూలబడింది "మతిపోయింది ముసలాడికి" అనుకుంటూ.

20

"మీఅమ్మామీనాన్నారూవెళ్ళారావున్నారాచెల్లాయీ ?"

నూతిపళ్ళెంలో వెండికంచం కడుగుతూ వుండగా యీమాట వినపడింది; కానియెటుచూసినాయెవరూకనపడలేదు, జోగమ్మకి.

"ఇక్కడున్నా న్నేను" అంటూ మళ్ళీ వచ్చింది మాట.

పక్కని వున్న డాబాకేసి చూసింది ; కాని దానిమీదా యెవరూ కనపడలేదు.

"ఇక్కడమ్మా వెర్రితల్లీ"

వెనక్కితిరిగిచూడగా, గోడఅవతల, కరివేపచెట్టుకొమ్మల్లో నక్కివుండి మాట్లాడుతోంది సోదెమ్మ.

ఆమె కనపడగానే మొగం యింతయింది జోగమ్మకి.

"ఇంకా వెళ్ళలేదండీ, బజారునుంచి వచ్చాము, భోజనం చేశా మిప్పుడే"

"ఇవ్వదలుచుకున్న సామానంతా కొనడం అయిందా?"

"అయింది, వచ్చి చూడరూ అక్కయ్యగారూ?"

"ఇంతకంటేనా అమ్మా? అయితే, నువ్వు రమన్నప్పుడు వస్తాను"

"ఇది కాదూ రమ్మనడం?"

"ఇలా కాదు చెల్లీ"

"మరెలాగ అక్కయ్యగారూ?"

సోదెమ్మ చెప్పలేదు; కాని అంతా బోధపడింది జోగమ్మకి.

"ఈజన్మలో నాకంత అదృష్టం పడుతుందా అక్కయ్యగారూ?" అనడిగిందామె.

"అదేమి తల్లీ, అలా బేలపోతావూ ఇదంతా నీదే కాదూ? తక్కినవాళ్ళు గుప్పెడు మెతుకులకోసం చేరినవాళ్ళే కాదూ?"

"ఇప్పుడు నేనే అనా వున్నానండీ"

"తప్పుతప్పు, అలా అనుకోకమ్మా"

వంటింటో యేదో చప్పుడయింది.

"ఉపాయం చెప్పరూ అక్కయ్యగారూ?" అనడగింది జోగమ్మ. దానికి జవాబు రాలేదు. చూడగా సోదెమ్మ కనపడలేదు. కరివేపచెట్టు మాత్రం వూగిపోతోంది.

21

"ఇంకో రెండేళ్ళుపోతే నీయింటిపే రయినా పైకి రానియ్యాదు.

పెళ్ళాయి ఆరుమాసా లయినా తిరక్కుండా ఇల్లుపట్టింది, తన యిల్లని చెబుతోంది భామ, నడివీధిలో నుంచుని"

"ఇందుకే కామోసునే సోదెమ్మ అక్కయ్యాగా రలా అన్నారు?"

"అందంటే అసదూ ఆవిడ? దీని గుణాలు మొదట్నుంచీ మెరగనివా మనకంటే కొత్త గానీ? సీమూమగా రేమనుకుంటారో అని చూస్తున్నాను. లేకపోతే, వొక్క క్షణంలో దిగ్గంజెయ్యనూ రాకాసిని?"

"ఏమి" టనడిగాడు వేంకటాచలం.

"ఎవరో ముసిలి పరదేశి బ్రహ్మ డడగ్గా, బుచ్చమ్మ ఈయిల్లు తన దన్నట్టు చెప్పింది. "కంచుకూరివారి దనక పోడం యేమిటా?" "అంటుం దమ్మాయి"

"ఆమాట నేనూ విన్నాను. "మాది" అంటే బాధ లేకపోవును "నాది" అంది, వెన్ను విరుచుకుంటూ. అయితే, మన బంగారమే మంచిది కాదు"

"అతనికి చేతకాకపోతే అమ్మాయి చేసుకుంటుంది పెత్తనం, మధ్య యీభూతం యెవ రండీ?"

"కొంచెం వోపిక పట్టాలి. వీలుకానప్పుడు పడివుండాలి"

"ఎన్నాళ్ళా?"

"వో—హో—హో, చలపతికి జ్ఞానం వచ్చేదాకాను, చెప్పడం యెందుకూ?"

"సముద్రంలో కెరటాలు తగ్గడమూ, చలపతికి—"

"నాకంత నిరాశలేదు"

"ఇక నేను లేననుకోండి నాన్నారూ"

ఇలా అంటూ తల్లిమీదికి వాలిపోయింది జోగమ్మ.

అది చూశాటప్పటికి వేంకటాచలం కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి.

పూర్ణమ్మ కూడా అలాగే అయింది; కాని కూతురు తన పొదిగిట వుండడంవల్ల బాధ్యతగుర్తించి "నీకేం తల్లీ? ఆమనో వర్తిమనిషి నిన్నేం చెయ్యగలదమ్మా!" అంటూ వోదార్చి "ఇంకో పదిహేనురోజులు సెలవు పొడిగించుకోండి. ఆ రెండు వారాలూ కూడా చూసి అమ్మాయినీ అల్లుణ్ణీ మనయింటికే తీసుకువెడదాం వీలులేకపోతే" అంది, వేంకటాచలంతో.

"అది రానిస్తుందిటే అమ్మా?"

"అవునేవ్! మీరే నుంటా రండీ?"

"రానిస్తుందే అనుకో. అతను మన యింటికి వస్తే యిక్కడ యేది యేమయిపోతుందో—"

"అదీ నిజమే. గండకత్తెరవచ్చి పడిందండీ, మనకి"

"సరే, ముందు సెలవుమాట చూసుకుని వస్తాను. తరవాత అట్నుంచి నరుక్కువద్దాం"

ఇలా చెప్పి, సూపర్నెంటు అఫీసుకి బయలుదేరాడు వేంకటాచలం.

22

"ముంముముం దింతకంటే సమ్యోధ్య లుండి యేడుస్తాయా యేమిటి? ఏమయినా సరే, వోమాటు సోదెమ్మగారి యింటికి వెళ్ళి వస్తానే అమ్మాయీ"

జోగమ్మ నిలువుటద్దం యెదట నుంచుని వుండగా, ఆమె జడకి మీదుగా గులాబీబంతి సద్దుతూ ఇలా అంది పూర్ణమ్మ.

"నేనూ రావద్దూ ?"

"కళ్ళల్లో నిప్పులు పోసుకోదూ ?"

"ఎ — లాగే మరీ — ?"

ఇలా గునుస్తూ యెదటికి తిరిగి తల్లి జబ్బలు పట్టుకుని వేళ్ళాడింది జోగమ్మ.

"ముందొకమాటు నన్ను వెళ్ళి రానియ్యి"

"పోనీ, రేపు తీసుకువెడతావా నన్ను ?"

ఈసమయాన గుమ్మంలోకి వచ్చి "అమ్మాయీ, వంటిల్లు సవరించాలిట కాస్త చూడమ్మా" అని చెప్పి, చక్కాపోయాడు జగ్గయ్య.

ఉత్కటానందంతో తల్లీ కూతురూ వొక్క క్షణం మాట్లాడలేకపోయారు.

"బతికాం" అంది జోగమ్మ, వొక్క క్షణానికి.

"నువ్వు కూచో నేను సవరిస్తా నదంతా" అంటూ పూర్ణమ్మ బయలుదేరింది.

జోగమ్మ మళ్ళీ నిలువుటద్దంకేసి తిరిగింది.

రేగిన కనుబొమలు సవరించుకుని, లోలకుల సీమకమలాల జిగజిగలతో ధగధగలాడుతున్న ఆబుగ్గ వొకమాటూ యీబుగ్గ వొకమాటూ చూసుకునే టప్పటి కామె కేదో వూహా తట్టింది.

చిటికెలు వేసుకుంటూ వెంటనే ముందు పడవసాలెంటలోకీ, అక్కణ్ణుంచి పెరట్లోకీ వురికి, సరిహద్దుగోడ దగ్గిరగా నుంచుని "అక్కయ్యగారూ" అని పిలిచింది కంఠం నొక్కుకుంటూ.

బదులు రాలేదు.

కాని, అవతల బిందెలో చెంబుముంచిన చప్పుడు.

"అభూతానికి వినపడుతుం దేమోనే" అంది పూర్ణమ్మ.

"ఎక్కడో – ఫర్లాంగుదూరాన వీధిగదిలో వుంది, విన పడదే! ... ... అక్కయ్యగారూ!"

అప్పుడూ బదులు లేదు.

"పని పూర్తిచేసుకుని వాకిట్లోకి వెళ్ళిపోయా రేమోనే అమ్మడూ"

"వెళ్ళిపోలే దింకా వంటింట్లోనే వున్నా రమ్మా! ...... సోదమ్మక్కయ్యగారూ!"

"చెల్లీ!"

"ఆ"

"పిలిచావా? అమ్మా?"

"అవునండీ"

"ఏమమ్మా?"

"ఏం చేస్తున్నారూ?"

"ఇక వాకిట్లోకి వెళ్ళిపోదా మనుకుంటున్నాను, పిలిచావు నువ్వు"

"మూణ్ణాళ్ళ పండుగు వచ్చిందండీ నాకు"

"వచ్చిందా తల్లీ! వెయ్యిమంది దేవుళ్ళకు మొక్కుకుంటున్నా నేను, మీఅమ్మా నాన్నా వుండగా యిలా జరగాలని. పిన్నిగారేం చేస్తున్నారూ?"

"ఇక్కడే వుండండీ, తరవాత ఏం జరిగినా సరే అని మాఅమ్మ మీయింటికి రావా లనుకుంటూ వుండగా ఇల్లు సవరించా లని చెప్పారు మామగారు వచ్చి"

"వెర్రిబ్రాహ్మడు. మాయామర్మమూ యెరగడు పాపం. సత్యరుషి. అంచేతనే ఆడుతోం దాట: ...... పిన్నిగారూ!"

"వింటున్నా" నంది పూర్ణమ్మ.

"నూతిపెరట్లోకి రండి"

"వస్తున్నా .... తల్లీ, వంటిల్లు నువ్వు సద్దుకో"

ఇలా అంటూ ఎక్కడి పని అక్కడ విడిచిపెట్టేసి పూర్ణమ్మ వెళ్ళిపోగా "ఇంటో వుండకుండా యెక్కడికి పంపిందో? ఈమూడురోజులూ కంటపడనివ్వను" అనుకుంటూ, జోగమ్మ వంటింటి పని అందుకునే టప్పటికి "ఎక్కడికి రా యిట్టేట్టే వెడుతూ వుంటావూ? కుదురు నేర్చుకో నాయనా యీపాటికి" అని వాకట్లోనుంచి జగ్గయ్య మాట వినవచ్చింది.

23

గదిలో కూచోపెట్టుకుని ఫలహారం చేయిస్తూ, తాను కూడా చేస్తూ, జోగమ్మ, చలపతికి జ్ఞానస్నానం చేయిస్తూ వుండగా, జగ్గయ్యకీ వేంకటాచలానికీ వంటింటివసారాలో వడ్డించింది పూర్ణమ్మ.

అది చూశాటప్పటికి ప్రాణాలు లేచిరాగా "ఇదేమిటండోయి భావగారూ, మీకు మేము చెయ్యవలసిన మర్యాదలు మాయింటో మీరే మాకు మొదలుపెట్టా రేమిటండోయ్?" అనడుగుతూనే జగ్గయ్య వొకపళ్లెందగ్గిరకూచున్నాడు.

"మాయింటోనూ మీయింటోనూకూడా మేమేచెయ్యాలి మీకు. ఆడపిల్లని కనుక్కున్నవాళ్ళం కాదుటండీ మేము?" అని బదులుచెప్పాడు దానికి వెంకటాచలం.

"నీకూతురి వాలకం యేమయినా బోధపడుతోందా నీకు?" అన్న ప్రశ్న స్ఫురించిం దిందులో జగ్గయ్యకి.

మూడో మనిషితో సహవాసం తటస్థపడలేదు, తమ కింతవరకూ.

కోడలు కాపరానికి వచ్చేదాకా "సర్దుకోడం" ఆవశ్యకమే రాలేదు తమకి.

రుచిభేదమూ, భావనైవిధ్యమూ, భిన్నదృక్పథమూ, ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమూ, విభిన్నసంప్రదాయమూ — ఇన్నింటితో సంఘర్షణ యేర్పడింది తమ కిప్పుడు.

"సామరస్యం" అనే సంగతి యిప్పుడే ఆలోచించవలసివచ్చిం దతనికి కిన్నాళ్లకి.

ఇరవై దినాలుగా ఆకుటుంబం ధోరణి చూస్తున్నాడు తాను. మరి, ఆసంస్కారం కనపడుతోందా తన కుటుంబంలో?

కోరి తనతో బంధుత్వం చేసుకున్నవారు పర్వతశిఖరాన వుండడమూ తాము లోయలో వుండడమూ బాగా అవగాహన అయింది అతనికి, దీంతో.

దీనికే అతను సిగ్గుపడవలసివుండగా "మా అదృష్టం అంతా మీ దయాదాక్షిణ్యాలనుపట్టివుంది మరి" అని కూడా అన్నాడు వేంకటాచలం.

"అదేమిటి చాలా కొత్తమాటలు సెలవిస్తున్నారు మీరు. మీ అనుగ్రహమే కావాలి మాకు. చలపతి భారం అంతా మీ మీద వుంది"

"మీరు చల్లగానే వుండగా అది మేము అనుకోడం ధర్మమా? మీ రిలా సెలవివ్వించవచ్చా?"

"నాధోరణి మీరు గుర్తించే వుంటారు. నా పక్షంగా చూస్తే నేనన్నదే ధర్మం"

"మీకంటే చాలా చిన్నవాణ్ణి నేను"

"వయస్సులో చాలా పెద్దే నేను. మరి, తక్కిన సంగతులు"

"............"

"వ్యవహారం యింతవరకూ వచ్చాక యిక తర్కాలు చూపించడం శ్రేయస్కరం కాదు. నాకు వ్యవహారజ్ఞానం లేశమూ లేదు. మీ వియ్యపురాలయినా నాలాగే శుద్ధ అమాయికురాలు. మాయిద్దరిలో యెవరు కాస్త శ్రద్ధపట్టినా మా ఆస్తి యింతకి రెట్టింపయి వుండకపోవునా? మీరు బాగా చదువుకున్నవారు. అన్నీ తెలిసినవారు. అంతా చేతనయినవారు. ఒక బాధ్యత స్తుతిపాత్రంగా నిర్వహించుకుంటున్నవారు. ఇక్కడి బాధ్యత కూడా మీ మీదే వుంది. అంచేతే నేనిలా అంటున్నాను"

"చలపతి మీకు కుమారుడూ మాకు అల్లుడున్నూ. పైగా, చిట్టితల్లి తప్ప మాకు కడుపున పుట్టినవాళ్ళు మరెవరూ లేరు. ఆమె అభ్యుదయమే మాకు తారకం. అది సంపాదించుకోవా లంటే మా అమ్మాయికంటే చలపతే మా కెక్కువ. అతనికి శ్రేయస్సు కలగా లంటే మీతో బాటు మేమున్నా —"

"అదే నేను మనవిచేసేది. నేను చెయ్యలేని పని మీరు చెయ్యాలిక్కడ"

ఈమాటమీద అందుకుని "ఈకాలపు మొగపిల్లల కొకళ్ళు చెప్పవలసిన పనే లేదు. ఆపైని, ఏమీ దిగడి పోకుండా అన్నివిధాలా మీ అమ్మాయి దిద్దుతూనే వుంది చలపతిని" అంటూ సన్నాయి నొక్కులు నొక్కి భర్తకి కన్నుగీటింది పూర్ణమ్మ.

"అవు నవు" నన్నాడు, వేంకటాచలం, అది గుర్తించి.

ఉలిక్కిపడ్డాడు జగ్గయ్య.

జోగమ్మ వచ్చినప్పణ్ణుంచీ బుచ్చమ్మ చేస్తున్న కుట్ర అంతా కాకపోతే కొంతయినా తెలుస్తూనే వుంది; కానికజ్జా అంటే వెనక్కితీసే వేంకటాచలమే యిలా అనడంతో అది దుర్భరమే అయివుంటుం దని తోచిం దతనికి. దాంతో మొగం చిన్నపుచ్చుకున్నా డతను.

ఇది గ్రహించి ప్రసంగం మార్చడానికి చూశాడు వేంకటాచలం; కాని పూర్ణమ్మ అది సాగనియ్యలేదు.

"ఇంతకీ, — పాపం బుచ్చమ్మకి మాత్రం యింకెవ

రున్నారు గనకా? చలపతి బాగుపడ్డంకంటే మరోకోరిక యేమి వుంటుం దామెకి? మాఅమ్మాయి కర్తగా రయినా, ఆడబడు చయినా — చలపతికిన్నీ తల్లి అయినా, అక్క అయినా సర్వమూ — "

కాఫీ పుచ్చుకుంటున్న జగ్గయ్య, గ్లాసు చేత్తో పట్టుకుని మాట కడ్డంవచ్చి "అక్కయ్యగారూ, మీ రనవలసినమాటే అన్నారు మీరు; కాని చల్లకి వచ్చి ముంత దాచడం నావల్ల కాదు. భావగారూ, మీరు బాగా వినండి. ఇక్కడిగొడవలు నాకు పూర్తిగా తెలియకపోలేదు. నేను ఆందోళపడకపోనూ లేదు. అయితే, నిజానికి మీ కిదంతా పూర్తిగా తెలుసు. మీఅమ్మాయే కాదు, మీరున్నూ అనుభవిస్తున్నా రిదంతా. కనక, నాబాధకంటే మీబాధ యెక్కువది. ఇది సవరణ చెయ్యడం నావల్ల కాదు. నాప్రవృత్తే అలాంటిది కా దసలు. కాక, — మాటమీద మాట వస్తూనే వుంటుంది. కనక, వాగ్వాదం వద్దు. నామాట వినండి. వెంటనే మీరీవూరు బదిలీచేయించుకోండి " అన్నాడు, దృఢస్వరంతో.

వేంకటాచలం "యిదంతా నీమాట మహిమ" అన్నట్టు చూడగా "వొప్పుకోండి" అన్న భావం పూర్ణమ్మచూపుల్లో వేంకటాచలాని కక్కనపడింది.

"మీరు వినోదంకోసం యిలా అంటున్నా రని కాదు; కానీ, — మీఅమ్మాయితో — "

"అవసరంలే" దన్నాడు జగ్గయ్య, కచ్చితంగా.

"మీరు నేను చెప్పినట్టు చేస్తే, మీరు మీయేకపుత్రికను విడిచిపెట్టకుండా వుండినవారూ అవుతారు. చలపతిని బాగుచేసినవారూ అవుతారు" అన్నాడు జగ్గయ్య.

"తప్పి దారి, చిక్కు లేమయినా –"

"మనం ద్వంద్వాతీతులం కాము, నాక్కావలసింది నాకొడుకు బాగుపడడమూ, నావంశం వృద్ధికావడమూ–ఇంతే. కనక, మీరు తప్పకుండా – వెంటనే బదిలీ చేయించుకోండి"

ఎటూ చెప్పలేక ఆలోచనలో పడ్డాడు వేంకటాచలం.

"ఊ అనండి" అన్నాడు జగ్గయ్య, వొత్తి.

"మీసెలవు"

"నాసెలవా, మీవిధా? ఇది నేను వివరించి చెప్పలేను"

"అయితే, తప్పకుండా బదిలీచేయించుకుంటాను"

"చాలా సంతోషం, మీదయవల్ల నాకిప్పటి కొంక బెంగ తీరింది" అన్నాడు జగ్గయ్య.

తరవాత పూర్ణమ్మకి కూడా కొన్ని సంగతులు చెప్పి వాళ్లింట్లోకి బయలుదేరాడతను.

కూతురు సిద్ధంచేసి వుంచిన తాంబూలం జగ్గయ్య కిచ్చి తానున్నూ వేసుకుని, "వెళ్ళండి, వెళ్ళండి" అని తొందర పెడుతూ, పూర్ణమ్మ తెచ్చియిచ్చిన కోటు తొడుక్కునీ, పాగా పెట్టుకునీ సూపర్నెంటు ఆఫీసుకి వెళ్ళిపోయాడు వేంకటాచలం, వుపాయం ఆలోచించుకుంటూ.

"ఇప్పటికి కొంక బెంగతీరిందా? ఇంకా ఆవుండి పోయిన

బెంగ లేనిటి చెప్మా?" అనుకుంటూ నిమిషంలో స్థలశుద్ధి చేసేసి, యీసంగతి జోగమ్మతో చెబుదామని తూనీగలాగ బయలుదేరింది పూర్ణమ్మ.

అప్పటికి, ఇక్కడ గదిలో "కాఫీ తరవాత యేమిటో?" అంటున్నాడు చలపతి. "తాంబూలం తరవాత యేమిటో?" అంటోంది జోగమ్మ.

24

ఆవేళా, మర్నాడూ, ఆమర్నాడూ కూడా, జోగమ్మ వీధి గుమ్మం తొక్కి చూడలేదు.

జగ్గయ్య, ఎప్పుడో — ఎందుకో — ఎక్కడికో వెడతాడు వస్తాడు, అంతే.

ఎప్పుడు చూసినా, వాకిట్లో పేముకుర్చీలో కూచునో, గుడ్డకుర్చీలో ఏకో ఆలోచించుకుంటూ పడుకునో, వీధిగుమ్మం దగ్గిరనుంచి పడమటింటి గుమ్మందగ్గిరికీ, పడమటింటి గుమ్మం దగ్గిరనుంచి వీధిగుమ్మందగ్గిరికీ పచారుచేస్తూనో కనపడతాడు వేంకటాచలం.

పూర్ణమ్మ మాట వినపడ్డమే కాని మనిషి కనపడదు.

ఒకటిరెండుమాట్లు బజారుకి వెళ్లవలసివచ్చింది. అయితే, బుచ్చమ్మ వీధిగదిలో తలుపు వేసుకుని వుంటే సింహద్వారం నుంచి, తలుపు తెరుచుకుని వుంటే దొడ్డిగుమ్మంనుంచీ వెడుతూ వస్తూ వచ్చాడు చలపతి.

దీంతో, ఏకాంతవాసశిక్ష అనుభవిస్తున్నట్టు బాధపడి పోయింది బుచ్చమ్మ.

అయినా, చలపతిని పిలవాలన్న సంకల్పం మొగ్గటినాపు బలవంతాన అణిచిపెట్టుకుం దామె. రెండోనాడు కూడా మధ్యాహ్నం దాకా చాలా బెట్టుగానే వుండిపోయింది.

మధ్యాహ్నం కాఫీ లయినాక, సింహద్వారాన పూర్ణమ్మ లోగుమ్మంలో నుంచుని వున్నట్టయిం దామెకి.

ఇక వుండలేకపోయింది.

కూచోనే లేకపోయింది.

చరచరా గుమ్మందాకా వచ్చి "మాతమ్ము డేంచేస్తున్నాడండీ అత్తయ్యగారూ?" అంటూ మృదువుగానూ, చాలా వినయంగానూ,మహామర్యాదగానూఅడిగింది,కొండంతఆశతో.

ఒక్క భోజనంపెట్టేటప్పుడు తప్ప పూర్ణమ్మ కూడా మొదటపడ్డంలేదు బుచ్చమ్మకి.

ఇది పట్టుదలగా జరుపుకుంటోం దామె.

కాగా, — బుచ్చమ్మ కినపడ్డంతోనే ముందు తలుపు చాటుకి జరిగేసిం దామె.

తరవాత, బుచ్చమ్మ నేర్పినపాఠం బాగా వల్లించుకుని వుందేమో "ఏమో నే నే మెరుగుదునూ?" అంటూ తిరగవేసికొట్టి, వచ్చిన పనికూడా విడిచిపెట్టేసి, గిరుక్కున మళ్లి లోపలికి వెళ్లిపోయింది.

బుచ్చమ్మ మొగం గూక్కుపోయింది, దీంతో.

"భాగోతం ఆడేస్తారీవ్వాడు రోజులూ వీళ్ళు" అంటూ వాళ్ళు రవలబెట్టుకుందామె. అయినా, వూరుకోదలుచుకో లేదు.

"ఇప్పుడు మూడయివుంటుంది" అని వూహించుకుంది. "కనక యిది ఫలహారసమయం" అని దృఢపరుచుకుంది. "పడకగదిలోనే వున్నాడు చలపతిగాడు" అని నిశ్చయించుకుంది. "పలికేదాకా వూడరకొడితే కళ్లబడకుండా వుండగలడా?" అని ఆలోచించింది. "అటో యిటో తేలిపోవాలివాళ" అని నిరుకచేసుకుంది.

చప్పుడు కాకుండా తలుపులు తెరుచుకుని అరుగుమీదికి వచ్చింది ముందామె.

మెల్లిగా వీధిలోకి దిగజారి, యెవరయినా చూస్తున్నారేమో అని వొకమాటలాగా యిలాగా చూసి, యేడెనిమిది మాసాలనుంచి వీధిలోపడివున్న గుట్టలోనుంచి పట్టెడు కంకరరాయి సంగ్రహించింది, తరవాత.

వెంటనే వుత్తరపు అరుగెక్కి "చలపతీ, వొరేయ్ తమ్ముడూ" అంటూ పిలుపుమీద పిలుపు మొదలుపెట్టింది, టక్కుటక్కున కిటికీతలుపుమీద కొడుతూ, చివరికి.

ఫలహారం పూర్తయి తాంబూలచర్వణం జరుగుతోందప్పటికి గదిలో.

చలపతి "శాంత" కుర్చీలో కూచుని వున్నాడు.

ఎదట నుంచుని, చేతులు కుర్చీచేతులమీద ఆనుకుని, అతని

మీదికి వాలి, మొగంమీద మొగంపెట్టి కువకువలాడుతోంది. జోగమ్మ.

ఎడమచెయ్యి ఆమె నడుముకి చుట్టవేసి తెరపిమరపుల్లో వున్నాడు, చలపతి కూడా.

ఎలాంటి అలికిడీ లేని అర్థరాత్రివేళ యివతల గాఢనిద్రలో వుండగా, దొంగపోటుగా వచ్చి అవతల కోటమీద ఫిరంగులు మోర్జాయించినట్టయింది, దీంతో.

ఉలిక్కిపడ్డారు దంపతులిద్దరూ.

కంగారుపడుతూ వెంటనే లేవబోయాడు చలపతి.

కాని, అది సాగనివ్వలేదు జోగమ్మ.

ఇంకా యింకా మీదికి వాలిందామె.

రెండుచేతులూ మెడకి చుట్టవేసి గట్టిమని వాళ్ళోకూచుంది.

మాటరాకుండా పెదవులతో పెదవులు నొక్కేసింది.

ఇక అతనులకడు పలకడన్న ధైర్యం కలిగిందామెకి.

మెల్లిగా లేచింది, చురుగ్గా చూస్తూ.

ఔడు కరుచుకుని "పలికినా లేచినా బాగా జరగదు సుమండీ" అన్నట్లు తర్జనితో టొకాయించింది.

హార్మోనియం తీసి, ఆరున్నర శ్రుతివేసి, శ్రీరాగం వర్ణం యెత్తుకుని మూడోకాలం వాయించసాగింది, చివరికి, షణ్ముఖప్రియంలో గలో

అటు గండం గడవడం—ముసలమ్మపాలే అయినా, యిటు సంగీతం దొరకడం — దీంతో, కాఖ్యా చేతులూ ఆడించు

కుంటూ, లోపల్లోపలే "భలే-భలే" అని తల తిప్పేసు కుంటూ పొంగిపోసాగాడు, చలపతి.

కాని, బుచ్చమ్మ, తనపని మానలేదు.

మళ్ళీమళ్ళీ తలుపు కొట్టిం దామె.

ఇంకా యింకా గట్టిగా కొట్టింది, గబాగబా కూడా కొట్టింది.

ఇంకా గట్టిగా పిలిచింది, రకరకాలుగానూ పిలిచింది.

అయినా జవాబు రాలేదామెకి.

దీనికి సాయం, వీధి అరుగుమీద కూచుని చెల్లెలితో యేమో మాట్లాడుతున్న పక్కింటి సోదెమ్మ "ఈఅల్లరంతా, యేమిటిచెప్మా?" అనుకుంటూ నడివీధిలోకి వచ్చి చూసింది.

అక్కడితో సరి.

నిలువునా నీరయిపోయింది బుచ్చమ్మ.

కంకరరాయి అరుగుమీదే జారవిడిచేసింది.

"ఓసి నీమొగం మండెను గదే, నీకళ్ళు దించుకుపోయెను గదే" అని సోదెమ్మని మెల్లిగా తిడుతూ తన గదిలోకి వెళ్ళి పోయి తలుపులున్నూ బిడాయించుకుంది, భడీమని.

25

"ఒసే అమ్మోయ్" అంటూ యిలా వెళ్ళి జోగమ్మా "విన్నారా పిన్నిగారూ?" అంటూ అలా వచ్చి సోదమ్మా యిదంతా చెప్పేశారు పూర్ణమ్మకి. వాగర్చుకుంటూ.

"అదేమి పోయేకాలం అమ్మాయిగారూ! పిల్ల ముచ్చట పడితే కోవాబిళ్ళలు తెప్పించా నండీ బజారునుంచి, ఇప్పుడే

పెట్టివచ్చానండీ యిద్దరినీ తినమని. ఒక్కటికళ్ళ అయినా నోట వుంచుకున్నాడో లేదో పాపం అతను, ఇంత అల్లరా దీనికి? ఎక్కడయినా విన్నామా యిలాంటి దారుణం? పట్టపగలా? కంకరగాయి పుచ్చుకుని కిటికీ తలుపులు బద్దలు కొట్టడమా? హా—న్య అని నోరు నొక్కుకుంటూ వెళ్ళి వేంకటాచలానికి చెప్పింది పూర్ణమ్మ.

"ఆడపుట్టుక పుట్టలేదూ? మనిషా పశువా యిది?" అని చర్రుమంటూ లేచాడు వేంకటాచలం. అపృధృతం చూసి, వీధిలోకి వెళ్ళి అల్లరిచేసిపోతాడేమో అని గభీమని వెళ్ళి అడ్డంగా నుంచుంది పూర్ణమ్మ; కాని అప్పటి కప్పుడే తగ్గిపోయి "చలపతి పలకలేదు గదా?" అనడిగా డతను, ఉబ్బెత్తుగా లేచినవా డల్లా తాపీగా కూచుంటూ.

"నేను పలక నివ్వలేదు నాన్నాగూ" అంది, వాకిట్లోకి దూకున యెదటికి వచ్చి జోగమ్మ.

"ఆ, అదీ పద్ధతి. అదీ మందు దానికి"

"లేవబోయారు, పాపం! కాని కదలనివ్వలేదు నేను"

"నీకా మాత్రం శక్తి వుంటే యిక లేని దేమిటి?"

" .... "

"జీర్ణంజీర్ణం వాతాపిజీర్ణం. ఏమన్నా పడ్డం — ఏమిచేసినా చడీచప్పుడూ కాకుండా బదులుచేసి వూరుకోడం — ఇదీ చెయ్యవలసింది"

"అవునే అమ్మాయీ! మనమాట పైకి వినబడగూడదసు.

మనం కోపంగా వున్నా మని కూడా యెవరూ అనుకో గూడదు" అంది పూర్ణమ్మ.

"అన్నా" అని పిలిచాడు వేంకటాచలం మళ్ళీ.

"అందరికీ ఆధారం చలపతి. అతణ్ణి విడిచిపెడితే యెవరికీ యేమీ లేదు. కాక, — తన పెత్తనానికి నువ్వడ్డువస్తా వన్న యేడుపే గాని, తన హద్దు ఎక్కడిదో, నీహక్కెంతటిదో గుర్తించుకోడం లేదామె. ఇది మనకి తెలుసుకుంటే చాలదు, ముఖ్యంగా నీమామగా రంగీకరించాలి. లోకం కూడా హర్షించాలి. అంటే, నువ్వెంత జాగ్రత్తగా మసులుకోవాలో తెలుసా?" అనిన్నీ అడిగా డతను.

తన బాధ్యత గుర్తించి జోగమ్మ నీరవ అయిపోగా, పొదివి పట్టుకుని గదిలోకి తీసుకువెళ్ళిం దామెని, పూర్ణమ్మ.

పడమటింటి వసారాలోనుంచి వాకట్లోకి వచ్చాడు వేంకటాచలం.

కవాచీబల్లమీద కూచుని వున్నాడు చలపతి.

బుచ్చమ్మ చేసిన అల్లరికి కంగారూ, ఏమి జరుగుతుందో అని బెదురూను, అతనికి.

ఇద్దరి చూపులూ కలిశాయి.

వొణికినట్టయి చలపతి జరిగికూచోగా "ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నా" వనకుంటూ వెళ్ళి పక్కని కూచున్నాడు, వేంకటాచలం.

"ఏమీ లేదండి" అన్నాడు చలపతి.

"అబద్ధం. నువ్వేదో ఆలోచిస్తున్నావు. పోనీ, రహస్యం కామోసు, నాతో చెప్పవద్దులే"

"ఆలోచనా లేదండి, రహస్యమూ లేదండి, పూరికనే కూచునివున్నా నండి"

"అయితే అయింది గాని బజారుకి వెడదాం వస్తావా?"

"వస్తా నండి"

ఇలా అంటూనే లేచినుంచున్నాడు చలపతి.

"తమలపాకు లయిపోయాయి నాన్నారోయ్" అంటూ, వచ్చింది జోగమ్మ, యివతలికి.

"మీ నాన్నారితో చెబుతావేం, కావలిస్తే నీమొగుడితో చెప్పుకో" మంటూ పూర్ణమ్మ వచ్చింది వెనకాలే.

ముగ్గురూ సరాగా లాడుకున్నా రొక్క క్షణం.

"సోఫా కావా లంటోంది అమ్మాయి, కొనుక్కువద్దాం రా" అంటూ మామగారు బయలుదేరగా, చంకలు గుద్దుకుంటూ అతని వెనకనే వెళ్ళాడు చలపతి.

ఆ వెళ్ళడం, తలుపోరచేసుకుని చూస్తోంది, బుచ్చమ్మ కళబడింది.

తానెంత పిలిచినా పలకని చలపతి, సంబరపడుతూ మామగారితో కలిసివెళ్ళడంచూసి కొట్టినంత బాధపడిపోయింది, ఆమె.

"సోదీ వాళ్ళూ లాలోచీ అయినా రేమో" అనుకుందామె. "పూర్ణమ్మే దాన్ని వీధిలోకి పంపివుంటుం" దనిన్నీ వూహించుకుంది.

దీంతో అభిమానం ముంచుకురాగా, ముసుగు తన్నుకుని కడుపులో కాళ్ళుపెట్టుకుని పడుకుంది.

ఆరాత్రి తిండితినలే దామె.

ముందు జోగమ్మ పిలిచింది. తరవాత పూర్ణమ్మా పిలిచింది. ఇదేమీ యెరగని జగ్గయ్యా చాలా బలవంతం చేశాడు; కాని యెవరిమాటా వినలే దామె.

26

తెల్లవారితే బుచ్చమ్మకి స్నానం.

"ఇంటోకి వెళ్ళాటప్పటి కేమి గందరగోళం పుడుతుందో" అనీ "వాళ్ళూ వాళ్ళూ కలిసి యేమేమి తలుచుకుని వున్నారో" అనీ చాలా బెమరుపట్టుకుం దామెకి.

మనస్సంతా చీకాకుపడిపోయింది.

కాని "దానినీ చెల్లెల్నీ విడతీసి దాన్ని అల్లరిపెట్టకపోతే నాపేరు బుచ్చి కా" దనుకుం దామె యెన్నోమాట్లు.

"తల్లినీ తండ్రినీ చూసుకుని యెగిసిపడుతోంది, తరవాత నేలబెట్టి రాసెయ్యకపోతే నేను బ్రాహ్మణజన్మ మెత్తలే" దనుకుందెన్నో మాట్లు, జోగమ్మని తలుచుకుని.

"ఆసానిపాపతో కులకనిస్తానేమో చూసుకో నిన్ను" అని చలపతిని తలుచుకుని పళ్ళు కొరుక్కుం దామె.

"మాయకాఫీలు పోసి లోబరుచుకున్నారు వాళ్ళు, అన్నం అయినా సరిగా పెడతా నేమో చూసుకో తరవాత నీకు?'

అని తండ్రిని తలుచుకునిన్నీ అగ్గయిపోతూవచ్చిందామె, యెన్నోమాట్లు.

ఆ కంగారులో యీ వ్యూహాలు కొంత నిలవబెట్టగలిగాయామెని.

అయినా, పొద్దస్తమానూ తలుపులు బిగించుకుని కూచునీ పడుకునీ గడపడంలో కాళ్లు గుదులుపట్టగా, మతిన్నీ పోయినట్టు కాగా, నాలుగ్గంటలవేళ గోదావరిగట్టుకి బయలుదేరిందామె.

వెళ్ళి చూడగా, ఇలాంటిదే వోకామె గట్టుకింద రావిచెట్టు వేళ్ళమీద కూచునివుంది.

"నువ్వెవ్వు" డంటే "నువ్వెవ్వు" డని వివరాలు చెప్పుకుని లోకాభిరామాయణంలో పడిపోయారు, క్షణంలో వాళ్ళిద్దరూ.

సాగతీసుకోడాలూ, బుగ్గలు నొక్కుకోడాలూ, శాబాసులూ అవ్యాహతంగా వెళ్ళిపోసాగాయి.

నాలుగు రోజులకిందట (ఫలానా) ప్రౌఢదంపతులు మసక చీకట్లో గోదావరిలో చాలాసేపు స్నానం చేశారు. అప్పుడామొగుడు, ఆపెళ్ళానికి సబ్బుతో వీపు తోమాడుట.

"కొత్తగా వచ్చాడుట చదువుకోడానికి. వారాలింకా పూర్తిగా కుదరలేదుట పాపం. ఇవాళ రెండు పూట్లా కాస్త అన్నంపెట్టవే" అని ముసలి మొగుడు ఎంత బతిమాలినా "ససేమిరా" అని, మరో నాలుగు రోజుల కామొగుడు వూరికి వెళ్ళగా పిలిచి ఆపిల్లాడికే భోజనంపెట్టి, నాలుగు

గంటలవేళ ఆపిల్లాడిచేతే బజారు నుంచి తినుబండారాలు తెప్పించుకుని వాడికింత పెట్టి, తానింత తిని "ఆకల్లేదు కాదూ?" అంటూ రాత్రి పదిగంటలుదాకా కూచోపెట్టి అప్పుడు భోజనం పెట్టిపంపేసిందిట.

ఒక మొగుడూ పెళ్ళామూ బజారుకి వెళ్ళారుట. ఒక గజం జాకెట్టుగుడ్డకోసం ఆమే, ఒక తువ్వాలుకోసం అతనూ కలిసివెళ్ళారుట జట్కాయెక్కి. నచ్చక పదషాపులు తిరిగారు. బేరాలు కుదరక పదికొట్లు తిరిగారుట. అప్పటి కావిడకు నీరసం వచ్చిందిట. "రేపు వచ్చి కొనుక్కుందాం, రా, జట్కాయెక్కు" అని మొగుడుట. "ముందు కాఫీహోటలుకి వెళితేగాని జట్కాయెక్కలేనని ఆవిడట. చివరికి చెయ్యీ చెయ్యీ కలుపుకుని వొకరిలా లాగనూ, వొకరలా లాగనూట. బజారంతా విరగబడిపోయిందిట. ఎక్కడి మనుష్యులక్కడ ఆగిపోయారుట, ఎక్కడి బళ్ళక్కడ నిలిచి పోయాయిట. "మా బేరాలు చెడిపోతున్నాయ్" అని వర్తకులు పోలీసులకు కబురుచేశారుట. చివరికావిడ, వొకచెయ్యి విసురుతూ దారిచేసుకుంటూ, వొకచేత్తో మొగుణ్ణి గోదావరిస్టేషను దాకా బరబరా లాక్కుపోయిందిట, పెద్ద కాఫీహోటలుకి.

ఇలాగ సర్గమీద సర్గా, కాండమీద కాండా తిరిగిపోయి, చివరికి, పుట్టింటివారు వచ్చి జోగమ్మకి సారెసామాను కొనడం దగ్గిర నిలిచి పోయిం దారామాయణం.

"కూతురంటే యెంతముద్దే వారికి?" అనడిగింది చెలికత్తె.

"ముద్దుముద్దుకి అంత అబ్బరం యెందుకూ? అవతల మరెవ రయినా వుంటేనా వారికి?" అంటూ గింజుకుంది బుచ్చమ్మ.

"అలా కాదే. నిజంగా, మరెవరూ లేరే అనుకో. డబ్బూ కావలసినంత వుందనుకో. అయినా, అందచందాలు తెలియ వద్దూ? ముద్దుమురిపా లుండవద్దూ? సాహసమున్నూ వుండ వద్దూ?"

"పెళ్ళిలో చూశాను, వాళ్ళమాటే చెప్పాలి నువ్వు."

"నేను చూశానా చేశానా మీవాడి పెళ్ళి? నీమరదలు కావాలన్నవన్నీ కొన్నారు. ముద్దినుసువస్తువులూ కొన్నారు. ఎంత డబ్బయినా కొనమన్నవన్నీ కొన్నారు".

"నోరు మూసుకోవే. కూతురి కివ్వడం కూడా గొప్పే అంటా వేమిటి నువ్వు?"

"కూతురికే కాదు, మీచలపతికూడా కోరుకున్న కుర్చీ —"

"ఏమిటీ?" అంటూ తెల్లపోయింది బుచ్చమ్మ.

"మాచలపతా, కోరుకున్నాడా కుర్చీ?" అనిన్నీ అడిగింది.

"అవును"

"మాచలపతికా?"

"మీచలపతికే"

"మాతమ్ముడికే?"

"మీతమ్ముడికే, ఏం, అలా వింతపడతావేం? ఆకుర్చీకి తగ్గ టేబిలు కొన్నారు"

"టేబిలూ కుర్చీనా?"

"అవును, ఏం, అలా అంటావేం ?"

చలపతిని తాను ధవళేశ్వరం పంపిన పూటే కొన్నారు వారా కుర్చీ, ఆ టేబిలూను. బాగా జ్ఞాపకం వుంది బుచ్చమ్మకి.

"అబ్బే, యేమన్నాననూ? ఎందు కంటాననూ? అయినా, ననకి లేకా మావాడు వాళ్ళని దేవురించడం ?"

"అదేమిటే నీమొగం యీడ్చా! అత్తవారివ్వడమూ, అల్లుడు పుచ్చుకోడమూ, అడిగి, కోరి, అలిగి కూడా అవీ యివీ రాబట్టుకోడమూ అదో అందం కాదుటే మనలోనూ ?"

"నీఅందం అడుక్కుతిన్నట్టే వుంది లే"

ఇలా అంటూనే మొగిసి నుంచుంది బుచ్చమ్మ.

"లేస్తావేం ?" అనడిగింది జతకత్తె, ఆత్రంగా.

"పోతా"

"అదేమిటే ?"

"ఏమిటే అంటే, నీకేం? వచ్చినవారు వియ్యాలవారామె, ఏవుందో యేమి లేదో — మాకెన్ని వంకలు పన్నుతున్నారో వారు —"

మాట పూర్తిచెయ్యకుండానే బయలుదేరింది బుచ్చమ్మ.

"ఇంటికి వెళ్ళి వండాలా వార్చాలా నువ్వు? వాళ్ళకి తోచింది వాళ్ళు చేసుకోకుండా, అదనీ యిదనీ, రమ్మనీ పొమ్మనీ — ఇంతే కాదూ వీధిగదిలో కూచుని నువ్వు చేసేదీ? ఇంటికిగ్గిర వ్వూసిపోక వచ్చానే. కాస్సేపు కూచోవే మావమ్మా"

ఇలా అంటూ లేచివచ్చి జబిమాలింది జతకత్తె.

అడ్డంగా నుంచుంది.

అయినా బుచ్చమ్మ వినిపించుకోలేదు.

నుంచోనూ లేదు.

విసురుగా బయలుదేరిం దామె.

"అయిన రెండణాలూ పుచ్చుకుని యింతపని చేశాడా చలపతిగాడు? ఇంకా యేం చేస్తాడో ముందుముందు? వాళ్ళేమి చేయిస్తారో?"

అని యిలా రవిలిపోతూ - మండిపోతూ యెగిరిపోయిం దామె.

27

బుచ్చమ్మ యిలా గోదావరిగట్టుకి బయలుదేరింది, కోవా బిళ్ళలు తెమ్మని డబ్బు లిచ్చి జోగమ్మ అలా బజారుకి పంపించింది, చలపతిని.

చిటికలు వేస్తూ "......రావాలి, తెలుసా?" అని చాలా చురుగ్గానే చెప్పిం దామె, త్వరగా రావా లని; కాని గోదావరిస్టేషనుదాకా వెళితేగాని మంచిరకం దొరకలే దతనికి.

అక్కడికీ, జోగమ్మ యెందుకు చెప్పిందో అందుకు - బుచ్చమ్మ కళ్ళబడకుండా వుండడానికి వాయువేగమనోవేగాల మీదే వచ్చేస్తున్నా డతను; కాని జూపూడివారి కొట్ల దగ్గిర మళుపు తిరిగేటప్పుడు దొరికిపోయా డత నామెకి.

ఆమెకూడా చెలికత్తె చెప్పినదానిమీద వాళ్ళు రవల

బెట్టుకుంటూ అంతకంటే యెక్కువ వాయువేగమనోవేగాల మీదే వచ్చేస్తోంది, మరి.

అక్కడ తారసపడ్డందు కత నెంత పరితపించాడో, ఆమె అంత మురిసిపోయింది.

నిర్ఘాంతపడిపోయాడతను. అగ్గయిపోయిందామె. ఇద్దరూ నిలిచిపోయా రప్రయత్నంగా, ఒక్కక్షణం మిడుతూ మిడుతూనూ, పులుకూపులుకూనూ చూసుకుంటే గాని ప్రకృతిలో పడలేకపోయారు వారు.

"అనుగ్రహం తప్పినట్టుందే" అనందుకుందామె.

"..............."

"ఇక నేను కనపడను కామోసు......అవునా?"

"..............."

"అక్కయ్య చచ్చిపోయిందనీ, శని విరగడయిపోయిందనీ అనుకుంటున్నావు, కదూ?"

"................."

"మాట్లాడవేం?"

"..................."

"పోనీ, చూడవేం రా?"

"................."

"వాళ్ళు వద్దన్నారా?"

"..............."

"మొగంపై కెత్తూ"

"..............."

"వినపడ్డం లేదుట్రా?"

"ఏం?"

"ఏమి జరుగుతోం దేమిటి"

"..............."

"అయిపోయిం దయ్యా పని"

"..............."

"వాళ్ళేదో మందు రాశారు పెద్దమ్మవారికి. నేననుకుంటూనే వున్నాను. మాయలమారి ముండలు వాళ్ళెందుకైనా తెగుదురు. కాకపోయినా, వాళ్ళిక్కడ వుండగానే ఈగ్రహచారం తటస్థించాలా నాకు?"

"..............."

"పండువంటి సంసారం యిక కుక్కలికీ నక్కలికీ అయిపోతుంది కామోసు"

"..............."

"వోరి చెవలవాజమ్మా, యిప్పటికయినా కళ్ళు తెరుచుకో"

"....... ......"

"పెళ్ళాం చెప్పినట్లల్లా వింటావుట్రా?"

"..............."

"అసట్టు మొన్న పొద్దున్న నువ్వెక్కడికి వెళ్ళావూ?"

"ధవళేశ్వరం వెళ్ళ మన్నావు కాదూ నువ్వు?"

"వెళ్ళావా?"

"ఆ"

"ఛీఛీ నీబతుకు బండ లయిపోనూ. పెళ్ళాం కొంగుపట్టు కని బజారుకి పోయి — ఎంత పొగరుపట్టావురా ?"

"............"

"ఎంతలో మారిపోయావురా ?"

"ఎవరు చెప్పా రమ్మా నీకు ?"

"బుకాయిస్తావా యింకా ?"

"నే నక్కడికే వెళ్ళాను"

ఈమాటలో "నీకు దిక్కున్న చోట చెప్పుకో యిక" అన్న అర్థం స్ఫురించిం దామెకి. దాంతో రోషం పెరిగిపోయింది.

"నోరు ముయ్యి" అంటూ వురిమింది. పళ్ళు కొరుకుంటూ ఆమె.

"ధవళేశ్వరం వెళ్ళమన్నావు నువ్వు. వెళ్ళాను. అక్కడ నేను చెయ్యవలసిం దేమీ చెప్పలేదు నువ్వు. వెళ్ళడం అయిపోయింది. వెళ్ళి రమ్మన్నావు, వచ్చేశాను, తప్పేం ?"

"............"

"ఎవళ్ళే నేను ధవళేశ్వరం వెళ్ళలే దని చెప్పినవాళ్ళు ?"

"అయితే, పుల్లయ్య వేంవారం అనిపించుకొమ్మనా నిన్ను పంపుత ?"

"......................."

"పోనీ, పది దాటితే గాని యింటికి రావద్దన్నాను కదా నేను ?"

"పదకొండు కావచ్చింది నేనింటికి వచ్చాటప్పటికి. నీకు తెలియకపోతే యెవళ్ళ నయినా అడుగు"

తెల్లపోయింది బుచ్చమ్మ.

తనదే పై చెయ్యి అయినట్టు కనపడ్డం దతనికి.

పులుకూ పులుకూ చూశాడు.

"సరే, నీయిష్టం వచ్చినట్టేడ్చుకో" అంటూ చెండుకుం దామె, అంతకంటే పులుకూ పులుకూ చూస్తూ.

"......................"

"చేతకాని పెద్దమ్మల కెంతచేసినా బూడిదలో పోసిన పన్నీ రే అయిపోతుంది"

"......................"

"ఎంతకష్టపడ్డా నురా నీకోసం!"

"......................"

"ఎంతెంత ఆలోచనలు చేశానురా, నిన్నుద్ధరిద్దా మని?"

"......................"

"చివరి కెంత గొంతుకోశావురా నువ్వు?"

తనమీద కారాలూ మిరియాలూ నూరడం కంటే, ఆమె పరితపించడం యెక్కువగా ధ్వనించిం దతని కిందులో.

మెల్లిగా బయలుదేరాడు, మాట్లాడకుండా.

"వెళ్ళిపోతావ్రట్రా?"

"..........."

"ఇలా రావూ? .... నుంచోవూ?"

ఆగి, మొగం వెనక్కితిప్పి "ఏం?" అన్నట్టు పెంకితనంగా తల యెగరవేసుకున్నా డతను. నాలుగడుగులు అతనికేసి తానే వేసి "మించిపోలేదిప్పు డయినా బుద్ధితెచ్చుకో" అం దామె.

"............"

"నామాట విను ...... నే నెందుకు చెబుతున్నానో ఆలోచించుకో"

"............"

"... ఇదిగో ... వాళ్ళ సంప్రదాయం మంచిది కాదు"

"............"

"ఆనానిపాప నిన్నలాగా ససిపెట్టదు. దానివల్ల పెద్ద తప్పు కనపడేదాకా వోపికపట్టి, తరవాత, రెండో పెళ్ళి చేసేస్తా నీకు, మూడోనాటికి"

"............"

"ఎరక్క పోరికే చేసుకున్నాం మనం దాన్ని. బోలెడు కట్నం వస్తుంది నీకిప్పుడు"

గుండెలు కొట్టుకున్నా యతనికి. కాళ్ళు వొణికాయి.

"ఆపెద్దమ్మ వారిని సాగనంపేశా నంటే, రంభల్లాంటి పిల్లల్ని తెచ్చి లక్షమంది నీకాళ్ళమీద పడేస్తారు, క్షణంలో"

"............"

"సమర్తాడిన పిల్లలే దొరుకుతున్నా రిప్పుడు, చూస్తున్నావా?"

వొళ్ళు రణకంపరం మొత్తిపోయిం దతనికి. దురుసుగా బయలుదేరాడు.

"వెళ్ళిపోతా వేం రా?"

కంగారు పడిపోయిం దామె.

వడి యెక్కువయిం దతనికి.

"ఇదిగో ......"

"............"

వెంటనే, నడకా కాకుండా పరుగూ కాకుండా రొప్పు కుంటూ వెళ్ళి, బుచ్చమ్మ, కంఠం నొక్కుకుంటూ "వాళ్ళతో గానీ, నాన్నతో గానీ చెప్పావు సుమా యీ మాట? ఏం ...... వినపడిందా? ...... వొరేయ్, చలపతిగా — వొరి నీయిల్లు — వొరేయ్ —"

మాట సగాన కంఠంబిగుసుకుపోయిం దామెకి.

28

కంభంపాటి వేంకటచయనులుగారి మేడమీద, వారి చిన్న కోడలితో వసారాగదిలో కూచుని గవ్వలాడుతున్న సోదెమ్మ యిదంతా చూసింది.

బుచ్చమ్మ మాట వినపడగానే లేచి, కిటికీ రెక్కచాటున నక్కి, మాట్లాడవద్దనీ, యెదటికిన్ని వెళ్ళవద్దనీ స్నేహితు రాలికిన్ని సన్నచేసి గొడవ అంతా బాగా వింది కూడా.

"అదేం పోయేకాల మండీ?" "యెంత ఘోరం తల పెట్టిందో చూశావా?" అంటూ బుగ్గలు నొక్కుకున్నా రిద్దరూ.

సోదెమ్మ, వెంటనే వెనకవీథి నింటి కెగిరిపోయి, కరివేప చెట్టెక్కి, పిలిచినట్టు నూతికి వచ్చివున్న పూర్ణమ్మని దగ్గిరసా రమ్మని "తెలిస్తే పీకేస్తుంది సుమండీ పిన్నిగారూ, నన్ను" అంటూ అందుకుంది.

"ఏమిటో, చూసుకున్న వేళావిశేషం అలాంటిది. ఒక్క కడుపున పుట్టకపోయినా, జోగమ్మ నాకు రెండో చెల్లెలే అనుకుంటున్నాను"

"ఇంతకంటేనా? మా అమ్మా యదృష్టవంతురాలు. ఇంతకీ, — ఏదో చెప్పవచ్చారు"

"విన్నప్పణ్ణుంచీ వొక్క విధంగానే తరుక్కుపోతోంది నాకడుపు. మీతో యెలా చెప్పనూ? ఇదేం శుభవార్త కనకనా?"

"అదేమిటి తల్లీ? ఇప్పు డేం వచ్చింది మామ్మా?"

కంగారుపడుతూ నూతిగోడకి చేరబడింది పూర్ణమ్మ. ఏకపుత్రుడు చనిపోగా, ఏకపుత్రిక జోగమ్మే తమకు సర్వమూ అని నమ్ముకుని వుందామె. జోగమ్మ విషయమే ఇప్పు డేదో అశుభం అనేటప్పటికి ఆమె నవనాడులూ కుంగిపోయాయి.

ఇది చూశాటప్పటికి సోదెమ్మకీ పట్టుకుంది కంగారు.

"కొంపతీసి యెవరితో నయినా అన్నారు సుమండీ. నామాట పైకి వచ్చిందంటే యిక బతకడాని కాస్కారం వుండదు సుమండీ యీవూళ్ళో" అని అడుగడుక్కీ బెదురుతూనే, తాను చూసిందీ, తాను విన్నదీ, పూసగుచ్చినట్టంతా చెప్పేసి "ఏంచేస్తారో మరి. మీజాగ్రత్తమీద మీరుండండి. అమాయికబ్రాహ్మడు, ఈ సంగతి తెలిస్తే గోల పెట్టేస్తాడు, జగ్గయ్య మామ. బెంబేలుపడిపోతుంది చెల్లాయికూడా తెలియనివ్వకండేం" అంటూ ముక్తాయించి, ఇదంతా చెల్లెలికి తండ్రికీ మరిదికీ చెప్పడాని కింటోకి చక్కాపోయింది.

"ఎంత ఘోరం తలపెట్టావు బుచ్చమ్మతల్లీ? మేము నీకేం విషంపెట్టాము మామ్మా?" అని గుండెలు బాదుకుంటూ, ఇంటోకి వెళ్ళిపోయింది, పూర్ణమ్మ కూడా.

29

అరటిబోదెచాటున కొబ్బరి మొక్కకి పాదు కడుతూ పెరట్లోనే—వారి కిద్దరికీ మధ్యగానే వున్నాడు జగ్గయ్య. సోదెమ్మ చెప్పిన మాట లన్నీ ముందతని చెవిలో పడే తరవాత పూర్ణమ్మ దాకా వెళ్ళాయి.

అతనికి గుండెలు కొట్టుకున్నాయి. కాళ్ళు తేలిపోగా వోపట్టాన లేవలేకపోయాడు. లేచా కయినా, గొబ్బరిమట్ట పట్టుకుని గాని నడవలేకపోయాడు.

తాను నెత్తీనోరూ బాదుకుంటూ, మధ్యమధ్య బుజ్జగిస్తూ అడిగాడు జగ్గయ్య. కొంతసేపు కొయ్యయిపోయి, కొంతసేపు వొణికిపోయి, చివరికి "మరే నాన్నా" అంటూ జరిగిందంతా చెప్పేశాడు చలపతి.

ఈ సమయాన వేంకటాచలం వచ్చాడు.

అతని చూపులు చాలా చురుగ్గా వున్నాయి; కాని ప్రయత్నపూర్వంగా వుద్వేగం అణచుకుంటున్నట్టుది వాలకం.

అతణ్ణి చూసి మరీ కంగారుపడిపోయాడు చలపతి.

విధిలేక "రండి" అని పిలిచి, చోటిచ్చి "ఏమి సెలవు?" అనడిగాడు జగ్గయ్య.

"మీ కలవుకోసమే వచ్చానన్నను. అయితే, కొత్త సంగతి యేమయినా విన్నారా మీ రివాళ?"

"కొత్తసంగతి అంటే –"

"మా అమ్మాయి విషయమై"

"విన్నాను విన్నాను. ఒకరు చెప్పగా కాదు, నాచెవులారా విన్నాను. అంటే, పూర్ణమ్మక్కయ్యగారూ నేనూ వొక్క మాటే విన్నాం"

అర్థంకానట్టు మిడుతూమిడుతూ చూశాడు వేంకటాచలం.

"అక్కయ్యగారు నూతిగోడకి ఆనుకునివున్నారు. అరటి బోదె చాటున కొబ్బరిపిలక దగ్గిర నేనున్నాను. అక్కయ్య గారికి మాత్రమే చెబుతున్నా ననుకుంది సోదెమ్మ తాను. నాకు తెలియనివ్వ వద్దని కూడా అంది; కాని జరుగు తున్నది యెరగదు, తానే చెప్పింది నాకున్ను"

"అలాగా?" అంటూ కనుబొమ్మలూ తలా యెగరవేసు కున్నాడు వేంకటాచలం.

"సోదెమ్మ చెప్పింది కల్పన కాదు. చలపతికూడా యిప్పుడే చెప్పాడు, వివరంగా" అన్నాడు జగ్గయ్య.

"భావగారిని నమ్మించగలమా?" అనుకుంటూ వచ్చాడు వేంకటాచలం. "భావగారు సత్యరుషే" అనుకున్నాడు చివరికతను.

"మేమేం పాపం చేసుకున్నా మన్నయ్యగారూ?" అంటూ గోలపెడుతూ వచ్చిం దక్కడికి కీసమయాన పూర్ణమ్మ — వెక్కి వెక్కి యేడుస్తూ ఆమె వెనకనే వచ్చింది జోగమ్మకూడా.

ఇది చూశాటప్పటికి కళ్ళమ్మట నీళ్ళువచ్చాయి జగ్గయ్యకి. కొయ్యే అయిపోయాడు చలపతి.

వెంటనే తూల్తూతూల్తూ జోగమ్మ దగ్గిరికి వచ్చి, జగ్గయ్య "ఏడవకమ్మా, యేడవకు. ఈ క్షణాని కందరమూ బాగున్నాము. లోటేమీ రాలేదు. నిండింటో యేడవకు తల్లీ! నాకొడుకే నువ్వూ నువ్వే నాకొడుకూను, నాకు. నిన్ను విడిచిపెట్టి మేముబతగ్గలమా అమ్మా?" అని, గద్గదికతో మరి మాట్లాడలేక "నాయనా" అని మాత్రమే అన్నాడు చలపతికేసిచూసి.

కడుపు చెరువయిపోయింది చలపతికి. మండువా వాకిట్లోకి వచ్చేశాడతను వెంటనే.

తల్లి యింగితం గుర్తించి అతని వెనకనే వచ్చింది జోగమ్మ కూడా.

చలపతి కేమీ తోచలేదు.

ఒకరి నొకరు పొదువుకుని అప్రయత్నంగా గదిలోకి వెళ్ళారిద్దరూ.

చలపతి కుర్చీమీద కూచోగా, అతని వొళ్ళో కూచుంది జోగమ్మ.

ఇద్దరూ ఏడ్చారు.

ఏడుస్తూనే ఏమిటేమిటో అందామె.

అతనూ యేమిటేమిటో అన్నాడు తానూ ఏడుస్తూనే.

బాష్పావకుంఠనం వొత్తిగించుకుంటూ అతని కళ్ళల్లోకి చూసిందామె.

కన్నీటిప్రవాహం పాయలుపాయలుగా విడగొట్టేసుకుంటూ ఆమె కళ్ళల్లోకి చూశాడతనున్నూ.

ఆలేతహృదయాలు రెండూ మిళితం అయినాయి.

ఇద్దరికీ దుఃఖం తగ్గిపోయింది, దీంతో; కాని వాన వెలిసినా

కొంతసేపు చూరునీళ్లు తప్పనట్టు, దుఃఖం తగ్గినా, వారి కను రెప్పల్లోనుంచి బాష్పబిందువులు రాల్తూనే వున్నాయి.

అక్కడ, జగ్గయ్య వేంకటాచలం రెండుచేతులూ పట్టు కున్నాడు.

"భావగారూ, ఇవి చేతులు కావు కాళ్లు" అన్నాడు సానునయంగా.

"చలపతి మీవాడు కాని మావాడు కాదు. మాసూరి శాస్త్రి చెప్పినమాటమీద మీమీద యిలాంటి నమ్మకం పెట్టుకునే మావాడికి చేసుకున్నాను, మీఅమ్మాయిని. కనక, మీ రిదేమీ బయటపెట్టవద్దు. దీనివల్ల మీరేమీ చలించ నక్కర లేదు కూడా. చలపతి జీవితం యివాళ క్రొత్తదారి తొక్కింది. చాలు, దీంతో వాడి అజ్ఞానం తొలగిపోతుంది"

తరవాత పూర్ణమ్మని పలకరించాడు జగ్గయ్య. "అక్కయ్య గారూ" అన్నాడు. "మీకింకేం చెప్పనూ? జోగమ్మ కోడలే కాదు, నాకు, కొడుకున్నూ. అలాగే అల్లుడే కాదు చలపతి మీకు కొడుకున్నూ. ఇక రెండురోజులు వోపిక పట్టండి. బావగారూ నేనూ ఆలోచించి ఎవళ్లకి తగిన యేర్పాట్లు వాళ్ళకి చేస్తాం. ఏమీ విననట్టూ, ఏమీ యెరగ నట్టూ వుండాలి మీరు. మీపిల్లని బాగానే దిద్దుకున్నారు మీరింతవరకూ. ఇప్పుడు చలపతిని కూడా దిద్దండి" అని ఆమెని కూడా బతిమాలాడతను.

ఏదోవిధంగా గోలపెంచక మానరనుకున్న వియ్యాలవా రిలా అతిసులభంగా శాంతించగా, జగ్గయ్య "మాసూరి శాస్త్రియింటికి వెళ్ళొస్తా" నంటూ మెల్లిగా బయలుదేరాడు.

చిమ్మచీకటి పడేదాకా యింటికి రాలేదు బుచ్చమ్మ.

అప్పు డయినా, అతిరహస్యంగా వచ్చి, అతిగుట్టుగా గదిలో ప్రవేశించింది.

ఇంట్లో భోజనా లవుతున్నా యన్నప్పుడు ఎదిటింటివారి పిల్లను బతిమాలి తీసుకువచ్చి "నాకీపూట పిండీవద్దు, మరేమీ వద్దు" అని తండ్రికి చెప్పించి, దీపం ఆర్పేసి ముసుగు తన్ను కుని పడుకుంది.

కాని, కన్ను పొడుచుకున్నా నిద్ర రాలేదు. పోనీ అంటే, బలవంతాన కళ్ళు మూసుకుంటే గాని సకలమూ నానాబీభత్సం గానూ కనపడసాగింది.

తానన్నమాట లన్నీ చలపతి యింట్లో అందరితోనూ చెప్పేశాడేమో అని ఆదుర్దా. భవిష్య త్తేమి టని బెంగ. అది యేమయినా "జోగమ్మని సాధించడమూ, పూర్ణమ్మ నేడిపించడమూ యెలాగా?" అని ఆందోళన. ఈపని చెయ్య్యకపోతే తనని చచ్చు పెద్దమ్మకింద కట్టేసి మాటిమాటికీ సోదెమ్మ, దెప్పుతూ చంపేస్తుందేమో అని తహ. ఇంతవరకూ వచ్చాక "చలపతినిమాత్రం విడిచిపెడతానా?" అని పట్టుదల.

నిజంగా, అట్టుడికినట్టుడికిపోయిం దామె.

మొదటిజాము తెలియకుండానే గడిచిపోయింది; కాని రెండోజాము, నిజంగా, ప్రాణాలు కొరికేసింది.

ఎక్కడా అలికిడి లేదు. నిద్ర రాదు.

ఏకాంతవాసపు కైదుశిక్షా ఈస్థితీ వొకటే వర్గంలోవి.

కొంతసేపటికి గోదావరివంతెనమీద రెయిలు వస్తున్న చప్పు డయింది.

మరికొంత సేపటికి కోటిపల్లిబస్సులు బ్రరూంబ్రరూ మంటూ, గందరగోళం చేసేశాయి.

రాత్రి గడిచిపోయిం దని అప్పటికి నిశ్చయం చేసుకుం దామె; కాని తెల్లవారితే ఏమి జరుగుతుందో ?

అయితే కాలం ఆగుతుందా ? ఎంత సాక్ష్యం సేకరించుకో వాలో సూర్యుడు ? ఎన్నికడుపులు నకనక లాడిపోతున్నా యో ఇడ్లీసాంబార్లకోసం ?

ఉండుండి భళ్ళున తెల్లవారింది. అంతే, కళ్ళువిప్పిచూడగా కటికీ రెక్కల సందుల్లో తెల్లని రేకలు కనపడ్డా యామెకి.

'వెంటనే లేచి పావుగంటలో గోదావరికి వెళ్ళిపోయింది బుచ్చమ్మ.

వచ్చిన తరవాత యింటో యెవరూ పలకరించలే దామెని. కళ్ళువిప్పి చూడనూలే 'దెవరూ.

కట్టుకట్టినట్టూ వెలివేసినట్టూ కనపడ్డా రందరూ.

దీనికి సాయం, తానే యజమానురాల నన్నట్టు యిల్లం తాస్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ, అన్నీ స్వతంత్రంగా సద్దుతూ వంటింటి వసారాలో కాఫీ తయారుచేస్తోంది పూర్ణమ్మ."

జన్మాని కల్లా శివరాత్రి అన్నట్టు, నూతిదగ్గిర స్వయంగా స్నానంచేసేశాడు చలపతి. "ఇక పట్టుమడ్డులు కుట్టించుకుంటే గాని వొప్పుకోను మరి" అంటూ చలవమడత నూలుమడ్డు అందిస్తోం దతనికి జోగమ్మ.

నిదానించగా, జోగమ్మా వోరచూపులే, చలపతీ వోర చూపులే, పూర్ణమ్మా వోరచూపులే, వేంకటాచలమూ వోరచూపులే.

పోనీ అనుకుంటే, జగ్గయ్య చిన్నచూపు.

వాళ్ళంతా చీమలూ జెర్రెలూ పాకుతున్న ట్టనిపించిం దామెకి, దీంతో.

ఇలాంటి సమయాన "అత్తయ్యగారేరి ?" అని చలపతి నడిగింది పనిమనిషి.

దానిమీద "లాంజముండా, నువ్వు కూడా నన్ను పరా యిదానికింద కట్టేశావా ?" అనుకుంటూ కొట్టినంత బాధ పడిపోయింది బుచ్చమ్మ; కాని "అత్తయ్య" అన్నమాట మీద తన అత్తవారి యిల్లు జ్ఞాపకంవచ్చిం దామెకి.

"నూటయాభై రూపాయల మనోవృత్తి వుండగా, అత్త వారి యింట రెండుగదులున్నూ కేటాయింపుగా వుండగా, ఈనరకంలో యెందుకుమగ్గిపోవాలీ ?" అనుకుం దామె, వెంటనే.

"నా రెక్కలశక్త అంతా నా చిన్నతోటికోడలికి ధార పోస్తాను. నామరిది యింటికి బంగారపుగోడలు పెట్టేస్తాను. దాంతో, యిక్కడ "జోగి" కి చెప్పుదెబ్బ కొట్టిన ట్టవుతుంది. అప్పటికి తీరుతుంది నాకసి" అనుకుంది.

31

దక్షిణపుగదిలో బుచ్చమ్మ తనబట్టలు సద్దుకుంటూ వుండగా అది చూసి ఆసంగతి పూర్ణమ్మతో చెప్పాడు వేంకటాచలం. పూర్ణమ్మ జోగమ్మతో చెప్పింది. జోగమ్మ చలపతితో చెప్పగా, చలపతి జగ్గయ్య కందించా డాసంగతి.

ఇలాగ అందరికీవుప్పందాటప్పటికిది బుచ్చమ్మగ్రహించేసింది.

యథాప్రకారం, వియ్యంకు లిద్దరూ కవాచీబల్లమీద కూచున్నారు, వాకిట్లో.

జోగమ్మ యేదో చెప్పగా, చలపతి, మందువా అంచున పచారు మొదలుపెట్టాడు, చేతులు వెనక్కి విరుచుకునీ, పెదవులు బిగించుకునీ, మధ్యమధ్య మొగం యెత్తి చూస్తూనూ.

"పని తరవాత చూసుకోవచ్చు" నని పడమటింటి తలుపుచాటుకి చేరుకుంది పూర్ణమ్మ.

కాశీమజిలీకథల పుస్తకం చేతపుచ్చుకుని, జోగమ్మ, ఉత్తరపుగదిగుమ్మంలో కూచుంది, వోరచూపులు చూసుకుంటూ.

చిన్నమూట చంకనపెట్టుకుని మెల్లిగా వాకట్లోకి వచ్చింది బుచ్చమ్మ, దక్షిణపు గదిలోనుంచి.

వేంకటా చలం మొగం వంచుకున్నాడు.

జగ్గయ్య వీధి కేసి చూడనాగాడు.

తరవాత, వొక్క క్షణం నడవమొగలో నుంచుని, వీధి కేసి చూస్తూ తండ్రిని పిలిచింది బుచ్చమ్మ.

"ఏం?" అన్నాడతను.

"నాయింటికి వెళ్ళిపోతున్నా న్నేను" అంది బుచ్చమ్మ.

"అదేం?"

ఇలా అడుగుతూ బాసినపట్టు వేసుక్కూచున్నవాడల్లా కాళ్లు కిందికి చాపుకుని నిటాగ్గా కూచున్నాడు జగ్గయ్య.

"కూలిమెతుకులు తప్ప నా కిక్కడేం వుందీ?" అనడిగింది ఆమె, నిష్ఠూరంగా చూస్తూ.

ఇది విని "ఇప్పటికి నెమరుకి వచ్చిందా చిట్టితల్లీ?" అనుకుంటూ తలపంకించుకుంది, పూర్ణమ్మ.

చలపతి మొగిసి తనకేసి చూడగా "విన్నారా?" అన

ఉడుగుతున్నట్టు పెదవులు కదుపుకుంటూ, కనుబొమ్మ లెగర వేసుకుంది, జోగమ్మ.

"ఈసంగతి నీకిప్పుడే తెలిసిందా?" అనడిగాడు జగ్గయ్య.

"ఇదివరకే తెలుసు"

"మ రిప్పు డేం వచ్చిందీ క్రొత్తగా?"

"నన్నడగవద్దు, నీకే తెలుస్తుంది ముందుముందు"

"ఉన్న దంతా యెప్పటి కప్పుడే తెలిసిపోతోంది నాకు, ఎప్పటిదాకానో ముందటిదాకా వేచివుండనక్కరలేదు.

"ఎన్నయినా కల్పించీ కవ్వించీ చెప్పేవా ళ్ళున్నప్పుడు నీకేం లోటూ?"

"ఎవరమ్మా, ఆకల్పించీ, ఆకవ్వించీ చెప్పేవాళ్ళు?" అని నిలనతీద్దా మని చరువన మండువాలోనికి వచ్చింది పూర్ణమ్మ; కాని వేంకటాచలం యింగితం గుర్తించి వూరుకుంది, పులుకూ పులుకూ మాత్రం చూస్తూ.

గభీమని లేచి గది చివరిదాకా వచ్చింది జోగమ్మ, గంభీరంగా చూస్తూ.

అప్పటికి సాహసించి "నిజమే, బంగారబ్బొమ్మ వంటి పెళ్ళాం బతికవుండగా నాకొకుక్క మళ్ళీ పెళ్ళి కల్పించేవా వున్నారు నాకు, లోటులేదు నువ్వన్నట్టు" అన్నాడు జగ్గయ్య నిరసనగా చూస్తూ.

ఉలిక్కిపడిపోయింది పిల్ల; కాని వెంటనే తేరుకుని "ఇంకేం? ఎవ రేమి చెబితే మాత్రం వినపడుతుందీ యిక? కనక, ఇదిగో వెళ్ళిపోతున్నా న్నేను" అని, ఒక్క అడుగు ముందుకి వేసిం దామె.

కాలచక్రం నిలిచిపోయిన ట్టయిం దొక్క క్షణం; కాని

తరవాత "అయితే, నా తాళాలు నాకిచ్చేసి మరీ కదులు" అని వొక్క వుదుటు మురిమాడు చలపతి, పచారు కట్టిపెట్టి తీక్షణంగా చూస్తూ.

అక్కడ వుండినవారికే కాదు, రెండు తరాల తరవాత, నిండుగా, ఆయింటికి కొత్తకూడా వురుమే యిది. జగ్గయ్య తండ్రి చనిపోయాక నేటివరకూ, మళ్ళీ అంత ఘూంకారమైన మొగ మాట వినపడలేదు, ఆయింటో.

అది విని కొత్త ప్రపంచంలో పడ్డట్టయినాడు జగ్గయ్య, "ఏమిటీ?" అనుకుంటూ తిరగబడీ విరగబడీ చూశాడు వేంకటాచలం.

చలపతి మొగాన పూర్తిగా కొత్తవాలకం కనపడింది, పూర్ణమ్మకి.

ఆవురుమముకి నెమిలిపిట్టె అయిపోయింది జోగమ్మ.

కాని, తోడ చరిచి, పంజాచాపి, ఎదటికెట్టి "ర్‌ – రా" అంటూ పిలిస్తే వీరు డైనవాడి కెలా వుంటుందో అలా వుంది యీబొబ్బనింత బుచ్చమ్మకి.

రుసరుస లాడుతూ కైజా రున్నట్టు మొలలో వున్న తాళాలగుత్తి చర్రున లాగి, నిప్పులు కక్కుతూ, చూస్తూ మండువాలోకి విసిరేసి నిర్లక్ష్యంగా మళ్ళీ అడుగు వేసింది. బుచ్చమ్మ, దాంతో.

అప్పుడు, ఇక బాగుండదని అడ్డంవెళ్ళి ఆమె రెక్క పట్టుకుంది పూర్ణమ్మ.

"ఇప్పుడెంవచ్చిం దని వెడతావూ?" అనడిగాడు వేంక టాచలం కూడా, లేచినుంచుని.

మెల్లిగా గదిలోకి జారుకుంది జోగమ్మ, చూస్తూ తా నూరుకుంటే బాగుండ దని.

మూట పుళ్ళాకోపోయాడు జగ్గయ్య "చాల్లే, నడు, నడు ఇంట్లోకి" అంటూ.

కాని, అందర్నీ విదలించికొట్టి, బుచ్చమ్మ "అందరి పాలూ పొంగాయి కదా?" అంటూ మూట విడిపించుకుంది విసురుగా.

జగ్గయ్య మనస్సు పూర్తిగా విరిగిపోయింది. "వెళ్ళిపో నివ్వండి" అంటూ వెనక్కి తగ్గేశా డతను. "తొందర పడకు. నామాట విను. నీఅధికారాని కెవరూ అడ్డురాలే దిక్కడ. అల్లరి పడిపోతావు సుమా" అన్నాడు, వేంకటా చలం. "వెనక్కి రావమ్మా వెర్రిపిల్లా" అంది పూర్ణమ్మ, వొక్క అడుగు ముందుకి వేసి.

కాని, యెవర్నీ, యెందుకూ లెక్కచెయ్యలేదు బుచ్చమ్మ. "ఎంతెంతలేసి ముల్లముచ్చె లయినా వున్నారు భూమ్మీద. నావుసురు తగలదూ? ముందుకి వస్తారా ఈ పీనుగులు?" అంటూనే వీధిలోకి వెళ్ళిపోయిం దామె బాగా దురుసుగా.

వాకట్లో యిది యిలా జరుగుతూ వుండగా, గది లోగు మ్మాన నుంచుని చెవు లొరచేసుకునివున్న జోగమ్మని, "చూసుకోనామజా" అంటూ అమాంతంగా యెత్తికుదేసి మళ్ళీ వాకట్లోకి వచ్చేశాడు, శ్రీ కందుకూరి చలపతిరావుపంతులు.

32

రెండుమూడు నిమిషాలసేపు అధరస్పందం చెయ్యలే దెవరూ. చేసినప్పుడు మాత్రం జగ్గయ్యే ప్రారంభించాడు.

"భావగారూ, నాఅదృష్టం యిలా వుంది. ఏమి లేదని

యేమి పోయిందని యీ అల్లరి చెప్పండి. కడుపు చించు కుంటే కాళ్ళమీద పడుతుంది. ఆవిడ నన్ను విడిచిపెట్టేసి వెళ్ళిపోయినా, యిక నా కేలోటూ వుండ దనుకున్నాను. ఏమయినా, స్థితిగతు లన్నీ మీరు చూశారు కదా? నేనిక మీ కేమీ చెప్పనక్కరలేదు. వెంటనే యీవూరు బదిలీ చేయించుకోండి" అని చెప్పాడతను.

దీనిమీద "ఈదురదృష్టం మాది కాని మీది కాదు. ఏం సలుగు రున్నా రనీ? మాచిట్టితల్లికి వొక్కగా నొక్క ఆడబడుచు. ఆమె కయినా వొక్కడే తమ్ముడు. ఆపైని తల్లి లేకపోడం. ఇటు మా అమ్మాయిని దిద్దుతూ అటు తాను పైనుండి చక్రం తిప్పుతూ వుంటే యెంత బాగుండి పోను?" అని బదులు చెప్పాడు, వేంకటాచలం.

ఎదటికి వచ్చి వెంటనే పూర్ణమ్మ అందుకుంది. "మేమీ వూరికి బదిలీచేయించుకున్నా, మాయింటో మామానాన మేమూ, మీయింటో మీమానాన మీరూ వుంటూ వస్తూనూ పోతూ, వొకళ్లకు వొక ళ్లాసరా అవుతూ వుంటే యెంత అందంగా వుండునో ఆలోచించం డన్నయ్యగారూ? తనకి మేమేమి లోటుచేశామూ? ఏమి అపకారం మాత్రం చేశామూ? అసుగుపెట్టింది, అత్తగారిని సాగనంపేసిం దని నాకూతుర్ని నాటికి నాడూ అల్లరిపెట్టింది. "కాపరానికి రావడానికి తడువుగా ఆడబడుచుని లేవగొట్టించిం దని నేటికి నేడూ దండోరా వేస్తుంది. మాకీ ప్రారబ్ధం యేమిటీ? పోనీ మాపిల్లవల్ల యేమయినా తప్పుంటే తాను మందలించరాదూ? లేకపోతే, మేమిక్కడే వున్నాం గదా, మాతో చెబితే మేము కూక లేసుకోమూ? కాదంటే మీతో నయినా చెప్పి

మమ్మల్ని ఛీ అనిపించరామా? కాకపోయినా, మా మొగాన కొట్టినట్టు మేమిక్కడ వుండగానే తానింతపని చెయ్యాలా?" అనడిగి, చాలా నొచ్చుకుందామె.

వారిద్దరికేసి తిరిగి —"వూరుకోండి" అన్నట్టు మొదట చెయ్యి తేలా వూపాడు. తరవాత చలపతిని పిలిచి "ఏం తాళాలు తీసుకున్నావు కావేం నాయనా? విసిరి మండువా లోకి గిరవటేసిందని కోపమా?" అనడిగాడు జగ్గయ్య.

తాను వెళ్ళి స్వయంగా గుత్తి పట్టుకువచ్చి "నాయనా, ఇది నాదికాదు నీదీయిల్లు" అంటూ మళ్ళీప్రారంభించాడు.

"ఈయింటికి యజమానివి నువ్వు. ఇవిగో నీతాళాలు నువ్వు పుచ్చుకో; కాని అమాయకుడవు నువ్వు. వ్యవహార జ్ఞానం సంపాదించుకున్నావు కాదింకా. ఇకనైనా జాగ్రత్త పడు. నీమామగారు సమస్తమూ తెలిసినవారు. సరసులు. పైగా నాలాగే నీమీదే ప్రాణాలు పెట్టుకుని వున్నారు వారు. వారు చెప్పినట్టువిను, బాగుపడు. ముందీతాళాలు నీ పెళ్లాం దగ్గిర వుంచు, మీరిద్దరూ కలిసిపెత్తనం చేసుకోండి. ఈయింట్లో, రెండుమూడు తరాలుగా ఆడబడుచుల చేతిలో ఉంటూవచ్చిన పెత్తనం యజమానురాలి చేతికి మారుతోం దివాళ. ఇక ముందుతరంలోనే యజమాని చేతికి మారుతుంది, నాకుతెలుసు. నాక్కావలసిం దొక గుప్పెడు మెతుకులు" అని చెప్పి గుత్తి చేతి కందించాడు, అతను.

"భావగారూ" అని పిలిచా డతను, ఇటు వేంకటా చలాన్ని "ఇంటి జమాఖర్చు లెవరికీ చెప్పకుండా తాళాలి

క్కడ విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోయింది కూతురు. గర్వం కాదు, మాది తక్కువ ఆస్తి కాదు. అయితే ఆదాయం అంతా యేమ యిందీ?" అని యెవరికైనా అనుమానం కలుగుతుంది. నాలుగుమాసాలకిందట పదివేలు నిలవవున్నాయి, మా యింటో. చెవినిల్లుకట్టుకుని పోరి మాసూరిశాస్త్రి చక్కని మేడ వొకటి తనఖాపట్టించి అప్పు ఇప్పించా డొక్కం అంతా. పోతే, బుచ్చమ్మ మనోవృత్తి డబ్బు. అది దానిదగ్గిరే ఉంచు కోమన్నా న్నేను. అది పట్టుకువెళ్ళివుంటుం దది. దానికోసం తగువుపెట్టడానికి చలపతి కధికారంలేదు" అంటూ వివరించి చెప్పాడతను.

చూసిచూసి, జగ్గయ్య "ఇప్పుడే వస్తా" నంటూ వీధి లోకి వెళ్ళి పోయాడు.

మామగా రక్కడ లేకపోడం గమనించి తల్లి దగ్గిరికి వచ్చి నుంచుంది, జోగమ్మ. "నీదగ్గిర వుంచు" అంటూ వెంటనే తాళా లామెచేతిలో పెట్టాడు, చలపతి. అయితే, తల్లి యింగితం గ్రహించి, జోగమ్మ "నాదగ్గి రేమిటండీ? నాకేం తెలుసునండీ? మీదగ్గిరే వుంచండీ" అంటూ మళ్ళీయిచ్చె య్యబోయింది. "వద్దు, నీదగ్గిరే వుండనియ్యి" అంటూ మామగారి దగ్గిరికి వెళ్ళికూచున్నాడు చలపతి.

33

ఎగిరెగిరిపడుతూ వంటింటి పెరట్లోకి వెళ్ళి, పక్కయింటికేసి చూస్తూ "అక్కయ్యగారూ" అంటూ పిలిచింది, ఆత్రంగా జోగమ్మ.

జవాబు లేదు.

"సోదెమ్మక్కయ్యగారూ" అంటూ మళ్ళీ పిలిచిందామె, కొంచెంగట్టిగా.

"ఆ"

"ఎక్కడున్నారండీ?"

"వచ్చె వచ్చె ... చెల్లాయీ"

"నేనేనండీ"

"ఏం తల్లీ?"

"నేను రమ్మన్నప్పుడు మాయింటికి వస్తానన్నారుమీరు. ఇదిగో, నేనే పిలుస్తున్నాను మరి. తొరగా – నుంచున్నపాళంగా రావాలి"

సోదెమ్మకి జోగమ్మ పిలుపులో కంటే చిటికెల్లో ఆదరాభిమానా లధికంగా స్ఫురించాయి.

అందు కానందిస్తూ "కందుకూరి జోగమ్మ –"

"అవును, బ్రహ్మశ్రీ కందుకూరి జగ్గయ్యశాస్త్రులుగారి కోడలు, శ్రీమతి జోగమ్మ – మీదర్శనం కోరుతోంది.

"అబ్బో అబ్బో, ఎంతచక్కగా పిలిచావు చెల్లీ, ఏం జరిగిందేమిటి?"

"భామ వెళ్ళిపోయిందండీ"

"నిజంగా?"

"నిజంగానేనండీ"

"ఎక్కడికమ్మా?"

"అత్తవారింటికి"

"అయ్యో, దానిల్లు బంగారంగాను – ఎంతసే పయిం దమ్మా?"

"ఇప్పుడిప్పుడే వెళ్ళింది, ఈపాటికి మళ్ళుపు తిరుగుతుం దండీ"

"ఎంతపని చేసిందీ?"

"అక్కడ, రెండుగదులు కేటాయించారుట కాదూ. తనకోసం?"

"అయితే?"

"అక్కడ వుంటుంది కామోసు"

"కాదమ్మా, మరిదిగారి యింటో వంటలక్క –"

"అన్నమాట. సరిగా చెప్పారుమీా రక్కయ్యగారూ"

"ఇలాంటివాళ్ళ బతుకు చివర కంతే; కాని చోద్యంగానే వుంది చెల్లీ"

ఈసమయాన గబగబా వచ్చి పూర్ణమ్మ "తాళాలమాట మాత్రం చెప్పకుమా ఆవిడతోను" అంది కంఠంనొక్కుకునీ, కళ్ళు తిప్పుకుంటూనూ.

"చెప్ప" నంది జోగమ్మ, మెల్లిగానే.

తనమాట మీాద నుళ్ళీ మాట రాకపోగా "అసలు, దేనిమీాద యింతగొడవ పెరిగింది చెల్లీ?" అనడిగింది సోదెమ్మ.

"కథ అంతా చెబుతా, నలా రండి" అంటూనే వాకట్లో కుడాయించింది జోగమ్మ.

"అమ్మాయిగారూ" అంటూ అందుకుంది పూర్ణమ్మ.

"పిన్నిగారూ"

"విన్నారా"

"ఎంతపని జరిగిం దండీ?"

"ఎంత రాగతనం వుంది మామ్మా"

"మీ రేం చూశారు పిన్నిగారూ?"

"అలా వస్తారు కాదూ?"

"వస్తున్నా"

"నేనూ రానా?" అని మరోమాట.

"వస్తే రా" అని సోదెమ్మ.

"వా రెవరూ? చిన్నమ్మాయీ?" అనడిగింది పూర్ణమ్మ.

"అవునండీ, మారుక్కమ్మ"

"తీసుకురండి"

"తీసుకువస్తా ... తొరగా కదలాలి, చెల్లీ, తొరగా"

"వీధిలోనుంచే రండి"

"రాక? ఇం కేం భయమూ?"

స్వాగతసత్కారం జరపడానికి వాకట్లోకి బయలు దేరింది పూర్ణమ్మ.

హెర్, హైనెస్, మహారాణీ సాహెబా, శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీమతి పీసపాటి సోదెయ్యమ్మాదేవిగారి ప్రయాణం సందర్భంలో, రాజ లాంఛనంగా, వంటింటి రెక్కతలుపులు రెండూ రెండు ఫిరంగులు వేశాయి.

1931 మార్చి, భారతి

(పెపంకం)

BCP

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు

వెలువడి సిద్ధంగా వున్నాయి. ఒక్కొక్క సంపుటం వెల రు. **1.25**

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి జననం 1891. రచనలు శతాధికాలు. చిన్న కథలూ, రక్షాబంధనమూ, ఆత్మబలీ, రాజరాజూ, కలం పోటూ, వీరపూజా, వీరాంగనలూ అనుభవాలూ – జ్ఞాపకాలూను, మహాభక్తవిజయమూ, రామాయణమూ, మహాభారతమూ, ఆయుర్వేదయోగ ముక్తావళీ, వైద్యక పరిభాషా. ఇంకా అచ్చుకావలసినవి వున్నాయి. 9 ఏళ్ళు ప్రబుద్ధాంధ్ర పత్రిక నిర్వహించారు.

పబ్లిషర్సు : అద్దేపల్లి అండు కో

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్

రాజమహేంద్రవరము

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	LPSA112B111
పుస్తకం పేరు	శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్న కథలు 2
తారీఖు	14 March 2025
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	153
పెద్ద సైజు పేజీలు	no
ఖాళీ పేజీలు	C1, IV, BC1
లేని పేజీలు	no
తయారు చేసినది	mary
పేజీలు విడదీసినది	mary
స్కాన్ చేసినది	akshaya
పరీక్ష చేసినది	lakshmi
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good.